

M.N.S. 01346

C

మా భూమి

వాసిరెడ్డి... సుంకర...

SATYAM SATEEV

Blank page

A M.N.S.015.116

మా భూమి

(నాటకం)

రచన :

సుంకర సత్యనారాయణ

వాసిరెడ్డి భాస్కరరావు

విశాలాంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్
విలూరుకోట్టు, విజయవాడ-2

B

ప్రచురణ నెం. 751

మొదటి ముద్రణ 1947

రెండవ ముద్రణ 1948

మూడవ ముద్రణ సెప్టెంబరు 1957

నాల్గవ ముద్రణ ఆగస్టు 1962

ఐదవ ముద్రణ మార్చి 1972

వెల : రు. 2-00

ముద్రణ :

స్వతంత్ర ఆర్టు ప్రెస్సు.

విజయవాడ-4.

మనవి

ఇది మా మూడో నాటకం. మా మొదటి నాటకం 'ముందడుగు.' ఈ నాటకానికి ఆంధ్ర ప్రజానీకం ఇచ్చిన బ్రహ్మాండమైన స్వాగతమే. మమ్ముల్ని 'అపనింద' రాయడానికి ప్రోత్సహించింది. ముందడుగు మూడువేల ప్రతులు మొదటి మూడు మాసాల్లోనే ఖర్చు అయి పోయాయి.

ఇంతలోనే మద్రాసు అద్వైతజరీ ప్రభుత్వం ఈ నాటక ప్రదర్శనాన్ని నిషేధించింది. ఇందుకు నిరసన తెలుపుతూ ఆంధ్ర ప్రజానాట్య మండలి ఆదేశానుసారం 15-8-46 వ తేదీన ఆంధ్రదేశమంతటా 'ముందడుగు దినోత్సవం' జరుపబడింది. తీర్మానాలు ప్యాసుజేశారు, టెలిగ్రాములు పంపించారు. రాయబారాలు నడిపారు. ఆంధ్రదేశంలో ప్రథమ శ్రేణికి చెందిన పత్రికలు, సాహితీ సభలు కవులు, నటకులు ముందడుగును ఏకగ్రీవంగా అభినందించారు. కాంగ్రెసు మంత్రుల కోరికపై 'ముందడుగు' ఇంగ్లీషు అనువాదాన్నికూడా పంపాం.

'మా భూమి' ని కూడా 'ముందడుగు' కంటే మరో ముందడుగు అని ఆంధ్ర ప్రజలందరూ అభినందించారు. అచ్చువేసిన రెండువేల ప్రతులూ మొదటి రెండు మాసాల్లోనే అయిపోయాయి. ఆంధ్రదేశంలో ఇప్పటికి 125 'మా భూమి' నాటకదళాలేర్పడి, వేయికిపైగా ప్రదర్శనాలిచ్చాయి. ఇప్పటికి సుమారు 20 లక్షలమంది ప్రజలకి నాటకం చూపబడింది. కాంగ్రెసుమంత్రుల ఆధ్వర్యంక్రింద మద్రాసులో ఈ నాటకం ప్రదర్శింపబడి వారిచే మన్ననలు బడసింది. కాని ప్రజా

ప్రభుత్వ హయాంలోకూడా అధికారులు కొందరు ఇంకా నిరంకుశం గానే ప్రవర్తిస్తున్నారు. 'మాభూమి' ప్రదర్శనం పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలో మొదట నిషేధింపబడింది. ప్రజాందోళన ఫలితంగా మాభూమి, ముందడుగులపై ఈ నిషేధం కొంత ఆలస్యంగానైనా రద్దు అయినందుకు సంతోషిస్తున్నాం.

నల్గొండ జిల్లాలో జరిగిన ప్రజాపోరాటాన్ని గురించి ఈ నాటకం వ్రాయబడింది. ఆ పోరాటంలో 240 గ్రామాలపై పోలీసు దాడులు జరిగాయి. 8,500 మంది అరెస్టు అయ్యారు. 15,390 మంది నైజాం ప్రభుత్వ హింసాకాండకు గురిఅయ్యారు. రు. 12 లక్షల 25 వేల విలువగల ఆస్తి లూటీ చేయబడింది. 52 మంది వీరులు ప్రాణాలను కోల్పోయారు. నైజాం కిరాతకుల చేతుల్లో 64 గురు ప్రీలకు - మన తెలుగు సోదరీమణులకు - మానభంగం జరిగింది. వీరిలో యిద్దరు మరణించారు. ఈ మహోజ్వల పోరాటమే, మమ్ముల్ని ఈ నాటకం తాయడానికి ప్రోత్సహించింది.

నైజాం నిరంకుశత్వాన్ని ఎదిరించి వీరచితంగా పోరాడిన, పోరాడుతున్న తెలంగాణా సోదరులకు 'మాభూమి' ఏమాత్రం తోడ్పడినా మా ప్రయత్నం ఫలించిందని భావిస్తాం.

ఈ నాటక రచనకు మమ్ములను మొదటినుంచి ప్రోత్సహించి. యెప్పటికప్పుడు తగు సలహాల నిచ్చి మాచే ఈ నాటకం పూర్తి చేయించింది శ్రీ మద్దుకూరి చంద్రశేఖరరావుగారు. వారికి మా యందున్న వాత్సల్యానికి సర్వదా కృతజ్ఞులం

- రచయితలు.

‘మా భూమి’ పై

ప్రముఖుల అభిప్రాయాలు

“మా భూమి నాటకం తెలంగాణ జీవితాన్ని ఎంతో సహజంగా సజీవంగా చిత్రించుతోందని నా అనుభవాన్నిబట్టి చెప్పుచున్నాను.”

—రా వి నారాయణరెడ్డి.

‘మా భూమి’ చదివాను రచయితలకు నా ధన్యవాదాలు. తెలంగాణ ప్రజల వాస్తవిక స్థితిని ఎంతో చక్కగా చిత్రించారు. ఆంధ్ర భాషలో ఇది ఉత్తమోత్తమ నాటకంగా ఉంటుంది. ఆంధ్రప్రజలను, ముక్కోటి ఆంధ్రులను ఐక్యపరచే నాటకంగా ఉంటుంది. తెలంగాణ ప్రజల పోరాటానికి చేయూత నివ్వడానికి మద్రాసు ఆంధ్రులను ఉర్రూతలూగించే నాటకం హిందూ - ముస్లిం ఐక్యత, ప్రజా పోరాటాల్లో స్త్రీలు ముందంజవేయడం, సామాన్యజనం - గొల్ల యల్లమంద, మంగలి రాముడు నూతన జీవితాన్ని నిర్మించుకోడానికి ముందుకు రావడం ఇది అంతా కండకు గట్టినట్లు వాస్తవికతను చిత్రించారు. ఇది చమవుతూ ఉన్నప్పుడు సోవియట్ నాటకాలను చదివినప్పుడెంత సంతోషించానో అంతఃన్న ఎక్కువ సంతోషం పొందాను. కడకు మన తెలుగులోకూడా ప్రజల వాస్తవిక జీవిత చిత్రాన్ని అచ్చటిలాగానే వ్రాయగలిగినామని సంతృప్తి కలిగింది.

‘ఇట్టి ఉత్తమోత్తమ నాటకాన్ని రచించినందులకు రచయితలకు నా ధన్యవాదాలు.’

—శుచ్చలపల్లి సుందరయ్య.

‘నాటకాన్ని రచయితలు చక్కగా రచించారు భూత, భవిష్యత్కాలములను దృష్టిలో ఉంచుకొని రచయితలు ఈ నాటకంద్వారా చక్కని ప్రబోధం కలిగించినవారయ్యారు. ఈ నాటకం నెన్నుతన్మయుణ్ణి చేసింది.’

—హరి నాగభూషణం.

“నాటకంలో రచయితలు సోదర తెలుగు ప్రజలు బాధలను అద్భుతంగా చిత్రించారు.”

—మునిమాణిక్యం నరసింహారావు.

“నాటకములు ప్రజానీకమును కార్యభూరులుగా జేయగలవిగా నుండవలెను. ‘మా భూమి’ నాటకం నిజంగా ఈ పరీక్షలో నెగ్గినదని నేను మనస్ఫూర్తిగా చెప్పగలను.”

—పండ్రంగి కేశవరావు.

“మా భూమి తెలంగాణా ప్రజల్లో అసమర్థతను పారద్రోలి తెలంగాణాలో ఒక విప్లవజ్యోతిని వెలిగించుతోంది ఆంధ్ర నాటకరంగంలో ఒక కొత్తశకం ప్రారంభమయింది.”

—కొప్పరపు సుబ్బారావు.

“ఈ నాటక రచన కొద్దిలో మిక్కిలి అందంగా వుంది. ఇందులో అచ్చమైన తెలుగు జాతీయము కుప్పలుకుప్పలుగా వుంది. ఈ మాభూమిలో ఉన్న భాష తెలుగుగడతోఁ బుట్టిన భాష. ‘చూడబోతే కుచ్చికాయ లేరు’ ‘పట్టుమని పడేండ్లన్నా’, ‘ఎనిమిదెకరాలగడ్డ’, ‘ఎందుకొచ్చిన నోటిరంకురా బాబూ’, ‘బొక్కెడుకండ’ ఇల్లాంటి లోకంలో ఉన్న మాటలు సర్వదా వున్నవి. ఏరి వెయ్యాలని వేసినవికావు. ‘ఆ పిల్లనెత్తిన ముందా చిట్టెడు గింజలు పడేదాకా నాకేం తోచదు’ ఇల్లాంటి మాటలు ఎన్నివున్నవో చెప్పలేను.

“మరి తోకోక్తులు సందర్భోచితంగా, బహు రమణీయంగా

ఎన్నో వున్నవి. మనకున్నదాంతోనే కాసిని వాళ్ళకిచ్చి కాసుక తాగ
మందాం: 'గానుగలోదే గంటెడు' మేము కవులమని తొమ్ములు
విలుచుకొని పద్యాలువ్రాసి ఎనుగులెక్కి గండపెండెరాలు వేయించు
కొనే కవులలో ఎంతమందికి ఈ అచ్చమైన, జాతీయమైన తెలుగు భాష
తెలుసు ?

“ఈ నాటకము బందగీ సమాధితో మొదలుపెట్టుతుంది. చివర
సమాధులతోఁ బూరిఅవుతుంది ఒక కావ్యానికి ఆద్యంతాలు ఇంత
చక్కగా బిగించడం ఒక శిల్పపు నేర్పు.

“ఈ నాటకంలో బహుగుణాలు ఉన్నవి పాత్రపోషణ కమ్మ
చ్చున లాగినట్లున్నది మఱి దాదాయొక్క పాత్రపోషణ సునిశితంగా
ఉంది....

“నాటకమంతా మిక్కిలి రసవంతంగా ఉందని ఇదివరకే
వ్రాశాను. నాటకంలో వీరరసం, చివర అంంలో మొదటి భాగ
మంతా శోకరసం. చివరకు వీరరస సాపన. సమాధుల దగర నిల్చొని
వీరారెడ్డి, సుభాన్, రాముడు మాట్లాడే మాటలు వింటే శోకరసం పొంగి
వస్తుంది అంత చక్కగా ఉంది యీ రచన

“ఈ కవులు చిరాయుష్కులై యిల్లాంటి నాటకాలింకా వ్రాయా
లని, జాను తెలుగుకల్లికి హారతు లెత్తాలని ఆశిస్తున్నాను.”

— విశ్వనాథ సత్యనారాయణ.

“రచనలో విమర్శకు తావు లేదు. నగరా బాదే సమాసాలే
కవిత్వం అనుకునేవారికి ఎంతమందికి ఈ జాతీయమైన తెలుగు తెలుసు !
ఈ కవులు Idiom చాలా బాగా పట్టుకున్నారు వీరి రచనలు చూశాక
మేం కవులమని చెప్పుకోడం సెగుగా ఉంది. తిక్కన్న తర్వాత మళ్ళీ
ఈనాడు జాతీయమైన భాష విన్నాం. అనాటి తెలుగు టెన్నత్కం పునరుద్ధ
రించబడుతూందని ఈ కవులు రుజువు చేశారు. రైలుబండి నడకలాగా
ఈ కవులు సంవాదం బహుచక్కగా నడిపారు. బీదరైతుల బాధలు

చిత్రించారు. నైజాంలో దేశముఖులకు యింకా గోరీ కట్టలేదు. కాని యిందులో కట్టారు. రామాయణం వాల్మీకి ముందుగానే గానం చేశాడు. నిజమయింది అలాగే ఈ సత్యకవుల వాక్కు త్వరలో ఫలిస్తుందని నమ్ముతున్నాను."

— పింగళి లక్ష్మీకాంతం.

"ఒరుగలును 'మాభూమి'గా చేసి, ముక్కోటి తెలుగు బిడ్డలు ఏకమై విశాలాంధ్ర స్థాపించేందుకు ఇటువంటి నాటకాలు కృషి చేయాలని కోరుతున్నాను."

— కళా వెంకటాచార్య.

"ఈ నాటకం చూడకమునుపు యింత అద్భుతంగా ఉంటుందని అనుకోలేకపోయాను. "దున్నేవాడిదే భూమి" అనే సత్యాన్ని యింత చక్కగా చూపించారు. ఈ నాటకం మన గ్రామాల్లో ప్రదర్శిస్తే, బీద రైతులు, వ్యవసాయ కూలీలు 'దున్నేవాడిదే భూమి' అనే సూత్రాన్ని ఆచరణలో పెట్టితీరుతారు. త్వరలోనే అటువంటి శాసనం వస్తుందనీ, మధ్యవర్తీలు తొలగింపబడుతారనీ నేను ఆశిస్తున్నాను."

— వేముల కూర్మయ్య.

"ఈ కథలో ప్రజలనేకకష్టాలు పడ్డారు నష్టా లనుభవించారు ఈ విషాదాన్నంతా సంఘంగా మార్చుకున్నారు. ఐక్యమయ్యారు. పోరాడారు. విజయం పొందారు. మన గ్రామాల్లో కూడా యివి నిత్యం జరుగుతున్నవే. జగన్నాథరెడ్డివంటి దేశముఖులు ఒక్క నైజాంలోనే కాదు: మన ప్రాంతాల్లో కూడా ఊరూరా ఉన్నారు. ఇందులో దినదినం నిరుపేదలు పడే కష్టాలు చూశాం. హృదయాలు ద్రవించాయి. కన్నీళ్ళు కార్చాం."

— బెజవాడ గోపాలరెడ్డి.

"... ఈ నాటకం చదివిన - చూచిన ప్రతి వ్యక్తి సోదర తెలంగాణా ప్రజల దురవస్థలకు ఉద్రిక్తుడవుతాడు. వారి ప్రతిఘటనా శక్తిని జూచి ఉత్సాహ ఉద్దేకాలతో ముందు కురుకుతాడు. ఈ తెలంగాణా

‘మాభూమి’ ఇక యీ దౌరన్యాలను, దౌపిడీలను అచట సాగనీయం. వారి స్వతంత్ర పోరాటానికి సాయపడతాం” అని దీక్ష బూనేటట్లు చేస్తుంది నాటకం.

“ప్రజల నిత్యజీవితాన్ని ఇంత వాస్తవంగా, ఇంత రసవత్తరంగా చిత్రించగలగడానికి వారిని ప్రోత్సహించినది ఒక అభ్యుదయ దృక్పథమే కాదు; జీవన్మరణ సంగ్రామం సాగిస్తున్న తెలంగాణా ప్రజ వారిని ఉత్సాహపరచి ఉంటుంది.

“ముందడుగుతో ఆంధ్ర నాటకరంగంలో ముందడుగువేసిన ఈ రచయితలు ఈ రచనలో మరింత ప్రతిభావ్యుత్పత్తును చూపారు. రచనలోనేమి, శిల్పంలోనేమి ఎంతో అభివృద్ధిని కన్పర్చారు.

“హృదయ ముర్రూతలూగించే పాటలు కొన్ని వున్నాయి. పాత్ర చిత్ర సంభాషణలూ, ఒడలు గగుర్పొడచి రక్తముపొంగించే సన్నివేశాలతో నాటకం నిండి వుంది. ఆంధ్ర నాటకరంగానికి, అభ్యుదయ సాహిత్యానికి రచయితలు మరొకకానుక అర్పించారీ రచనతో.

“ప్రతిభావంతంగా యీ నాటకం రచించిన రచయితలు అభివందనీయులు.

“... ఈనాటక రచనా, ప్రదర్శనా, యువరచయితలను, నటకులనూ అభ్యుదయకరపద్ధతులలో పెట్టడానికి ప్రోత్సహించుతుందని విశ్వసిస్తున్నాను.”

—తుమ్మల వెంకట్రామయ్య.

(ప్రజాశక్తి 13.7.47.)

“ఆంధ్ర ప్రజానాటకమండలి వారు ప్రదర్శించిన ‘పరివరణ’ ‘మాభూమి’ నాటకాలను చూశాను. ఈ నాటకాలు రెండూ రెండే.... ఈ ప్రదర్శనాలు నేను మరువలేనివి.”

—మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ.

ఆంధ్ర ప్రజ 7-12-47.)

“ఇంతవరకు అనేక మందిమి అనేక నాటకాలు చూశాం. కాని నా

పుద్గేశంలో అవేపీ నాటకాలు మాత్రం కావనీ, ఇదొక్కటే కళాన్వితమైన నాటకమనీ నా అభిప్రాయం.”

—లింగయూర్తి.

“ఈ నాటకం చూచాక ప్రతి నాటకకర్తా, ప్రజల నింతగా ఆకరించే లాగునా, మంత్రముగ్ధుల్ని చేసే విధంగానూ వ్రాయగలగాలని కోరుకోవాలి, నేను ఈ నాటకాన్ని మూడు తడవలు చూచాను. మొదటి సారి చూచినప్పుడు డెంత బాగుందో, మూడోసారి చూచినప్పుడు కూడా అంతే బాగుంది.”

—చార్ల వెంకటేశ్వరరావు.

“స్రోదర తెలంగాణా ప్రజలు అష్టకష్టాలు పడుతున్నారు. దుర్భర పరిస్థితులకు లోనౌతున్నారు. వీటినుంచి బయటపడాలంటే మనలో ధైర్య స్థిర్యాలు రేకెత్తాలి. దానికి ఈ నాటకం మహా తరంగా పనిచేసింది. అంతా విషాదం. అంతా సంతోషం ఉంటే నాటకం ర కికటదు ఇందులో అన్ని రసాలూ ఉన్నాయి. ఇంత అమృత రచనను తీసికొని ప్రజానాట్య మండలివారు ప్రదర్శించడం మన అదృష్టం ”

—గాడిచర్ల హరిసర్వోత్తమరావు.

“ఎటువంటి సాంఘికనాటకం ఆదర్శప్రాయమో, దేనికొరకు నేను ఇంతకాలంనుంచీ కలలు గంటున్నానో, అటువంటి నాటకాన్ని ఈ నాడు చూడగలిగినందుకు నాకు చాలా ఆనందంగా ఉంది. శ్రీ గురజాడ అప్పారావుగారే ఈ నాటకాన్ని చూచి ఉన్నట్టయితే, ‘తాము పడ్డ కష్టాలన్నీ ఫలించినాయి’ అని ఉండేవారని నా భావం. నాటకాన్ని చూస్తూ ఉండే ఉత్సాహం, ఉద్రేకం కలిగించాలి. అటువంటి నాటకాన్ని ఈ నాడు మనం చూచాం.”

“ఇక్కడ కూర్చున్నంత సేపూ నాటకం చూస్తున్నట్లు లేదు. ఈ దృశ్యాలన్నీ మన కళ్ళయెదుట జరుగుతున్నట్లే ఉంది, చాలా సంతోషం కలిగింది. ఈ నాటకం రచించినవారిని, ప్రదర్శించిన వారిని నేను హృదయపూర్వకంగా అభినందిస్తున్నాను.”

—గిడుగు సీతావతి.

A

మా భూమి

[నాటకం]

3

పాత్రలు

మొత్తము

కథానాయకుడు

నాయికలు

1.	వీరారెడ్డి	కథానాయకుడు	వయస్సు	35
2.	దాదాసాహెబ్	రైతులు	"	55
3.	సుభాష్		"	24
4.	రామిరెడ్డి		"	26
5.	జగన్నాథరెడ్డి	దేశముఖ్	"	45
6.	వెంకట్రావు	పట్వారీ (కరణం)	"	50
7.	మస్తాన్	రాడీ	"	30
8.	రాముడు	దేశముఖ్ సేవకుడు	"	35
9.	యల్లమంద	గొల్ల	"	40
10.	సీతమ్మ	వీరారెడ్డి భార్య	"	27
11.	కమల	వీరారెడ్డి చెల్లెలు	"	14
12.	అమీన్	సబ్ ఇన్ స్పెక్టరు ఇద్దరు ముగ్గురు పోలీసులు	"	32

1

1

బందగీ సమాధి .

[సబ్బామొక్కలు, సన్నజాజులు వగైరా రకరకాల పూలమొక్కలతో సమాధి అలంకరించి ఉంటుంది. వీరారెడ్డి, దాదాసాహెబ్ ఒక ప్రక్కన : సుభాన్, రామిరెడ్డి మరోప్రక్కన నుంచుని ఉంటారు. వీరారెడ్డి భార్య సీతమ్మ, చెల్లెలు కమల సమాధిపై అగరువత్తులు వెలిగిస్తూ ఉంటారు. తెర లేస్తుంది. అందరూ కలిసి పాడుతూ ఉంటారు.]

భాయీ, బందగీ,

నీ జీవితమే జీవితము

భాయీ బందగీ

వీరయోధుడా హారతు లివిగో

క్రూర నిరంకుశ దేశముఖుల ఈ

దారుణ హింసల రూపు మాపగా

పోరాటంబున ప్రాణా లొసగిన

నీవే అమర జీవివోయీ

మారదర్శివోయీ ॥భాయీ॥

విప్లవ జ్యోతిని వెలిగించితివి

తెలగాణను నీవే

ఇంటింటను నీవే

మా హృదిలో నీవే॥

(కమల, సీతమ్మ, వీరారెడ్డి ప్రక్కన వచ్చి నుంచుంటారు. పాట అయిపోయిన తర్వాత, అందరూ తమ చేతుల్లో ఉన్న పువ్వులు సమాధిపై చల్లుతారు.)

సుభాన్ : (నాలుగు వైపుల తేరిపారజూచి) ఏం జనం తెంపు లేదు.

రామి : ఓహో జనమేమిటి. ఇనుకేస్తే రాలేబట్టు వుందా ?

దాదా : వచ్చే బండికి దిగేబండికి అంతులేదు. ఏ చెట్టుకింద చూచినా బండే ; నిరుడే అనుకుంటే అంతకు రెట్టింపు జనం వచ్చింది ఈ యేడు.

వీరా : అవును, ఏయేడు కాయేడు పెరిగిపోతూ ఉంది. ముందు ముందు ఇంకా వస్తారు.

దాదా : ఎనకటి రోజులో రేపాల తిరుణాలకి, సోమప్ప తిరుణాలకి ఇట్లాగే వచ్చేవాళ్లు.

రామి : ఆ ఏం వచ్చేవాళ్లో. కొరివి తిరణాల మా గొప్ప తిరణాలని నిరుడు పనిమాల బండి గట్టుకెల్లా. తీరా చూడబోతే కుచ్చికాయ లేదు.

దాదా : అక్కడ ఒక చోటే ఏంటి? ఇప్పుడే తిరణాల కెల్లినా అంతే.

సుభాన్ : నిజమే దాదా.

రామి : అయితే మన బందగీ ఉర్సుకి జనం ఇట్లా పొర్లివస్తందేమిటి ?

దాదా : ఏమో బాబు, ఈ చిత్రమంతా అల్లాగే తెలవాలి.

వీరా : ఇందులో పెద్ద చిత్రమేముంది దాదా ? బందగీ పేరు రోజు రోజుకి ప్రజల్లో పాకిపోతూ ఉంది. అందుకనే దూరదూరా న్నుంచి ఈ తిరణాల చూడ్డానికి జనం వస్తున్నారు.

సుభాన్ : బందగీ చచ్చిపోయి, ఇంకా పట్టుమని పదేళ్ళన్నా గాలా. అప్పుడే అతన్ని గురించి అనేక ఊళ్ళల్లో వింతవింతగా చెప్పు కుంటున్నారు.

వీరా : అప్పుడే ఏమయింది? ముందుముందింకా చెప్పుకుంటారు.

రామి : ఏం ఎందుకని?

వీరా : అవును, అతను చేసిన త్యాగం అలాంటిది. ఆ రోజుల్లో ఒక్కడే దేశముఖుతో ఎదిరించి పోట్లాడాడంటే మాటలా?

సుభాన్ : అందులో విసునూరు దేశముఖులంతవాడితో,

రామి : మూణ్ణాలు బతికినా అట్టా బతకాలి.

సుభాన్ : ఆయనకు తోడు అట్టాంబోళ్ళు ఇంకా పదిమంది ఉంటే కనపడేది ఈ దేశముఖు తడాఖా.

దాదా : ఏదో మనం అట్టా అనుకోవడమే గాని, ఎంతమంది అయితే మూత్రం ఏంజేస్తా రా మహారాజుని,

రామి : ఏం అంతలావు మొగాడా? ఎంతమందిని చంపుతాడు?

సుభాన్ : ఎందుకు చంపడు, ఇట్టాంటి మన దాదాలంతా చేతులు ముడుచుక కూచుంటే ఏం చెయ్యకుండా?

దాదా : చేళామో చేయలేదో, మా కాలం ఏదో గడచిపోయింది. ఇక మీ పదుచోళ్ళుచేసే తలకిందులేమిదో చేయండి. అదీ చూద్దాం.

సీత : అసలీ తగాదాకు మూలమేంటో?

సుభాన్ : ఏముంది, పదిమందిలో ఔననిపించుకోవడమే.

సీత : పదిమందిలో మంచి అనిపించుకుంటే, ఆయన సొమ్మేం బోయింది?

వీరా : ఎందుకు బోదు? పదిమందీ బందగీ చుట్టూచేరితే, ఇక దేశముఖు మొఖం చూసేడెవడు?

కమల : అతను పెక్కివస్తే ఇంకా వీడి పెత్తనం ఎలా సాగుతుంది వదినా?

దాదా : మన సుభాన్ ఈడుకే ఆ ఊరోళ్ళందరితో సెబాన్ అనిపించు కున్నాడు.

కమల : అంత చిన్న వయస్సులోనే ఆ ఊళ్లో ఏ తగాదా వచ్చినా తీర్పు చెప్పేవాడటగా దాదా ?

దాదా : ఊళ్లో తగాదాలేమిటమ్మా, చివరకు మొగుడూ పెండ్లాం మధ్య కిచులాడుకున్నా అతనిదగ్గరకే వచ్చి చెప్పుకునేవాళ్ళు. అదేం పుటకో : ఎవళ్ళకీ నొప్పి తగలకుండా తీర్మానంచేసి పంపించే వాడు. అట్లాంటోణ్ణి వాళ్ళ పొట్టన బెట్టుకున్నారు.

సీత : అంత బుద్ధిమంతుణ్ణి చంపడానికి ఎవడికి చేతులాడినయ్యో ?

సుభాన్ : (కోపంగా) తగుబోతు, డబ్బుకు గడ్డిదిని ఖానీచేశాడు.

సీత : ఎవడు అంత పాపాని కొడిగట్టింది ?

కమల : ఎవడోగాడు, వాళ్ళ అన్నే వదినా :

సీత : చాలే పిచ్చిపిల్లా, తమ్ముణ్ణి ఎక్కడన్నా అన్న జంపుతాడూ ? ఏమిటా మాటలు ?

దాదా : నిజమేనమ్మా, అమ్మాయి జెప్పింది నిజమే. కసాయిముండా కొడుకు వాళ్ళ అన్నే చంపించాడు.

రామ్మి : అట్లాంటి దుర్మార్గుణ్ణి పగలకోసినా పాపం లేదు.

వీరా : వాడి పనిబట్టడం ఎంతసేపు, అసలీ తగాదా బెట్టిన దేశముఖుకి బుద్ధి చెప్పాలిగాని.

సీత : వాడి కడుపుగాల, అన్నచేతనే తమ్ముణ్ణి చంపించాడంటే వాడెంత మాయముండాకొడుకో ? అసలీ తగాదా బాగాలదగ్గి రొచ్చిందా ?

వీరా : బాగాలదగ్గిర తగాదా ఏముంది ? అయిదుగురన్నదమ్ములూ తలా నాలుగెకరాలూ పంచుకున్నారు. ఇంటికి పెద్దోడని అబ్బాసలీకి జ్యేష్ఠభాగం కింద ఇంకో నాలుగెకరాలు ఎక్కువ కూడా ఇచ్చారు.

దాదా : ఏం ఇస్తే ఏం పొందిదా ? వాళ్ళ పరువెక్కడ దక్కనిచ్చాడు ? తాగి తందనాలాడి తనకిచ్చిన ఎనిమిదెకరాల గడ్డా పాడుజేసు కున్నాడు.

వీరా : వాడు తాగితేం. తలకుపోసుకుంటేం ? అదెవడికిగావాలి ? మళ్ళీ వచ్చి నాకు భాగం పెత్తారా చస్తారా అని తయారయ్యాడుగా.

రామ్మి : మళ్ళీ ఏ మొకంతో వచ్చాడు సిగ్గులేక. భాగం అంటే అంత అడ్డగోలుగా ఉందా ఏమిటి ?

సుభాన్ : ఎందుకుండదు ? వెనకమాల దేశములు భుజం వేసుకుంటే ఎన్ని ఆటలై నా ఆదొచ్చు.

దాదా : నా బోబోడై తే అప్పుడే గుడ్డు తేలేసేవాడు. కాని ఆడికదేం ధైర్యమో : పన్నెండేళ్ళు ఢీ అంటే ఢీ అని దేశములుకు ఎదురు తిరిగి పోట్లాడాడు.

సీత : ఒక్కడే అన్నిరోజులు ఎట్లా పోట్లాడాడో :

వీరా : ఏముంది ? నోరు మంచిదైతే ఊరు మంచిదవుతుంది. చుట్టపట మన నాలుగూళ్ళ జనం (సమాధివైపు చూచి) ఈయన మీద ఈగ వాలనిచ్చారా ?

దాదా : సదెన్నం మూట బుజానేసుకుని కాళ్ళ కందెలు కట్టేటట్టు పన్నెం దేళ్ళు కచేరీ చుట్టూ తిరిగాడు.

సీత : పన్నెండేళ్ళే :

కమల : ఎన్నాళ్లు తిరిగితే ఏం వదినా, చివరికి బందగీయే గెల్చాడుగా.

రామి : గెల్చాడూ ? ఇవన్నీ పెద్దోళ్ళకి మాకే తెలియవ్. నీ కెట్లా తెలిసినయ్ అమ్మాయ్ ?

సీత : (చిరునవ్వుతో) దాని కెందుకు తెలియవ్. ఇంట్లో అన్న ఉన్నా డుగా నూరిపోయడానికి. (కమలతో) కానియ్ తర్వాత సంగతి కూడా నీవే చెప్పు.

కమల : (ముసిముసి నవ్వులతో) నేను చెప్పడమెందుకు ? అన్నయ్యనే అడగరాదూ ? నాకు చెప్పినట్టే నీకూడా చెప్తాడుగా.

సీత : (సిగ్గుతో) నేర్చావులే మాటలు. నోరుముయ్ :

(అందరూ నవ్వుతారు)

రామి : ఇంతకీ తర్వాత ఏమి జరిగింది దాదా.

దాదా : బందగీ గెల్చాడని కబురు తెలియగానే చుట్టపక్కల నాలు గూళ్ళల్లో పండగ జేసుకున్నారనుకో.

సుభాన్ : ఏం పండగ జేసుకుంటే ఏం లాభం ?

వీత : ఏం ?

వీరా : ఏముంది? బందగీ గెల్చాడంటే దేశముఖుకి నిద్రపట్టలేదు. ఇక తన పచ్చిదోపిడి సాగదనుకున్నాడు. కుట్రలు పన్నాడు.

సుభాన్ : ఎన్ని కుట్రలు పన్నినా చివరకు దొంగేడ్పు ఏడ్చాడుగాని నెరీదుగా వస్తే వాడి బతుకు బైటపడేది.

సీత : ఏం జేళాడేంటి ?

వీరా : మినల్ (రికార్డు) తెచ్చుకోడానికి పాపం ఒక రోజు బందగీ ప్రొద్దున్నే కచ్చేరీకి బయలేరాడు. సరిగా ఇక్కడికే - మనం ఇప్పుడు నుంచున్న చోటికే - వచ్చాడు. కంచెలో దాకునున్న దేశముఖు రొడీలు అమాంతంగా ఒక్కసారి కతులతో బందగీ మీద పడ్డారు. బందగీ తల తెగిపోయి నేలమీద పడింది. నెత్తురు కాలవ గట్టింది.

సీత : రామ రామ, కటికిచచ్చినో శృంతపని జేళారు !

దాదా : ఊళ్ళో ఆరొజున ఒకడింద్లోకూడా పొయ్యి రాజలేదు.

రామి : (ఆవేశంగా) ఎందుకు ? మనదీ ఒక బతుకే, ముండ బతుకు.

సుభాన్ : కాకపోతే, ఇంతపనీజేసి ఊళ్ళో యింకా ఆ దేశముఖు ఎన్ని గుండెలతో ఉంటాడు ?

దాదా : ఏం జేస్తాం? గుడనీఖు గుడలో గుక్కొని కుళ్ళి కుళ్ళి ఏడ్చాం. అంతా కలిసి తలా ఒక చేయి వేసి ఎట్లాగెతేం చివరి కీ గోరీ కట్టించాం.

సుభాన్ : లోపల లోపల కుళ్ళి చచ్చేకంటే అంతా ఒక్కసారే కట్ట గట్టుకొని చస్తే పోయేదిగా ?

రామి : అంతా ఎందుకు చావాలి ? ఈ గోరీ పక్కనే ఆ దేశముఖు గోరీ కూడా కడితే అందరి పీడా వదిలేది.

సీత : బందగీ అట్లాంటి పుణ్యాత్ముడు గనకనే ఈ పూజలు జరుగుతా ఉన్నాయి.

వీరా : వట్టి వట్టి పూజలు చేసినంత మాత్రాన ఒరిగేదేముంది ? బందగీ

దేనికోసం బలై పోయాడో దాన్ని మనం సాధించినప్పుడే అతని ఆత్మకు శాంతి గలుగుతుంది.

రామి : ఇక చూదాం వీడి ఆట లెన్నాళ్ళు సాగుతయ్యో :

సుభాన్ : ఎన్నాళ్ళో ఎందుకు ? మనాళ్ళు నలుగురూ కలిస్తే రే పీపాటికి పూడ్చిపెట్టం !

దాదా : ఎందుకొచ్చిన నోటిరంకురా బాబూ ! గోడలకు చెవులుంటాయి. ఈ గోడవంతా మళ్ళీ ఆ చొరకు తెలిస్తే....

సుభాన్ : ఏం తెలిస్తే ?

రామి : చంపుతాడా ? చంపనీ; ఈ ముండ బతుక్కంటే ఆ చావే మేలు.

దాదా : తొందరపడితే పనులవుతయ్యో : దేనికైనా ఆ గడియ రావాలి.

కమల : ఏపని అయినా మన ప్రయత్నం లేకుండా ఎలా అవుతుంది దాదా !

దాదా : నిజమే అనుకో అమ్మా. కాని ఏం జేస్తాం : ఆయన బలవంతుడు. మనకు రెక్కాడితే గాని, దొక్కాడదు. వాడు తల్పుకుంటే మన్ని చీమల్లాగ నలిపేస్తాడు.

వీరా : చీమ లన్నీ కలిసి ఒక పెద్దపామును చంపివేయడల్లా ? మనం అంతా కలిస్తే వీడి బ్రతుకూ అంతే.

దాదా : అది నిజమే అనుకో నాయనా : ముందు మనాళ్ళంతా కలిసి రావాలిగా మరి ?

రామి : ఏం జేస్తారేం కలిసిరాక :

సుభాన్ : కడుపులో కాల్తంటే అంతా కలిసొస్తారు.

వీరా : ఏం దాదా : మన ఊళ్ళో ఇంతమంది జనం ఉన్నామా, అంతా ఆరుగాలం చెమటోడ్చి కష్టపడి పనిచేసే వాళ్ళమేగదా ? ఇందులో ఒక్కడి కొంతైనా కాస్త పచ్చగా ఉందేమో చెప్పు !

రామి : అందాకా ఎందుకు ? దొక్కెడు కండున్నవాణ్ణి ఒక్కణ్ణి జూపెట్టు మనూళ్ళో.

దాదా : అసలు తిండి ఉంచేనా కండ ఉంటానికి ?

సుభాన్ : పండిన గింజంతా సర్కారే లాక్కుపోతా ఉండె లెవీ అంట లెవీ.

వీరా : ఒక్క లెవీయేనా, పైన కార్పొరేషన్ (ఖుష్ఖరీని) పేరుతో దోచుకునేదెంత :

దాదా : అందాకా ఎందుకు, నా తిప్పలు చూడరాదు. దేశముఖు దగ్గర మా పెద్దపిల్ల పెళ్ళి కెప్పుడో రెండు బస్తాలు నాగుకు తెచ్చాను. ఏటా తీర్చేది తీరుస్తానే ఉండా. పెరిగేది పెరుగుతానే ఉంది.

వీరా : మరి నీవే చెప్పు, ఇక మనం ఎలా బతకాలో.

దాదా : ఇంకా ఒకటే బతకడం. ఇట్టాగే ఎండెండి ఎప్పుడో ఒక రోజు రాలిపోవడమే.

రామి : ఇంకా నయం. మన వీరారెడ్డి బావ రాసిచ్చాడు గాబట్టి సరి పోయింది. లేకపోతే మన పటేల్ కూడ తిమ్మాపురం పటేల్ లాగా తఖా రాసి పెటినందుకు ఇంటికి 50 రూపాయలు గోళ్ళూడగొట్టి వసూలు జేసేవాడే.

సుభాన్ : ఎట్లా జస్తాం. కదిలే లంచం, మెదిలే లంచం, బాడిగ తోలు కొని బ్రతుకుదామన్నా బండిపట్టాలుకూడా కరువేనాయె.

రామి : నీ గోడు నా గోడు ఆలకించే దెవడు? ఆ వచ్చిన నాలుగు జతలూ వాళ్ళే పంచుకున్నారు.

వీరా : ఒక బండిపట్టాలేమిటి? మన పని అంతా కొనబోతే కొరివి అమ్మబోతే అడవిగా ఉంది. మనకు కావలిసిందేది దొరుకుతూ ఉంది?

కమల : దేనిమాట ఎలాఉన్నా రాత్రిపూట కాసేపు చదువు కుందామంటే దీపంలోకి చమురుకూడా లేదాయె.

సీత : చదువూ చట్టుబండలూ. చివరకు బిడ్డ మాడుకు పెడదామంటే రవ్వంత కొబ్బరినూనె కూడా కరువే అయిపోయింది.

దాదా : నిజమేనమ్మా. నిజమే. ఏముంది - చెప్పుకుంటే మానంబోయే. చెప్పుకోకపోతే ప్రాణంబోయే నన్నట్టుంది మన బతుకు. ఇంట్లో

ఒక చీరె ఉంటే మీ పిన్నీ, చెల్లెలూ చెరి సగం చింపి కట్టు కుంటన్నారు. పోనీలే అమ్మా : ఎంమకొచ్చిన గొడవ. చెప్పుకొంటం కూడా నామరా.

సీత : కాస్త కుడీ ఎడమే కాని అందరిపనీ అంతే ఉందిలే దాదా. (వీరారెడ్డి వెళ్ళు తిరిగి) వచ్చి చాలాసేపయింది, వెళ్తాం. అబ్బాయి గోల చేసా ఉంటాడు.

(సీతమ్మ కమల బయల్దేరుతారు)

వీరా : రామిరెడ్డి : అమ్మాయినీ, వాళ్ళనీ అక్కడిదాకా పంపించి ఎడ్లకి నీళ్ళు బెట్టి కాస్త మేతేసిరా. (కమలా, సీతమ్మలతో పాటు రామిరెడ్డికూడా వెళతాడు)

సుభాన్ : ఏం దాదా : మరి ఏమంటావు ? మనూళ్ళో కూడా సంఘం పెట్టుకుందామా ?

దాదా : మీ మాట లింటావుంటే సంగం బెట్టుకోవడమే మంచిదనిపిస్తా ఉంది. కాని మనూళ్ళో తలకొక మాట నిర్వాకమై చస్తందా అని....

వీరా : మరేం ఫర్వాలేదు దాదా మీదోటివాళ్ళు పైన కాస్త ఊతమిస్తే చాలు. ఆ పని అంతా మేమే చేస్తాంగా.

దాదా : ఏమో బాబు. ఈ కాలపువాళ్ళ సంగతులు మాకేం తెలుస్తాయి ? సుభానేమో సంగం బెట్టుకుందా మంటాడు. వాడన్నేమో వద్దంటాడు.

సుభాన్ : ఎందుకు వద్దనడు ? సంఘం బెట్టుకుంటే ఆయన పిచ్చి కళలు సాగవుగా మరి. మన పదిమందితో పాటు నిలిపే నిలుస్తాడు. లేకపోతే పోయి ఆ దేశముఖు చంకకిందనే దూరనీ.

దాదా : మళ్ళీ మనలోనే కొంద రిటూ, కొంద రటా ? అయితే ఇక నిర్వాకమైనట్టే :

వీరా : డబ్బుకోసం గడ్డితినే రకం ఎవళ్ళో నలుగురు ప్రతి ఊళ్ళోనూ ఉంటారు. అందుకని సంఘం బెట్టుకోకుండా మానుకుంటామా ?

[యల్లమంద ప్రవేశం : మడిచి కట్టిన ఎర్రంచు మొద్దుపంచ

(గొల్లకట్ట), చేతిలోకర్ర, కర్రకు అన్నపుదుత్త, రొండున నగం కార్చిన ఆకుచుట్ట, చెకుముకి సంచి, పాత చెప్పులు, లావాటి తలగుడ, బుజాన గొంగళి, చేతులకు వెండిమురుగులు, రెండు చెవులకు పోగులు, కొన చెవుకి జంపు, ఎడమచేతికి దండకడెం]

యల్ల : (వస్తూనే) ప్రొద్దున్నే లేసి వోడిమొగం చూసిన్నో. కట్టానికి కటం దప్పలా, నటానికి నట్టం దప్పలా (అంటూ చెప్పులూ, కర్ర, గొంగళి, ఒకప్రక్కనబెట్టి తలగుడ్డదీసి బందగీ సమాధికి దండం బెట్టి చెంపలు వేసుకుంటాడు)

వీరా : ఏం యల్లమందా? ఇంత పొద్దెక్కిందాకా ఉన్నావేం ?

సుభాన్ : ఏముంది ? ఏదో జరిగి ఉంటుంది.

దాదా : వాలకంచూస్తే అట్లాగే ఉంది.

యల్ల : ఏముంది సిన్నయ్యా ! మాబోబోళ్ళం మత్తానయ్య కింద బతికే టట్టు లేదు. తల్లిముండమొయ్య ఎంత అదంగండం! బూమిమీద ఆగేటట్టున్నాడా ?

వీరా : (ఆదుర్దాగా) ఏం ? ఏమన్నాడేంటి ?

యల్ల : అంటవేంది ? సూడు గూబకిబెట్టి నూకిండు.

సుభాన్ : (యల్లమంద చెంపమీద చేయివేసి చూస్తూ) ఏం పొయ్యే కాలం వచ్చింది ఇట్టాగొట్టాడు ?

యల్ల : ఆ దేవడో ఇయ్యాల గరిడీకి జచ్చిండంట !

వీరా : ఎవడు ?

యల్ల : ఆ ఆడుగాడే. ఇంకెవడు జచ్చిండు. ఆ పోలీసు అమీనే !

వీరా : అయితే ఇంకేం , వేటపోతుకోసం యల్లమంద మందమీద వచ్చి పడి ఉంటాడు.

యల్ల : వచ్చినాళ్ళు దేన్నో ఒక దాన్ని పట్టకపోతే ఒక ఏడ్పు ఏడ్చి ఊరుకుందును (సుభాన్ వైపు తిరిగి) నలుగురెడవనాయాళ్ళను యెమ్మచేసుకొచ్చి, నీ అన్న మత్తానయ్య దేవరపోతును పట్టు కెళ్ళాడు గందా ! ఎట్లా జావాలి?

మా భూమి

దాదా : అరే పాపం, ఆ దేవరపోతును వదిలిపెట్టి ఇంకోదాన్ని అయినా చావమనక పోయావ్ .

యల్ల : 'నీ దానిచోణి బాబూ, కాల్ మొక్తా ! దాన్ని వదిలిపెట్టి ఇంకో దాన్ని తిసికెళ్ళే' మంటేనే గూబ అదిరేసిండు. (కండ్ల వేంటనీళ్ళు తిరుగుతాయి).

దాదా : ఆరి బద్మాష్ !

వీరా : ఈ బద్మాష్ ఇలా సాగిపోవలసిందేనా ? ఏం దాదా : ఎంతకాల మని చేతులు ముడుచుక్కాచుందాం ?

సుభాన్ : ఎంతకాలమేమిటి ? అప్పుడే యల్ల మంద కర్ర తిరిగేసినట్టయితే ఆ కాసిని జలుబునీళ్ళూ వదిలేయి.

యల్ల : కడుపు మండిపోయింది. (చేతిలో కర్ర చూపెడుతూ) ఈ వంక కర్ర తిరిగేసి దెబ్బకు పండబెట్టేవాణ్ణి బిడ్డణ్ణి. నిన్ను జూసి ఊరుకోవాలిసోచ్చింది సుదానయ్యా !

సుభాన్ : అన్నయితేం, తమ్ముడై తేం ? ఇట్లాంటి ముండమోపి పనులు చేసేటప్పుడు.

యల్ల : ఎంత చెడ్డా ఒక పేగున పుట్టినోళ్ళుగా !

వీరా : మన కలాంటిదేమీ లేదు యల్లమందా ! అన్నయితేం ? కొడు కయితేం ? చివరకు కన్నతండ్రి అయితేం ? మనకు ద్రోహం చేసేటప్పుడు ! మనం అంతా ఒకటే. కష్టానికి సుఖానికి మనతో పాటు ఉన్నవాడే మనవాడు. దేశముఖు చంకకింద ఎవడు దూరినా వాడు మనకు శత్రువే. కులమేదయితేం ? బీదవాళ్ళంతా ఒకటే !

సుభాన్ : అంతే. మనమంతా ఒక జల్లి బిడ్డలాగ ఉండాలి. ఉంటే అంతా ఉంటాం. పోతే అంతాపోతాం.

(మస్తాన్ ప్రవేశం)

మస్తాన్ : (దాదావైపు జూచి) సలాం ఆలీకం.

దాదా : ఆలీకం సలాం.

మస్తాన్ : ఓయ్, ఈ గొల్లాయన కూడా ఇక్కడికెప్పుడో వచ్చాడే.

యల్ల : తిరణాల్లా ఏమన్నా తేరగా వస్తే నూక్కుపోదామని వచ్చా.

(మస్తాన్ యల్లమందవై పు కోర చూపులతో చూస్తూ ఉంటాడు)

దాదా : మస్తాన్ : ఎందుకు పాపం యల్లమందను గొట్టావట? అతను లబ్బున ఏడుస్తున్నాడు.

మస్తాన్ : వాడివేషాలు నీకేం తెలుసు ? కాలు కదిపితే వీడి మంద దొర గారి పొలాలో తిరగాలీ ? దొరగారి కవసరమే ఒక మేక పిల్లను తీసికెత్తే ఏం : వీడి అమ్మా మొగుడు సొమ్మంతా పోయిందా.

దాదా : తీసికెత్తే? తీసికెళ్ళావ్లే. ఆ దేవరపోతునే తీసుకెళ్ళడమెందుకు?

మస్తాన్ : దేన్ని బట్టుకున్నా దేవరపోతే అంటాడు. వాడికేం ఎన్ని అబద్ధాలైనా ఆడుతాడు.

యల్ల : తల్లి సిగదరగ, తెల్లారిలే సే నా కదేకూడు మరి.

సుభాన్ : అతని ఇష్టమేతే ఇస్తాడు. లేకపోతే లేదు. అసలు కొట్టడానికి ఈయనెవరంట ?

మస్తాన్ : చాలై, దయగల మొనగాడివి బయల్దేరావ్; నీపాటి నాకూ తెలుసు.

సుభాన్ : ఏంటి నీకు తెలిసింది? గొల్లాయన్ని గూబ అదరగొట్టడమా ?

మస్తాన్ : నేను గాబట్టి అంతటితో పోయింది, ఇంకొకడైతే.

సుభాన్ : ఏం అయితే ?

మస్తాన్ : దొరకుచెప్పి నిలుపునా వీడి తిత్తి ఒలిపించేవాడు.

యల్ల : అబ్బో! ఈ ధర్మతండ్రికి పేదోళ్ళమీద ఎంత దయ ?

మస్తాన్ : చూడవయ్యా వీరారెడ్డి. చూడు, వీడి తల్లొ ఎంత పొగరుందో.

యల్ల : దొరగారి గడిలో తేరగా తింటంటే పొగరెక్కింది నాకు !

మస్తాన్ : (పండ్లురుముతూ) ఖబడ్డార్.

యల్ల : తస్సదియ్య నక్కను జూసినాడలా యేటగాడే. గడిలో అడుగు బొడుగు ముడుసులేరక తినేవాళ్లు కూడా పెద్ద మొగోళ్ళే.

మా భూ మి

మస్తాన్ : ఏమిటిరా యిప్పుడు కూసిన కూత, భోసడిక (అంటు
యల్ల మంద మీదికి వస్తాడు.)

వీరా : (అడ్డంవచ్చి) ఏం ? లోకువోడనా మరీ మీదకెత్తన్నావ్ ? కాస్త
మర్యాద దక్కించుకోవాలి.

మస్తాన్ : మధ్య నీ వెవడవోయ్ అడ్డం రావడానికి ? అసలు నీకేం
సంబంధం ?

వీరా : నాకు సంబంధం వుంది. ఇవ్వాలి అతన్ని గొట్టావ్, రేపు నన్ను
గొట్టావ్ ?

యల్ల : ఇక కొట్టాల్సిందే మూడు ముంతలు.

మస్తాన్ : ఇట్లాగే వాగుతా ఉంటే కొద్దానా కొట్టి చూపిస్తానా ?

సుభాన్ : ఏమిటి పిడకలా ?

దాదా : (మస్తాన్ చేయి పట్టుకొని లాగుతూ) నీ దారిన నీవు పోరా
బాబూ, ఎందుకొచ్చిన పీడ.

మస్తాన్ : (చేయి విదిలించుకుంటూ సుభాన్ వైపు చూచి కోపంగా)
ఝా. నీ బతుకు తగలెయ్య, పుట్టావ్, ముసల్మాన్. పుటక
(గబగబా వెళ్ళిపోతాడు.)

యల్ల : ఇక తోలుదుగానిలే రాళ్ళచేలో గుంటక.

దాదా : ఓరి నీవెర్రెగాల ఊరుకో. ఈ మంటమీద దొరదగరికి బోయి
ఈ కాస్తకే గంపంత చేస్తాడు. ఇదెట్లాగూ చిలికి చిలికి
గాలివానవుద్ది.

యల్ల : ఏమయితే ? కానియ్. చెడ్డచేనికి మూడు మంచెలా ఏందే ?

సుభాన్ : అయితే అయింది. ఈసారి ఐసా పెసా తేల్చుకోవాలిసిందే.

వీరా : ఔనుమరి. ఎన్నాళ్ళని ఓపికపడతాం : వంగినకొద్దీ నెత్తికెక్కి
తొక్కుతూ ఉంటే !

దాదా : ఏమో నాయనా !

వీరా : మరేం భయంలేదు దాదా ! మన మంతా ఇలా కలిసికట్టుగా
ఉంటే, వాడు చేసి చచ్చేదేంలేదు.

యల్ల : ఏంది సిన్నయ్యా, సావుకు రెండు సావులా ఏందే ?

దాదా : సరే కానీయండి. అయ్యేదేదో అవుద్ది, అన్నిటికీ అల్లాయే ఉండాడు.

[అంతా బయల్దేరజోతూ ఉంటారు. యల్లమంద గొంగళి, ముంత సర్దుకుంటూ వుంటాడు. ఇంతలో తలగుడ్డ జుట్టుకుంటూ హడావుడిగా రామిరెడ్డి ప్రవేశం]

రామి : పిరికినాయాళ్ళు, కుక్కల్లాగా పారిపోయారు. నుంచుంటే తెలిసేది, వాళ్ళవస నా పస.

[దాదా, సుభాన్, యల్లమందలు ఎగాదిగా రామిరెడ్డి వెపుచూస్తూ వుంటారు.]

పీరా : ఏమిటి రామిరెడ్డి : ఎవళ్ళూ పారిపోయింది :

రామి : ఎవళ్ళు జచ్చారు ? ఆ అడవా రకమే. మన దేశముఖ ముతా.

సుభాన్ : ఇంతకూ అసలు జరిగిందేమిటి ?

రామి : ఏముంది ? కొట్టి పారిపోయారు. ముండల్లాగా.

దాదా : అసలు నీవు ఆ లుచ్చాల జోలికెందుకుపోయావు బాబూ !

రామి : ఏముంది ? ఇవ్వాల ఆ గాడిదకొడుకులంతా తప్పతాగి ఉన్నారు. ఆ దుకాణాలు దాచేసరికి అమ్మాయి వెనకమాల జేరి, నోటి కొచ్చిన పిచ్చి కూతలల్లా కూస్తున్నారు. తీరా వెనక్కి తిరిగి చూద్దనుగదా వీళ్ళు. ఆమోయిన పక్కసున్న బండి వసి కొయ్య పీకి వెంటతగిలా. పారిపోతా పారిపోతా చేతగాని నాయాలెవడో రాయి విసిరాడు.

(అంటూ తలమీద చేయిబెట్టి చూపుతాడు)

సుభాన్ : (రామిరెడ్డి తలగుడ్డ తీసిచూస్తూ) అరే ! పెద్దగాయం కూడా పడిందే !

యల్ల : అమ్మో, గాయమే !

రామి : నెత్తురుకూడా కారింది. బండికాడి కెళ్ళాక నెత్తురంతా కడిగి, అక్కయ్య గుడ్డమసి పెట్టింది.

మా భూమి

దాదా : ఇంకానయం అసలు నవరగంతకే తగలాలిసింది ; కాస్తలో తప్పిపోయింది. మరీ మనూళ్ళో సైతాను రాజ్యం అయిపోయింది. యల్ల : దెబ్బ దేందిలే ? ఇయ్యాల తగిలే రేపుమా నది. అడ్డలోళ్ళు అచ్చోసిన ఆంబోతులకుమలే ఆడోళ్ళ మిదక్కుడా ఏగబడు తుండి. ఇంకెందుకంట బతికి ?

సుభాన్ : నిజమే యల్లమందా ! పరువువోయాక ఇంకా బతికెందుకు ?

వీరా : అయితే ఇంకేం ? పరువుగా బ్రతకాలంటే, అంతా సంఘంలో చేరతాం అని ప్రమాణం చేయండి.

సుభాన్ : తప్పకుండా మనం అంతా సంఘంలో చేరాలిసిందే రేపటి నుంచి ఇల్లిబుతిరిగి అండర్నీ సంఘంలో చేర్పించాలిసిందే.

యల్ల : ఓ : నేనూ సంగం బడతా.

దాదా : సదిమందితో చావు పెళ్ళితోసమానం. మీతోపాటు నేనూ ; కానీయండి.

వీరా : బోలో, ఆంధ్రమహాసభకీ జయ్ !

తెలుగు బిడ్డా మేలుకోవోయ్,

నె జాము

తెలుగు బిడ్డా లేచి రావోయ్

॥తెలుగు॥

బందగీ రక్తంబు చింది జ్వాలై లేచి

జాగీరుదారులను ఊగించివేసింది

॥తెలుగు॥

రుద్రమాంబ ప్రతాపరుద్రులకు వారసుడ

పౌరుషము చూపి పరువు నిలబెట్టరా

॥తెలుగు॥

ఈ భూమి నీదెరా ఈ గనులు నీవెరా

ఎవడు ఈ నై జాము—ఎవరు ఈ దొరలంతా

॥తెలుగు॥

మాడి చచ్చేవారి మతములన్నీ ఒకటె

కొంపలారేవారి కుట్రలో పడబోకు

॥తెలుగు॥

కదిలించి బలగాన్ని ఎదిరించి వైరులను

శక్తిచూపించగల సమయమిదే లేలేమ్ము

॥తెలుగు॥

ది వాణి

[రెండు కుర్చీలు, ఒక డ్రాయరు, ఒక బెంచీ ఉంటాయి. మంగలి రాముడు ముందుగా వచ్చి, బల్బు వగైరా తుడిచి సర్దుతూ వుంటాడు. తెర లేస్తుంది. మస్తాన్ ప్రవేశం.]

మస్తాన్ : దొరగా రున్నారా ?

రాముడు : సలాం, సలాం, మత్తానయ్యా.

మస్తాన్ : దొరగా రేం జేస్తున్నారు ?

రాముడు : అరుగో వత్తన్నారు.

[మస్తాన్ ఒకప్రక్కకు, రాముడొక ప్రక్కకు తప్పుకుంటారు. దేశముఖు జగన్నాథరెడ్డి - ప్రవేశం. కోరమీసం, కాళ్ళకు బూట్లు, షేర్వానీ, షుర్వా (చుడీదార్ పైజామా) నల్లబోపీ (fur cap) చేతిలో సన్నటి వెండి పొన్నుకర్ర.]

మస్తాన్ : (నేలకు వంగి) ఆవాబ్ మారాజ్, ఆదాబ్.

జగ : ఏం ? అక్కడనుంచేనా ? (అంటూ కుర్చీలో కూర్చుంటాడు. రాముడు డ్రాయరు కిందగా వంగి దేశముఖు కాలిబూట్లు ఊడ దీస్తూ ఉంటాడు.)

మస్తాన్ : జీ హాః సర్కార్ : అక్కడనుంచే - ఆ గోరీ దగ్గరనుంచే బరాబర్ వస్తన్నా.

జగ : (సిగరెట్ కాల్చుకుంటూ) ఏం ? ఎలావుంది ? జనం ఏమాత్రం వచ్చారు ?

మా భూ మి

మస్తాన్ : రాకేం ? పెద్ద ఉర్సు లాగా సాగింది. ఎక్కడ చూచినా మనూరివాళ్ళే.

జగ : ఏమిటి ? మనూరివాళ్ళా ? చాటింపు వేయలా వెళ్ళగూడదని ?

మస్తాన్ : ఎందుకేయలా ? మొన్ననే వేయించాం.

జగ : అయితే ఎలా వెళ్లారు ?

మస్తాన్ : చాటు చాటుగా జచ్చారు.

జగ : ఆఁ అంతపొగరు దిగిందా వీళ్ళకి ?

మస్తాన్ : ఎంత పొగరు దిగందే ఆ వీరారెడ్డి బండి గట్టుకొచ్చాడూ చెల్లిల్ని ఎక్కించుకొవి.

జగ : వాడా : ఆ వెధవ ? నరిసిరెడ్డి కొడుకు ?

మస్తాన్ : అసలు కథనాయకుడే ఆయన. పోయేవాడు తానుపోక ఇంటింటికి తిరిగి అందర్నీ రేపెట్టి తీసికెళ్ళాడు.

(రాముడు బూట్లాడదీసి దులిపి అక్కడే పెట్టి లోపలికెళ్ళిపోతాడు.)

జగ : ఏమిటి ? నేను వద్దని చాటింపేయించడం, వీడు అందర్నీ తీసు కెళ్ళాడమూన్నా ? తెల్సుకుంటా వీడి హజమేమిటో ?

మస్తాన్ : మరీ నీల్గి చస్తన్నాడు లెండి నల్గచ్చరాలు వచ్చని.

జగ : వాడెంత ! వాడిటసాదెంత ! నాలుగు తంతె సరీ కోటకుబిల్చి, జావ్, బులావ్, పట్వారీకొ.

మస్తాన్ : అచ్చా సాబ్. (సలాం చేసి వెళ్ళిపోతాడు) (రాముడు గ్లాసులు సారాసీసా తీసుకొచ్చి టేబిల్ మీద ఉంచుతూ ఉంటాడు, పోలీసు ప్రవేశం.)

పోలీసు : ఆదాబ్ మారాజ్, అమీన్ సాబ్ వస్తా ఉన్నారు.

జగ : అచ్చా, అచ్చా (దేశముఖు లేచి నుంచుంటాడు. అమీన్ ప్రవేశం) ఆదాబ్ ఆర్ హై.

అమీన్ : ఆదాబ్ ఆర్ హై.

జగ : ఆయియే, తషరీఫ్ రఖ్కీయే. (షేక్ హేండ్ యిచ్చి తీసుకో నొచ్చి తాను కూర్చుంటూ అమీన్ ను కూర్చోమని నైగజేస్తాడు.)

అమీన్ : (కూర్చుంటూ) క్యా మహారాజ్, మాకీ తిరణాల్కి వచ్చి
మూడురోజూ హాయిపోయింది బేగీపోవాలి.

జగ : అప్పుడే వెళ్తారా, ఉండండి రేపు వెళ్ళొచ్చు.

అమీన్ : మీకీ హేమి అయ్యా మహారాజ్. హిక్తా ఆరామ్గా కూచోని
మాటాసేస్తావ్. మాకీ రేపూ నల్గొండ హేళ్ళాలి.

[రాముడు సారా గాసుల్లోబోసి ఇద్దరిముందు పెడతాడు. ఇద్దరూ
చెరొక గుక్కితాగి సిగరెట్టు కొలుస్తూ మధ్య మధ్య తాగుతూ ఉంటారు.]

జగ : నిన్నటినుంచి మీరు తిరుణాల్లోనే ఉన్నారు. ఇవ్వాల తప్పకుండా
మీ రిక్కడ ఉంటారని గానా బజానాకూడా ఏర్పాటు చేశాను.

అమీన్ : నహి, మహారాజ్ నహి, ఈ దఫా మాకీ సర్కారీ పనిహుంది.
మళ్ళీ వస్తాన్. హిక్తా హాయిదు రోజూ మఖాం చేస్తాం.

జగ : సరే మీ యిష్టం.

అమీన్ : మరి హేమి మాదీ మాట ?

(రాముడు ఇద్దరిప్రక్క నుంచుని విసురుతూ ఉంటాడు.)

జగ : (ముసి ముసి నవ్వులు నవ్వుతూ) దానికేం లెండి (జేబులో నుంచి
రెండు వందల రూపాయల నోట్లుతీసి ఇవ్వబోతాడు.)

అమీన్ : హేమి ఇది ? మాకీ బిక్షం హిస్తుండావ్.

జగ : ఈ సారికి ఇలా పోనీవ్వండి.

అమీన్ : హేమి మాటసేస్తావ్ మహారాజ్. నీకీ మాదిహెంతా మదద్
ఇచ్చాం. హాప్తే మర్సీ పోయావ్.

జగ : ఎంత మాటన్నారు; ఏదో ఈ సారికి ఇలా పోనీయండి మళ్ళీ
వస్తారుగా !

అమీన్ : వస్తాం, చస్తాం, కోన్ జాన్తా హై, హాప్తామాట హాప్తే.

జగ : దీనితో సరిపెచ్చుకుందురూ, అప్పుడే మా పని అయిందా ? రేపు
మళ్ళీ సర్కిల్ కిచ్చుకోవాలి. ఫుడ్ తాహసీలార్ కిచ్చుకోవాలి.
దువ్వం తాలూకార్ గారింట్లో పెండ్లికి నజరాన చెల్లించుకోవాలి.

మా భూమి

ఈ నెల్లోనే అవ్వల్ తాలూక్ దార్ గారు మా ఇలాకాకు షికార్ కూడా వస్తున్నారు. వారికి జల్పాచేయాలి. సుబేదార్ గారు దొరాకు బయల్దేరితే ఎంతలేదన్నా మాకు అయిదారు పేల రూపాయలు ఖర్చవుతాయి. మేం మాత్రం ఎన్నని యిచ్చుకుంటాం ?

అమీన్ : అవ్వల్ తాలూక్ దార్ కి, దువ్వం తాలూక్ దార్ కి హిస్తే మాకీ ఏంపాయిదా ? మాదీమాటా మాకీ చెప్పాలిగాని.

జగ : మీరుకూడా మా యిబ్బంది కనిపెట్టకపోతే ఎలా ? సరే కానీయండి (మరో వంద రూపాయలు నోట్లీసి మొత్తం మూడు వందల రూపాయలు యివ్వబోతాడు.)

అమీన్ : హిబ్బందీ మట్టి, మీకీ హేమీ, హింతా పెద్దా దేశముఖ్ ఉండావ్. పెనా మీకీ పోలీస్ పఠేల్ గిరీ హుంది, మాలీ పఠేల్ గిరీ హుంది. సాల్ కీ ముప్పైవేల్, నలభైవేల్ ఆమ్దనీ (ఆదాయం) హుంది. పెన కొత్తేలంచం కొడ్తానే హుండావ్. మాకీ హక్ కీ వెయ్యో హిచ్చేందూక్ హెన్కా ముందూ సేస్తుండావ్ క్కా మహరాజ్ ,

జగ : మీరలాగే అంటారు. కాని మా దివాణంలో ఎంత ఖర్చుందో మీకేం తెలుస్తుంది ? ఎంత చెట్టుకు అంతేగాలి.

అమీన్ : కాస్తీపన్కి, కూస్తీపన్కి, మాదీ మదవ్ కావాలి. (కొంచెం ఆలోచించి) దాన్కి నామ్ క్కాహై ? ఆఁ హెంకమ్మ. హెంకమ్మ గడికి పిల్చి మీరూ దాన్కి పట్కోని హంగామా సేస్తే హప్పు హదీ చచ్చిపోయింది. దాన్నీ కేసులో మీకీ మదద్ సేసినందుక్ నాదీ నాకరీ పోవడాన్కి తయారయింది. హేమిండి మంచీ మంచి లేదు అచ్చా. ఈదపా చూస్తామ్ (అంటూ బెదరించి కుర్చీలోనుంచి లేవబోతాడు)

జగ : (అమీనును కుర్చీలో కూర్చోబెడుతూ) అది కాదంటున్నానా ! సరే. చూస్తానుండండి. (అంటూ లోపలి కెళతాడు)

(అమీన్ సారా త్రాగుతూ వుంటాడు. దేశముఖు ప్రవేశం)

ఖర్చులో ఉన్నాను గాబట్టి అలా అన్నాను గాని లేకపోతే యేం

ఉందిలెండి. (మొత్తం వెయ్యిరూపాయలు యిస్తూ) మీ సహాయం మా కెప్పుడూ అవసరమే.

అమీన్ : (తీసుకొని షేర్వానీ జేబులో పెట్టుకుంటూ) అచ్చా మహారాజ్. మీకీ హండా మాదీ, మాకీ హండా మీదీ. వస్తాన్ ఆదాబ్ అర్జ్ (అంటూ కుర్చీలోనుంచి లేస్తాడు.)

జగ : ఆదాబ్ అర్జ్. అరేయ్. రాముడూ, అమీన్ సా హెబ్ గారు వెళ్తున్నారు గాని వెట్టివాణ్ణి బండివెంట వెళ్ళమని చెప్పరా.

రాముడు : సి త్తం దొరా.

[అమీన్ సా హెబ్, రాముడు వెళ్ళిపోతారు. దేశముఖు గ్లాసులో సారా బోసుకుని ఒక్కొక్క గుటకే తాగుతూ ఉంటాడు. పట్వారీ వెంకట్రావు, మస్తాన్ల ప్రవేశం : వెంకట్రావు - కట్టుపంచ, చొక్కా, దానిపైన పాతకోటు, ఎర్రటి గళ్ళుగల తలగుడ్డ, బుజాన్ ఒక చిన్న తుండు, కాళ్ళకు పాపొసులు (ముచ్చెలు), చంకన దస్త్రం, కళ్ళకు జోడు. దేశముఖు, పట్వారీలు పరస్పరం నమస్కారాలు చేసుకుంటారు. పట్వారీని కూర్చోమని దేశముఖు సైగ జేస్తాడు. వెంకట్రావు బల్ల చివర కూర్చుంటాడు. మస్తాన్ నుంచోనే ఉంటాడు.]

జగ : ఏమయ్యా, మనం చాటింపు వేయించినా లెక్క జేయకుండా వీళ్ళంతా ఉరుసు కెళ్ళారటగా?

వెంక : ఔను వెళ్ళారు. చాటు చాటుగా దొంగ వెధవలు.

జగ : అయితే నీవేం జేస్తున్నావ్, కండ్లు మూసుకుని జపంచేస్తున్నావా?

వెంక : కాదు. దానికి తగిన ప్లాను ఆలోచిస్తున్నాను. (ముసి ముసి నవ్వులతో) కళ్ళుమూసుకొని నిద్రబోయే ఘటమేనా ఇది ?

జగ : ప్లానట ! ప్లాను ! దీనికూడా ఒక పెద్ద ప్లానా ? ఒక్కొక్కణ్ణి పిల్చి పక్కలిరగ తన్నేదానికి.

మస్తాన్ : దొరవారు భలేమాట చెప్పారు. దెబ్బకుగానీ దెయ్యం వదలదు. లేకపోతే, గుడ్డిగవ్వ ఖరీదు చేయని గొల్ల యల్లమందాయ కూడా నా కెదురు తిరిగితే !

మా భూమి

జగ : ఏమిటి ? గొల్లోడు ! గొల్లోడా ? ఎదురు తిరిగింది. బులావ్ గాడి
దని....జావ్....

(మస్తాన్ సలాం గొట్టి సంతోషపడుతూ వెళ్ళిపోతాడు)

ఏం ? వీరారెడ్డి మరీ పొగరు దిగి ఎదుస్తున్నాడటగా ?

వెంక : ఔను. =సలు నాయకుడే అతను. ఇంటింటికి తిరిగి అందర్నీ
సంఘంలో చేర్చిస్తున్నాడు.

జగ : సంఘం? సంఘమా? నా ఊళ్లో సంఘం బెట్టాడా ?

వెంక : సంఘం బెట్టడమేమిటి? వాడింటి మీద ఇవ్వాలి జండా కూడా
వెలిసింది.

జగ : అయితే ఇప్పుడుదాకా నీ వేం జేస్తున్నావ్? ఎందుకు పీకించలా?

వెంక : పీకించేవాణ్ణి. కాని....

జగ : కాని.

వెంక : కాని ఇదివరకటంత తేలికకాదు. వ్యవహారం కొంచెం బెడిసింది.

జగం : ఏం?

వెంక : ఊరంతా ఏకమయింది.

జగ : (కోపంగా) ఆఁ.

వెంక : కాపు, రెడ్డి, చాకలి, మంగలి, సాహెబులు చివరకు మాల
మాదిగలు కూడా సంఘంలో చేరారనుకోండి.

జగ : ఏడ్చారు. గుడ్డికన్ను మూస్తే ఎంత, తెరిస్తే ఎంత? రేపిపాటికి
ఒక్కొక్కణ్ణి నరికి పోగులేస్తాను. చూడు నా దెబ్బ.

వెంక : మీరు తల్చుకుంటే అంతేగాని, అదేం పాపమో ఈ సంఘం
నాగజెముడు (పాము పడగ చెట్టు) పురుగులాగా దేశమంతటా
వ్యాపించిపోతూఉంది. ఏ ఊళ్లో జూచినా ఇప్పుడిదే గోల. తీగ
లాగితే దొంక కదిలేటట్టుంది.

జగ : ఈ కుక్కలెన్ని మొరిగితే ఏముందయ్యా! (చిరునవ్వు నవ్వుతూ)
పైనుంచి కిందిదాకా అసలు సర్కార్ మన చేతిలో ఉంది.

వెంక : అందుకనే, ఆ చేసే పనేమిటో వాళ్ళద్వారానే చేయిస్తే పడా
బోతుంది.

జగ : అదెట్లా?

వెంక : ఉందిగా, లెవీ సమస్య.

జగ : అఁ ఉంటే.

వెంక : అది స్కార్లు పని వాళ్ళకీ వాళ్ళకీ ముడి బెడదాం. మనం
హాయిగా ఒడ్డున గూర్చొందాం. తర్వాత కాగలపని గంధర్వులే
తీరుస్తారు.

జగ : శాహబాష్, మొత్తానికి కరణం బిడ్డవనిపించావయ్యా. బట్టతలకి
మోకాలికి బలేగా ముడిబెట్టావ్.

[అంటూ సారా గ్లాసు వెంకట్రావ్ చేతికందిస్తాడు.]
(రాముడు ప్రవేశం)

వెంక : (గ్లాసు తీసుకొని ఒక్క గ్రుక్క తాగి) ఈ ఘటానికి ఇలాంటి
దొక లెక్కా : దొరవారి దయ ఉండాలిగాని....

(మస్తాన్, యల్లమందల ప్రవేశం. మస్తాన్ సలాంచేసి ఒక
ప్రక్కన నుంచుంటాడు. యల్లమంద వంగి దండం పెట్టి చేతులు గట్టు
కొని ఒక మూల ఒదిగివుంటాడు.)

జగ : అరే రాముడూ : నీవుపోయి రైతుల్ని పిచ్చుకురా (రాముడు
సీతం దొరా అంటూ దణ్ణంబెట్టి వెళ్ళిపోతాడు.)

వెంక : ఏంరా, యల్లమందా, దొరగారికేటా నీవిచ్చే గొంగళెన్నిరా ?

యల్ల : అయిదు బాబయ్యా.

వెంక : మరి ఈ యేడెన్నిచ్చావురా ?

మస్తాన్ : వాడిపని ఇచ్చేటట్టుందా ఇప్పుడు ?

యల్ల : అదేందయ్యో మత్తానయ్యా అట్టాంటావ్. అప్పుడే మూడి త్తనిగా

జగ : తతిమ్మా రెండెవడిస్తాడురా మాదచ్చోద్. నీతాతగాడిస్తాడా?

యల్ల : (దండం బెడుతూ) ఇచ్చుకుంటా దొరగారూ ఇచ్చుకుంటానండీ,

మా భూ మి

మస్తాన్ : ఇంకా ఎప్పుడో ఇస్తాడంట ఒక ప్రక్కన అప్పుడే ఉగాది పండగ వస్తా ఉంటే.

యల్ల : ఇచ్చుకుంటానులే బాబూ. ఈ నెల్లోనే ఇచ్చుకుంటా, దొర గారి మామూలు తప్పుద్దా.

వెంక : సరేగాని మందనెక్కడ ఆపుజేస్తున్నావురా :

యల్ల : నిరుడు పుల్లరికి డబ్బుదొరక్కపోతే యీరారెడ్డి గారి దగ్గర తీసుకొన్నా దొరా. ఆ డబ్బుకింద నన్నా యియ్యాల ఆరిచేలోనే కుదరేసిన్నండీ.

మస్తాన్ : అరేలుచ్చా. ఎవణ్ణి అడిగి తోలావురా వీరారెడ్డి పొలంలోకి?

యల్ల : (దేశముఖతో) రెణ్ణాలు దోలే అబాకీ తీరుద్దీ అని పోయి న్నయ్యా ఇయ్యాల దొరగారి చేలోకే పోని తండాగా :

మస్తాన్ : (వెంకట్రావుతో) వీరారెడ్డి వాళ్ళ సంఘం పెద్ద గాదూ : అందుకని తోలాడులెండి.

వెంక : ఏంరా! సంఘంలో జేరబట్టేనా మస్తాన్ ను గొట్టావట.

యల్ల : నేనా కొట్టింది : రామరామ. ఆయనే నన్ను కొట్టిందండీ :

వెంక : తన్నులు దింటావ్. మాదచ్చోద్, నిజంజెప్పు.

యల్ల : అమ్మతోడండి, ఏ ఒట్టుబడితే ఆ ఒట్టు (దండంబెడుతూ) మా దేవర తోడండి.

వెంక : ఇంతకూ నీవసలూ సంఘంలో చేరావా లేదా ?

యల్ల : (చేతులు నలుపుకుంటూ బిక్కమొగం వేసి) నేనా అండి.... సంగంలోనా అండి.... నేనా

మస్తాన్ : నీవేరా భోసడిక.

యల్ల : ఉఁ....ఉఁ ...లేలేదండి.

వెంక : అరెబద్మాష్ అబద్ధం ఆడుతున్నావ్. చెప్పునిజం.

జగ : (గుడ్డెర్రజేసి) ఏయ్ మస్తాన్. ఉఁ (యల్లమందను కొట్టమని సెగజేస్తాడు)

మస్తాన్ : (చొక్కాచేతులు పై కెగదీస్తూ) ఏమిటిరా లుచ్చా (చెంప బగలేసి) చేరలేదురా ?

యల్ల : (దండంబెడుతూ) చేరిన్నండి దొరగారూ చేరిన్నండి. అందరూ చేరతంచే నేనూ చేరిన్నండి.

జగ : చేరావ్ లమిక. చేరావ్.

వెంక : కట్టు గాడిద యాభై రూపాయల జరిమానా కట్టు.

యల్ల : పిల్లలుగలాణి. సచ్చిపోతా అసలే కరువురోజులు బాబయ్యో.

మీ పాదాలకు మొక్తా మీ బానిచోణి.

వెంక : (కాగితంమీదరాస్తూ) అయితే ఈ మాటకొప్పుకో.

యల్ల : ఏండిబాబూ ?

వెంక : ఏముంది ? 'సంఘంలో చేరకపోతే చంపుతామన్నారనీ, లేవీ ఎగ్గొట్టమన్నారనీ' ఒప్పుకో, నీ జరిమానా మాఫ్ చేస్తా.

యల్ల : రామ రామ. ఆ పాపం నేనెట్టమూట గట్టుకోనండి. వారట్టన లేదండీ.

జగ : మస్తాన్ : రోపలికి దీసికెళ్ళి వీణ్ణి సంభానికి గట్టేసి బొమిక లిరగ దన్ను అప్పుడుగాని ఈ గాడిదకి బుద్ధిరాదు

[మస్తాన్ యల్లమందను మెడబట్టి రోపలికి గెంటుకెళతాడు. తెరలోనుంచి 'ఒప్పుకో ఒప్పుకో' అనే మస్తాన్ మాటలతోపాటు కర్ర దెబ్బల ధ్వని, అమ్మో బాబో చచ్చానో, నాయనో అనే యల్లమంద ఆర్తనాదం వినబడుతూ వుంటుంది.]

యల్ల : (తెరలో) ఒప్పుకుంటానండి. చంపకండి బాబో. మీ పాదాలకు మొక్తా, పిల్లలు గలాణి, మీరు జెప్పినట్టే చేత్తా.

[దేశముఖు, పట్వారీలు వికటంగా నవ్వుతూ ఉంటారు. యల్ల మందతో మస్తాన్ ప్రవేశం.]

వెంక : ఆ, రా, ఈ కాగితంమీద అంగుష్ఠం పెయ్.

మస్తాన్ : వెయ్ భోసడిక (అని చేయేత్తుతాడు. యల్లమంద వేలుముద్ర వేస్తాడు) ఖబడ్డార్, వలు దగిర బెట్టుకొని బతుకు పో. (యల్లమంద ఏడుస్తూ వెళ్ళిపోతూ ఉంటాడు.) ఈ పుధ్క వీడికి కాస్త వలు చిమ చిమ లాడింది.

వెంక : వీడి దేముంది ? అస లాళ్ళంతా ఇంకా అలాగే ఉన్నారు.

మస్తాన్ : ఇయ్యాళ ఒక్కొక్కడు నెత్తురు కక్కాలి రానీ.

మా భూ మి

జగ : కానీ, నీ యిష్టం వచ్చినట్లు గానీ; నేను మళ్ళీ ఇప్పుడే వస్తాను.

(దేశముఖు లోపలి కెళతాడు.)

వెంక : రాము డెళ్ళి చాల సేపయిందే. రె తులింకా రాలేదు.

[అంటూ పొగచుట్ట ముట్టించి కాలుసూ ఉంటాడు.]

మస్తాన్ : దొరలు - వాళ్ళ పని ఇప్పుడు పిల్లస్తే వచ్చేటట్టుందా ?

వెంక : అందరి మాట అలా ఉంచు నీ తమ్ముడు కూడా అందులోనే కలిశాడటగా.

మస్తాన్ : ఎందుకు కలవడు కాఫిర్ ముండాకొడుకు ? ఆ పీరారెడ్డితో దోస్తీ ఊరికేపోద్దా ? (ప్రక్కను జూచి) అరుగో దిగుతున్నారే దొరలు.

[పీరారెడ్డి, రామిరెడ్డి, సుభాన్, దాదాల ప్రవేశం]

దాదా : సలాం మారాజ్.

వెంక : నూర్చుకొని యింట్లో పోసుకోగానే సరిపోయిందీ ? ఎన్నిసార్లు కబురు పంపినా ఒకళ్ళూ లెవీ ఇవ్వరు

పీరా : అసలు పండితేనా నూర్చి ఇంట్లో పోసుకోడానికి ?

వెంక : అదేమిటయ్యా పీరారెడ్డి. చదువుకున్న వాడివి నీవు కూడా అలా మాట్లాడుతావ్ ! ఏది తప్పినా సర్కార్ లెవీ తప్పతుందా ?

దాదా : పండితే ఎందు కియ్యం. ఏటా ఇయ్యటంలేదండీ.

సుభాన్ : సర్కార్ మాత్రం పండందే ఎట్లా వసూలు జేయమంటారు ?

[మస్తాన్ తమ్మునివైపు చురచుర చూస్తూ ఉంటాడు.]

వెంక : ఆ ఖానూన్ గొడవ నీకేం తెలుసునోయ్ ! కొలంపే పాలంపే దొరగారితో పని గనక, ఏదో ఒక విధంగా జెప్పి కొన్నాళ్ళు నెట్టికెళతాను ఇదేం అడ్డగోలుగాదు. సర్కారుతో పని.

రామి : ఇంకా నెట్టి కెళ్ళేదేమిటి ? ఆ పండిన నాలుగు గింజలూ కాపలాపెట్టి కలం దగరే గుంజు కెళ్ళారాయె; మాకు మిగిలిం దేముంది. పొల్తా పొలికటేగా ?

వెంక : మిడికావ్ లేవోయ్ ! అసలు మీరు బుద్ధిపూర్వకంగా యిస్తే ఎందుకు గుంజుకెళతారు ? అయినమట్టుకు దిగమింగటమేగా మీ పని.

సుభాన్ : పూటకూటికి గతిలేదుగాని, మేం దిగమింగి చచ్చేదేమిటి ?

వెంక : అందాకా ఎందుకు ? ముందు నీ మాట జెప్పు. ఆరేండ్ల కింద తీసుకున్న బాకీ నీ వింతవరకు తీర్చావ్ ?

సుభాన్ : మా అయ్య జచ్చినప్పు డెప్పుడో ఒక బస్తాగింజలు నాగు కిచ్చావ్. ఆ బాకీ కింద యిప్పటికి 14 బస్తాలు జమ కట్టాను. ఇంకా 14 బస్తాలు బాకీ ఉందంటావ్. ఈ బాకీ మరి ఎప్పుడు తీరుదో ఏమిటో ?

రామి : ఒకటే తీరడం, ఇక నీవు జచ్చినప్పుడే తీరేది.

వెంక : మొదటే ఎక్కడికి పోయాయి ఈ తెలివితేటలు ? ఆ వేళ అయ్యోబాబో అని కాళ్ళావేళ్ళాబడి పట్టుకెళ్ళడం, తీరా ఇవ్వాలి ఇవ్వాలిసోచ్చేటప్పటికి ఇదీ ఏడ్చు. ఇందులో నే నే మన్నా దగా జేకానంటావా ? కావాలంటే నీ వీరారెడ్డితోనే లెక్క చూపించుకో.

వీరా : దీనికి లెక్కతో పనేముందిలెండి. ఆరు నంవత్పరాల క్రితం పట్టుకెళ్ళింది బస్తాగింజలు. ఇప్పటికి 14 బస్తాలు ఇచ్చాడు. ఇంకా 14 బస్తాలివ్వాలంటే ఎలా ఇచ్చుకుంటాడు ? ఇంతకంటే అన్యాయం ఇంకేం ఉంటుంది ?

వెంక : అయితే ఇంకేం, నీవు మళ్ళీ కొత్తగా ఒక ఖానూన్ తయారుచెయ్య.

వీరా : ఈ జరిగేదంతా ఖానూన్ ప్రకారమే జరుగుతుందా ? పోలీసు అమినుకు విందుచేయడానికి గొల్లోడిమేక నెత్తుకురమ్మని ఏ ఖానూన్ లో ఉంది ?

రామి : భలేమాట చెప్పావ్. ఇంటి కొక బంది ఎరువు ఊరికే వీరి కివ్వాలని ఎక్కడ రాసిపెట్టుందో !

సుభాన్ : (వీరారెడ్డివై జూచి) ఏం ఛాయ్ ! దున్నే దున్నే అరక లూడగీసి పోయి దొరగారి పొలం దున్నాలని కూడా ఖానూన్ లోనే ఉందా ?

వీరా : (వెంకట్రావుతో) ఖానూన్ కేం వచ్చెలెండి. నిరుడు మీ

మా భూ మి

అమ్మాయిగారి పెండ్లికి ఇంటికి అయిదు రూపాయల చొప్పున
వసూలు జేశారుగదా, ఇంకా ఖానూన్ ఏమిటండీ ?

వెంక : చాలే పోసుకోలు కబురు; తాతలనాటినుంచీ వచ్చే మామూళ్ళు
ఇవ్వొక పొమ్మంటే పోతయ్యా.

సుభాన్ : వీలయితే ఖానూన్, లేకపోతే మామూల్. బానులే ఎన్ని
మామూళ్ళు లేకపోతే, ఇంతమేడ కట్టారు ?

దాదా : ఎందుకు వచ్చిన పంచాయతీ ఇది సుభాన్. వచ్చిన పనేదో
చూచుకోక.

వెంక : మీతో నా కెందుకొచ్చిన గొడవ ఇదంతా, ఏమోయ్ దాదే
సాయిబూ : మీరంతా రేపు ప్రొద్దున్నే లేవీ దాన్కం కొలవాలి.
లేకపోతే ఇక మాట దక్కదు

దాదా : కొలవ కేంజేస్తాంగాని, అసలు పండందే ఏంజేస్తాం ?

సుభాన్ : అసలు చెరువులో నీళ్లు నిలిస్తేనా పండటానికి ?

రామి : నిలిచినన్ని నిలు స్తయ్; వారికి చాలుగా. మనం ఏ గంగలో
కలిస్తే ఎవరికేం బట్టింది ?

వెంక : ఈ పిచ్చి పిచ్చి వేషాలేమీ సాగవ్. వడ్లు పండకపోతే, జొన్నలు
కట్టండి, జొన్నలు పండకపోతే, సజ్జలు కట్టండి.

సుభాన్ : సజ్జ లెవడికి పండినయ్ ఈ వూళ్ళో. మీకే పండలేదాయె ?

వెంక : అయితే. జొన్నలు గట్టండి.

దాదా : ఆ జొన్నగింజలుకూడా బెట్టపదున్నే పడ్డాయ్. అక్క దొక
మొక్కా, అక్కదొక మొక్కామొలిస్తే, పండినవాడికి కాసిని
పండాయ్; లేనివాడికి అదీ లేదు.

వెంక : బెట్టపదునులో వేయకపోతే పసరపదున్నే వేయకపోయారూ.
ఎవరొద్దన్నారు ?

రామి : వద్దని ఎందుకనాలి ? కట్టిన అరకల్ని ఊడదీయించి, ఆ పదునున్న
నాలుగురోజులూ దొరగారి పొలం దున్నించుకున్నారు. చాలదూ :

వెంక : ఏమిటి సోది ? ఇన్నిటికీ కడ్తారా ? చెంబూ, తప్పాకా బై చేయిం
చాలా ?

వీరా : ముందు నిరుడు వసూలుచేసిన మా లెవీదబ్బు మా కివ్వండి :
ఈ యేటి సంగతి తర్వాత చూద్దాం.

వెంక : ఆ డబ్బు ఇన్నాళ్ళుందా ఏమిటి ? అప్పుడే ఇచ్చాం వార్ ఫండుకి.

సుభాన్ : ఎవర్ని అడిగి ఇచ్చారు.

వెంక : నిన్నడిగి ఇచ్చేదేమిటోయ్ : కావాలంటే, పోయి పంచాయితీ
దారుల్ని కనుక్కో.

వీరా : అది మా డబ్బు. పంచాయితీదార్లెవరు దాన్ని ఖర్చుపెట్టడానికి ?

రామి : ఐతే ఇంకేం, అ త సొమ్ము అట్లుడు దానం జేశాడన్నమాట !

వెంక : ఎవడో ఒకడు చేశాడు; పోయి సర్కారు నడుగు.

వీరా : సర్కారు నడిగేదానికి, ఇక్కడదాకా రావడ మెందుకు ? పగండి
పోదాం.

[వీరారెడ్డితోపాటు అంతా బయల్దేరబోతారు]

వెంక : ఏం, అయితే మీరు లెవీ ఇవ్వరన్నమాటేగా ?

వీరా : ముందు ఆరువందల యకరాలున్న మీరు గట్టండి.

వెంక : (కోపంగా దిగున లేచి) ఏమిటి ?

సుభాన్ : ఏమిటా ? ఆరువందల ఎకరాలున్న మీరూ, ఇరవై వేల
ఎకరాలున్న మీ దొరగారూ ముందు గట్టండి. తర్వాత
మమ్మల్ని అడగండి.

వెంక : చూ ఇష్టం కడతాం, కట్టం, మీ రెవళ్ళూ అడగటానికి ?

వీరా : మాటలు కాస్త జాగ్రత్తగా రానీ !

మస్తాన్ : ఏయ్ (అంటూ వీరారెడ్డి మదికుపోతాడు)

సుభాన్ : ఖబడ్డార్ !

[మస్తాన్ చటుక్కున ఆగిపోతాడు. వెంకట్రావు తెల్ల మొగం
వేసి వెనక్కి రెండడుగు లేస్తాడు]

[తెరపడుతుంది]

3

వీరా రెడ్డి యిల్లు

[వీరారెడ్డి చెల్లెలు కమల ఉయ్యాలతోట్టి నూపుతూ, పాడుతూ వుంటుంది.]

జోజో సుందరరూపా

జోజో మా కులదీపా

॥జోజో॥

దాలచంద్రుని రీతి రణమున

వె రిమూకల సుగుజేసే

భారమున్నది వీరపుత్రా

॥జోజో॥

నీదు తెలుగు జాతి నణచు

నీచు లందరి పారద్రోలి

శాశ్వతంబగు ప్రజల రాజ్యం

స్థాపనా చేయాలి నీవే

॥జోజో॥

[పాట పూర్తి అవుతూ వుండగానే వీరారెడ్డి భార్య సీతమ్మ ప్రవేశిస్తుంది.]

సీత : ఈ పిచ్చి పాటలు పాడమంటే యిక కూడూ నీళ్ళూ యేం అక్కరలా.

కమల: ఏం ? నీ కీ పాట ఏమీ బాగుండలేదా వదినా ?

సీత : ఆ బాగా ఓగూ మీ అన్నా చెల్లెలికీ తెలియాలి. నాకేం తెలుస్తుందిలే అమ్మా !

[వీరారెడ్డి ప్రవేశం]

కమల: (లేనికోపాన్ని నటిస్తూ) ఎటుటయ్యా, నా కీ పిచ్చి పాటలన్నీ నేర్పావ్.

వీరా : పిచ్చిపాటలూ ! పిచ్చిపాట లేమిటి?

కమల: వదిన అంటల్లా? పిచ్చియన్నీ నాకు నేర్పి, మంచి పాటలన్నీ వది నకు నేర్పుకున్నావేం ?

సీత : చాలే ఊరుకో.....ఈ పిల్లకి మరీ పెద్దా చిన్నా లేకుండా బోయింది.

కమల: ఏం అన్నయ్యా! నేర్పావ్ నాకుకూడా?

వీరా : నేను నేర్పడమెందుకు ? వదినే నేర్పమను.

కమల: (జాలిగా బతిమాలుతూ) వదినా, నేర్పావ్?

సీత : నోరుమూయ్ గాలిపిల్లా.

కమల: నీవు నేర్పకపోతే ఆగుతుందనుకున్నావేం? రోజూ నీవు పాడే టప్పుడు నేను వింటల్లా;

వీరా : అయితే యింకేం పాడు.

[కమలను పాడవద్దని సీతమ్మ మొగం చిట్టిస్తూ వ్రేలు చూపుతుంది]

కమల: (వదినవంక చూస్తూ, నవ్వుతూ ఉయ్యాల నూపుతూ)

జో అచ్చతానంద జోజో ముకుందా

రార సరమానంద రామగోవిందా॥

సీత : నోరుమూస్తావా? లేదా? అసలు నిన్ను.....

[అంటూ మీది కెళుతుంది; కమల గంతులు వేసుకుంటూ వదినకు దొరక్కుండా ఉయ్యాలచుట్టూ తిరుగుతూ పాడుతూనే వుంటుంది, వీరా రెడ్డి పక పక నవ్వుతూ వుంటాడు. పాట అయిపోగానే కమల నవ్వు కుంటూ అన్నచాటున చేరుతుంది.]

సీత : మీరుగాదూ, అసలు ఆపిల్ల కింత అలు సెచ్చింది. ఎక్కడికి పోతుందిలే మీచాలు.

వీరా : మా అమ్మాయికి మాచాలురా? మీచాలు వస్తుందా ?

సీత : కనబడతానే ఉందిగా వాదగొండిచాలు.

కమల : (అన్నచాటున ఉండే) మాది వాదగొండి చాలయితే మరిమీదో ?

సీత : అట్లాగే పేలుతా ఉండు; అన్నని అవతలకి పోనీ, చెప్పుతా నీపని.

మా భూమి

కమల : కొద్దావా? కొద్దే అబ్బాయి నెత్తుకోనుగా !

సీత : ఎత్తుకోకపోతే నీ పున్నెయాయెలే, అబ్బాయికి నీ బుద్ధి నీ అన్న బుద్ధి అబ్బకుండా ఉంటే అంతేచాలు.

కమల : మీ అన్న బుద్ధి రావాలా ?

సీత : మా అన్నబుద్ధేవస్తే బాగానే బతికిపోతాడు.

కమల : ఇక రాకరాక మీచాలే రావాలమ్మా.

సీత : (నవ్వుతూ) ఏం? మాచాలువస్తే నీ కూతురు నివ్వవా మా అబ్బాయికి? సరే ఇవ్వకపోతే మాలే.

కమల : (సిగ్గుతో తలవంచుకొని) ఏ పో. నీ కెప్పు డీమాటలే !

(అంటూ లోపలి కెళ్ళిపోతుంది)

(సీతమ్మ, వీరారెడ్డి నవ్వుతూ కమలవైపు చూస్తూవుంటారు.)

సీత : అచ్చంగా అత్తయ్యనడకే.

వీరా : అవును. అంతా మా అమ్మే.

సీత : అందుకనే అమ్మకోరిక తీర్చారుగా.

వీరా : ఏం ?

సీత : ఇంకా ఏమంట ఏం? అమ్మాయిపెండ్లి కండతో చూడాలని పాపం ఎంతో మొత్తుకుంది ఆమె. విన్నారూ మీరు?

వీరా : మా అమ్మ చచ్చిపోయేటప్పటికి దానికి పదేండ్లన్నాలేవు. అప్పుడే ఏం పెళ్ళి?

సీత : ఇంకా నయం? అమ్మాయి కప్పటికి పదేళ్ళన్నా ఉన్నాయి. నా పెళ్ళి నాటికి నా కారేళ్ళేగా !

వీరా : అందుకనే ఊరుకున్నావ్. లేకపోతే ఈ దేశాలు పట్టుకుని తిరిగే వాణ్ణి చేసుకునే దానివేనా ?

సీత : చాలెండి ! ఏంటా మాటలు? ఆడకాడికి మరీ చిన్నపిల్లలై పోతున్నారే ?

వీరా : ఏముంది? ఉన్నమాట అన్నాను.

సీత : మాటలు కేమొచ్చె ఇప్పుడైతే మీరు మట్టుకి చేసుకునే వాళ్ళా ఏమిటి, ఈ చదువురాని పిల్లని : ఎవళ్ళ అదృష్టం ఎవళ్ళు దప్పిస్తారు ?

వీరా : ఆటే జూస్తే నీక్కూడ మా అమ్మకి బట్టిన చాదస్తమే పట్టినట్టుంది.

సీత : మీ కటాగే కనపడుతుంది లెండి. అమ్మాయికంటే ఏడెనకాల బుట్టిన పిల్లలందరికీ పెళ్ళిళ్ళయినాయి. ఎంకమ్మ వడినగారి పెద్దమ్మాయి మన కమల తోటిదిగాదూ ? దాని కొక కూతురు.... మళ్ళీ ఇప్పుడు....

వీరా : (నవ్వుతూ) ఓహో కమలకు పెళ్ళిచేసి త్వరగా కోడల్ని చూచు కోవాలని వుందన్న మాట నీకు.

సీత : చాలెదురూ మీ సరసం; కష్టం సుఖం ఏమీ ఆలోచించరు. ఇంతకూ మీ అమ్మే ఉంటే నా కీ చిక్కే ఉండదు.

వీరా : ఏం ? ఇప్పుడు వచ్చిన చిక్కేముంది.

సీత : ఎన్ని చెప్పినా పరాయి అమ్మ గన్న బిడ్డని, ఏ కాస్త లోపంవచ్చినా తలా ఒక మాట నన్నంటారు. మీకేం? మొగాళ్ళు.

వీరా : (నవ్వుతూ) పిచ్చిదానా, నింద నీ కొస్తే ఒకటి, నా కొస్తే ఒకటీనా : ఇది తొందరపడితే అయ్యే పనా ? తగిన సంబంధం దొరకొద్దా ?

సీత : దొరకడానికి అసలు మీ రాలోచిస్తేగా ? మీపనేమో, మీరేమోగాని, ఎక్కడ తెళ్ళినా అమ్మలక్కలంతా 'ఇంకా మీ ఆడబిడ్డ నెన్నాళ్లు అట్టిపెడతారమ్మా పెండి చేయకుండా, ఆయనకి తెలియపోయినా, నీకన్నా తెలియదా ?' అనేవాళ్ళే. ఏం జేయను ? తలకాయ వంచుకొని బైటికి రావలసి వస్తావుంది.

వీరా : లోకులకేం, ఎన్నయినా అంటారు. అంతమాత్రాన మనం ఉలిక్కి పడితే ఏలా ? సరే, ఈయేడు తప్పకుండా చేద్దాంలే.

సీత : మరి ఎక్కడన్నా మాట్లాడారా ?

వీరా : ఆఁ. హుజూర్ నగర్ లో.

సీత : ఎన్నేళ్ళుంటాయి అబ్బాయికి ? ఆస్తి ఏమన్నా ఉందా ?

వీరా : ఆఁ. తిండికీ, గుడ్డికీ ఏం లోపం ఉండదులే. కుర్రాడు ఖమ్మంలో చదువుతున్నాడు.

సీత : ఎట్లా వుంటాడు,

మా భూమి

వీరా : అమ్మాయికంటే ఒక చాయ తరుగనేకాని, కుర్రాడికేం బాగానే వుంటాడు.

సీత : దానిపాడుగాను, చాయకేం వచ్చెలెండి, కొరుక్కు తింటామా. ముక్కు, మొగం సరిగా ఉండాలిగాని, మాగమాసంలో మంచి లగా యిండయ్యంటగా ?

వీరా : అందాకా ఏందుకు ? ఆ కుర్రాడు పదిరోజుల్లో ఇక్కడికే వస్తాడు.

సీత : అప్పుడే ఇక్కడ కెట్లా వస్తాడండి; మీదంతా మరీ విడూరం.

వీరా : ఇక్కడే అన్నీ మాట్లాడవచ్చు రమ్మన్నాను. పనిలోపని; అమ్మాయిని అబ్బాయి చూడొచ్చు. అబ్బాయిని మీరూ చూడొచ్చు.

సీత : అదేంటండీ పెండికొడుకేవచ్చి మాట్లాడుకోవడ మేమిటి ? వాళ్ళ తరపున పెద్దాళ్ళేవళ్ళూ లేరూ ?

వీరా : ఇది వెనుకటి కాలం గాదు. ఇప్పుడు పెళ్ళిళ్ళంతేలే.

సీత : అవునులే మీ కొక ఆచారం ఉందిగాబట్టి ఇది లేదనా ? సరే ఇది కూడా మీ ఇష్టం వచ్చినట్టే కానియ్యండి. ఎట్లాగో ఒకట్లా ముందా మూడుముళ్ళు పడితే తర్వాత చూద్దాం.

వీరా : ఇందాకా వచ్చినాక ఇంకా ఆగుతుందా ? మాఘమాసంలో కాక పోతే చైత్రమాసంలో అవుతుంది.

సీత : ఇంకా నయం చైత్ర మంటారు, వైశాఖ మంటారు. ఆ పిల్లనెత్తిన ముందా చిట్టెడు గింజలు పడేదాకా నాకేం తోచదు.

వీరా : ఏం ?

సీత : ఇంకా ఏమంటా రేమిటి ? ఘొన్న తిరుణాలో ఆ సచ్చినాళ్ళు వెంటబడిన పట్టానికి మన రామయ్యే లేకపోతే మా బతుకే పుయ్యేది ! నాకు మొదటినుంచీ భయంగానే ఉంది. అందుకనే ' పెండిగాని పిల్లని తీసుకొని తిరణాలకు నే నెందుకండీ ' అని గోలపెట్టా. వినిపించుకుంటేగా ?

వీరా : ఆ వెధవలకి జడిసి ఇంట్లోనే కూర్చుంటామా. ఎక్కడికి వెళ్ళకుండా ?

సీత : ఏం జేస్తాం కూచోక. దుష్టుడికి దూరంగా ఉండమన్నారు పెద్దలు.

వీరా : ఎక్కడుంటావ్ దూరంగా. లొంగినకొద్దీ మరీ నెత్తి కెక్కుతారు.

ఆ గాడిద లింటిమీద మాత్రం వచ్చి పడగూడదా? ఇలాంటి వెన్ని జరగలా ఇదివరకీ వూళ్ళో.

సీత : ఎందుకు జరగలా ? ఆ పాపిష్టోళ్ళు ఎంతపని అయినా చేస్తారు.

వీరా : అమ్మాయికంటే ఇవ్వాళ గబగబా పెళ్ళిజేసి బైటకి పంపించామే అనుకో, రేపు నీ జోలికే వస్తాను. అప్పుడైనా ఎదిరించక తప్పదుగా.

సీత : ఆకాడికొస్తే చావనన్నా చస్తాగాని ఆ సచ్చిన్నోళ్ళకి చిక్క కేం ?

వీరా : చచ్చి ఎవర్ని సాధిస్తావ్. ఎదిరించి వాళ్ళకి తగిన బుద్ధి జెప్పాలి గాని.

సీత : ఏం ఎదిరిస్తాం ఆడోళ్ళం ?

వీరా : మీరు తల్చుకుంటే ఈ రొడీలొక లెక్కా ? మొన్న మల్లారెడ్డి గూడెందో ఏం జరిగింది ? మిలటరీ వచ్చి ముట్టడేస్తే ఊరంతా కలిసి ఎదిరించారు ముఖ్యంగా స్త్రీలుకూడా ప్రాణానికి తెగించి ముందు నుంచుని పోట్లాడారు. అనేకమంది తుపాకీ కాల్పులకు గురి అయ్యారు.

సీత : (ఆశ్చర్యంగా) ఏమిటి ? ఆడోళ్ళుకూడా పోట్లాడారా ?

వీరా : ఆ పోటాడి ముగురు చచ్చిపోయారుకూడా.

సీత : ఆ ఎంత ధైర్యం చేశారు.

వీరా : ఏం ? నీవుమాత్రం చెయ్యవ్ ? మొన్న తిరణాల దగ్గిర సమయానికి రామిరెడ్డి ఉండడనుకో; అప్పుడు నీవేం చేసేదానివి ? అమ్మాయిని అల్లరిచేస్తూ ఉంటే చూస్తూ ఉరుకునే దానివా ?

సీత : నా బొందిలో ఊపిరుండగా అమ్మాయిమీద చేయి బడనిసానా ?

వీరా : షెభాస్ ! ఎప్పటికైనా అంతే అనుకో. మీ అంతట మీరు నిలబడాలిగాని ఒకళ్ళమీద ఎందాక ఆధారపడతారు ?

సీత : ఎందుకు నిలబడం ? మీతోపాటే మేం.

వీరా : అయితే ఇంకేం ? నీవుకూడా సంఘంలో జేరు. కమలా ! కమలా ! (కమల లోపలనుంచి "ఆ" అంటూ వస్తుంది) సంచిలో సభ్యత్వం పుస్తకం ఉందిగాని తీసుకురా. మీ వదిన సంఘంలో చేరుతుంది.

మా భూమి

మి

కమల: (ఆశ్చర్యంగా) మా వదినా ? (సీతమ్మవై పు చూచి) ఏం వదినా ?

[సీతమ్మ నవ్వుతుంది]

వీరా : ఊఁ. (కమలను పు సకం తెమ్మని సెగ జేస్తాడు. కమల రివ్వన లోనికి పరుగె తి పు సకం తెచ్చి వీరారెడ్డి చేతికిస్తుంది. వీరారెడ్డి పు సకంలో సీతమ్మ పేరూ, వగైరా రాస్తుంటాడు.)

కమల: ఏం వదినా, సంఘంలో చేరగానే సరిపోదు. నాతోపాటు నీవు కూడా మనాళ్ళందరినీ సంఘంలో చేర్పించాలమ్మా !

సీత : (వీరారెడ్డి వంకజూచి నవ్వుతూ) చేర్పించక తప్పతుందా ? సంగంలో జేరాక, సంగం పెద్ద జెప్పినమాట వినాలిగా మరి.

[వీరారెడ్డి నవ్వుతూ, పు సకం కమల చేతికిస్తూ వదినచేత వేలు ముద్ర వేయించమని సెగజేస్తాడు. కమల వదినచేత వేలుముద్ర వేయించి, హుషారుగా పు సకం పై కెగరేస్తూ పాట పాడుతుంది.]

ఓ మాతా....ఓ భారతమాతా

కదనభూమి కురక నేడె

కదిలినాము ఓహో మాతా

॥ఓ మాతా॥

వదలుమమ్మ నీదు చింత కదలీ నా మిదే

గదిమి అరుల గూల్చెదమమ్మా

రూస్పీలక్షీ రుద్రమాంబ

శౌర్యపటిమ చాట నిదే

కదలినాము ఓహో మాతా

॥ఓ మాతా॥

కమల : (పాట అయిపోవడంతోనే వదినను కౌగలించుకొని) నీవు కూడా పాడాలమ్మా ఇక సంఘం పాటలు.

[దాదా ప్రవేశం]

సీత : (కమల తలమీద చేయివేసి నిమిరుతూ) నేనేం పాడతానే; నాకు రావుగా.

కమల: నేను నేర్పుతానుగా.

దాదా : (నవ్వుతూ) నేర్పమ్మా నేర్పు. అడబిడ్డ అర్థమొగుడని ఊరికే అన్నారూ మరి.

సీత : ఏం నేర్పినా, రేపు వచ్చే మాగమాసందాకానేగా. పద, తల దువ్వుతా.

దాదా : అదేంటమ్మాయ్, అట్టంటావ్?

సీత : అమ్మాయికి సంబంధం కుడిరింది దాదా : (వీరారెడ్డివంక జూచి) తమ్ముడు జెప్పకుండా ఉన్నాడంటలే.

[సీతమ్మ, కమల వెళ్ళిపోతారు.]

వీరా : అదే మొన్న నీకు జెప్పిన సంబంధమేలే. ఊళ్ళో కబురేమిటి ?

దాదా : ఏమున్నాయి, మరీ మా మస్తాన్ కి పోయేకాలం వచ్చినట్టుంది.

వీరా : ఏం మళ్ళీ ఏమున్నా జేళాదా?

దాదా : వెనకటిమల్లే మళ్ళీ కోడి పెట్టల కోసం పోయి గూడెంమీద పడ్డాడు. వాళ్ళు నలుగురూ పోగై తలా ఒక తన్ను తన్నారు.

వీరా : మంచిపని జేళారు.

దాదా : ఇక అక్కడేం ఏడవలేక యింటికొచ్చి ఇదంతా సంగంవాళ్ళే చేళారని నిన్నూ నన్నూ సుభాన్నూ గలిపి నోటికొచ్చినట్టల్లా తిడతన్నాడు.

వీరా : అంతేలే, అంతకంటే అతను చేయగలిగేదేముంది?

దాదా : ఆ పెద్ద మనుషుల్ని ఎందుకు తిడతావని వాడి పెండ్లాం ఏదో కాస్త కలగజేసుకొంది. ఆ మోయిని ఆ పిల్లను పట్టుకొని పాపం చావచితక కొట్టాడు దరిద్రుడు.

వీరా : ఏమీ చేతగాని ఇలాంటి వెధవ లందరికి చివరికి పెండ్లాం లోకువ.

దాదా : అంతే. ఉరిమి ఉరిమి చివరకు మంగలం మీద పడ్డట్టుంది.

వీరా : అమ్మాయ్ : కమలా : కాసిని మంచినీళ్ళు తీసుకురా అమ్మా :
[యల్లమంద ప్రవేశం. వంటిమీద అక్కడక్కడా సున్నంరాసి ఉంటుంది.]

మా భూ మి

దాదా : ఏం యల్లమందా, ఎట్లా వున్నావు?

యల్ల : (దెబ్బలు చూపెడుతూ) ఇట్లా ఉండా మ తానయ్య దయవల్ల.
(అంటూ ఉయ్యాల దగ్గర కొచ్చి) ఏం చిన్న దొరా, నిద్దరో
తుండావా?

సీత : (మంచిసీళ్ళు తీసుకొస్తూ) లేపవాకు యల్లమందా, ఏడ్చి ఏడ్చి
ఇప్పుడే పండుకున్నాడు.

[మంచిసీళ్ళు గాసు వీరారెడ్డి కందిస్తుంది. గాసు నందుకొని వీరా
రెడ్డి మంచిసీళ్ళు త్రాగుతూ ఉంటాడు. సీతమ్మ వెనక కమల కూడా
ప్రవేశిస్తుంది.]

యల్ల : (నవ్వుతూ) ఇంకా రెండేళ్ళుపోతే మా సిన్న దొరకూడా సంగం
పెడతడు.

వీరా : (నవ్వుతూ) ఏమిటి యల్లమందా ఈ అలవాటు? చిన్నప్పటినుంచే
దొరా దొరా?

యల్ల : ముద్దుకు పిల్చుకుంటన్నలే అయ్యా.

వీరా : సరేగాని ఆ చేతిమీద దెబ్బ ఏమన్నా తగ్గిందా ?

యల్ల : (దెబ్బ జూపెడుతూ) అన్నీ తగ్గినయ్ గాని దీని దుంపదెగ ఇదె
కొస్తే ఇంకా నొప్పిగా ఉంది.

సీత : ఎది యల్లమందా? (దగ్గరకొచ్చి యల్లమంద చేతివె పు జూచి)
అబ్బా! ఎంత కదుంగట్టింది! కమలా లోపలికెళ్ళి.... అదేమిటి!....
అదేనే....

కమల : అమృతాంజనమా ?

సీత : ఊ! అదే, ఆ సీసే తీసుకురా (కమల లోపలి కెడుతుంది.)

యల్ల : (దాదావంక జూచి) ఏం లేదుగాని సిన్నయ్యా, ఒక బుద్ధితక్కువ
పని జేసిన్నే.

దాదా : ఏం జేకావ్.

యల్ల : ఆ చుంచు ముట్టోడు నాచేత ఏలదించు కున్నడే.

కమల : (సీసా తీసుకొస్తూ) చుంచుముట్టోడెవడు?

యల్ల : ఉండాడులే, అమ్మా ఉండాడు. ఒక పిలకోడు.

వీరా : ఆ కాగితపు ముక్కతో ఆ పట్వారీ చేసి చచ్చేదేమీ లేదులే.
భయంపడకు.

యల్ల : ఏమీ లేదుగంద :

[కమల చేతిలోనుంచి సీతమ్మ సీసా తీసుకొని యల్లమంద చేతికి
రాయబోతుంది]

యల్ల : (అరచేయి జాపుతూ) వద్దులే అమ్మ వద్దులే: ఇట్ట బొయ్యి, నేను
రాసుకుంటాలే.

వీరా : పర్వాలేదులే రాయనియ్ యల్లమందా. కాస్త మెత్త బడుతుంది.
(సీతమ్మ రాస్తూ ఉంటుంది)

యల్ల : బంగారుతల్లి నూరేండ్లు బతుకమ్మ.
(రామిరెడ్డి, సుభాన్ ప్రవేశం)

దాదా : ఏమోయ్ సుభాన్ : రోజూ నాకంటే ముందే వచ్చేవాళ్ళుగా
ఇవాళ యింత వెనకమాల వచ్చారేం?

సుభాన్ : ఏముంది? రామిరెడ్డి గిత్త ఎటోపోతే, దానికోసం తిరుగు
తున్నాం.

వీరా : ఏది, ఆ ఎల్లగిత్త?

రామి : అదే.

దాదా : ఎటుపోయింది? ఏమన్నా జాడ తెలిసిందా?

సుభాన్ : ఆఁ ఆఁ :

వీరా : ఎక్కడుంది?

రామి : ఇంకా ఎక్కడుంటుంది? గడీలో :

దాదా : గడీలో : అక్కడ కెట్టబోయింది :

వీరా : ఎలా బోతుంది, తోలుకుపోతే పోయి వుంటుంది ?

రామి : చెరువుకి నీళ్ళకుబోతే, వాళ్ళ మందలో గలిపి తోలుకెళ్ళారు.

మా భూమి

యల : ఆ యెదవలకి అది అలివిగాకేం ? అవులెర్రినబడి అదే పోయి వుంటుంది.

సుభాన్ : వాళ్ళ దొడ్డికి పోవడంతోనే దివాణపు ముద్దరేసి, కొట్టంలో కట్టేసుకున్నారు.

సీత : ఎంత గోరకలి !

దాదా : (విచారంగా) ఏం గిత్త. అయిదు వందలంటే ఇయ్యాల దాన్ని కళ్ళు మూసుకొని తోలుకెళతారు.

రామి : అయిదు వందలాయె, పది వందలాయె; ముందు కాడి కింద పడిందిగదా ! ఎట్ట జావాలంట !

వీరా : సరే, ఇవ్వాల మీటింగులో దీన్ని గురించికూడా గట్టిగా ఆలోచిద్దాం: ఇలా తోలుకెళ్ళిన గిత్తలు మొత్తము ఎన్ని ఉన్నాయో ఇంటింటికి తిరిగి లెక్క తీద్దాం. కొత్త నీళ్ళతోపాటు పాత నీళ్ళకూడా కొట్టుకురావాలి, అందాకా నా దగ్గర మిగులెద్దుందిగా. దాన్ని అడ్డంబెట్టి పని జరుపు.

రామి : పని జరుపుకోడానికేంగాని, దెబ్బలు తగిలిననాడు కూడా నా కింత కష్టమనిపించలేదు బావా. నా గిత్తల రెంటిని బండికడితే కన్ను మూసి కన్ను తెరిచేటప్పటికి పోయి పేటలో వాలేయి. మరీ దాని దుంపతెగి అది వంటిమీద చేయి వేయనిచ్చేదా? రేసు ! ఇవ్వాల పళ్ళెంకాడ కూచుంటే నోట్లోకి ముద్ద బోలేదే.

దాదా : నిజమే అనుకో నాయనా. కన్నబిడ్డకంటే ఎనిమిక్కిలిగా చూసుకునే గిత్తపోయిందంటే ఎవళ్ళకైనా అట్లాగే ఉంటది.

సుభాన్ : వాడిరోజులు దగ్గరబడే, ఇయ్యాల దీన్ని తోలుకెళ్లాడు.

సీత : పాపిష్టిముండాకొడుకికెన్ని జేస్తాడో !

కమల : చేయాలసిన పనులన్నీ ఇదివరకే చేశాడు.

వీరా : అవును. నిరుడుమట్టుకు నిరుడేంజేశాడు ! మన సుబ్బయ్యన్న గారి బీట్లో వాడి మందను దోలి అదేమిటంటే, ఇది నా బీడే అనలా ?

యల్ల : నిజమే, ఆడిమందమీద మెకం బడ.

దాదా : ఏం బీడు : బీడంచే బీడా : వరాల బీడు. అట్టాంటి బీడు మన ఊరిమొత్తానికే లేదు.

సుభాన్ : అందాకా ఎందుకు ? చెరువు లోతట్టు నాదే అని ఈ యేడు చున్ని పైరు వేయలా ?

యల్ల : అదేంది బాబూ, సరకారి పోరంబాకలకు కూడా కంప గొట్టి ఆకట్టుకొన్నాడుగా, నా గొర్రెపిల్ల మెసలడానికూడా వీల్లేకుండా జేసిండు. ఆ సరకారేడ జచ్చిందో !

వీరా : సర్కారే సరిఅయింది అయితే మన కీ తిప్పలే లేవు. అందుకనే మనం అసలు ఈ ప్రభుత్వమే పోవాలంటున్నాం.

యల్ల : అబ్బో ! అట్టంచే మన సుభానయకు కోపంరాదూ ?

రామి : ఎందుకు ?

యల్ల : నవాబుగారి పెత్తనం పోవడానికి సాయబు లొప్పుకోకేం ?

సుభాన్ : అసలు ముందు ఈ దేశముఖు పెత్తనం పోవడానికి యల్ల మంద ఒప్పుకుంటేగా !

యల్ల : అదేందయ్యో సుభానయ్యా, నేను ఒప్పుకోకపోవడమేంది ! ఆడు బోవాలిగాని, అమ్మోరుకి ఏటబోతునియ్యనూ !

వీరా : (నవ్వి) దేశముఖు కూడా మన మతవోడేగా యల్ల మందా !

యల్ల : ఏందిబాబూ, నీవుకూడా అట్టా అంటావ్. మన్ని పీక్కు తినే వాడు ఎవడైతేం పోవలసిందే.

దాదా : మీ దేశముఖు మీ హిందువుల కెంత ఒరిగిస్తన్నాడో మా నవాబు మా సాయబుల కూడా అంతే ఒరిగిస్తన్నాడులే.

రామి : వా దొరిగించి చచ్చేదీలేదు; వీ దొరిగించి చచ్చేదీలేదు; ఇద్దరూ కలిసి మన నెత్తురు తాగేవాళ్ళే !

సుభాన్ : అంతే. దొంగలు దొంగలు కలిసి ఊళ్లు పంచుకోవడమే.

యల్ల : ఎట్టయినా అసలు నవాబు మన దేశముఖంలోడు గాదంటలే. ఆయన చాలా మంచోడంట !

మా భూమి

కమల : అలాగే ఉంటుంది; దూరపుకొండలు నునుపు. ఈ జరిగే దుర్మార్గాలన్నీ ఆయనకు తెలియకుండానే జరుగుతున్నాయా ? ఆకునూరులో ఏం జరిగింది ? మాచిరెడ్డిపల్లిలో ఏం జరిగింది ?

యల్ల : ఓఁ అమ్మాయికి చాలా పెద్ద పెద్ద సంగతులు తెలుసునే.

సీత : తెలియద మేమిటి ? వాటిమీద ఒక పాటకూడా పాడతంది.

యల్ల : ఏందీ : పాట, పాడమ్మా పాడు.

కమల : పాటలే దేమీలేదు. వట్టిదేలే యల్లమందా (అంటూ సిగ్గుతో కొంచెం తలవంచుకుంటుంది.)

దాదా : మా సీతమ్మ నోటినుంచి అబద్ధం రాకేం ! పాడమ్మా పాడు.

వీరా : ఓఁ పాడు, ఇక ఎలాగె నా నీకు తప్పలేదు.

కమల : ఒక్కదాన్నే పాడితే ఏమీ బాగుండదు.

సీత : అయితే ఇంకేం. ఎవరొద్దన్నారు ? అన్నాచెల్లెల్లా కలిసే పాడండి.

[వీరారెడ్డి, కమల కలిసి పాడుతూంటారు.]

నరకకూప మీకూర నిరంకుశ

నె జాముపాలన రైతా॥

కరకర పేదల గొంతులుకోసే

కసాయిపాలన రైతా॥

కళలకు సిరులకు నిలయమైన

ఈ తెలంగాణ నో రైతా॥

మలమల మాడ్చుచు వల కాడుగా

మార్చె ప్రభుత్వము రైతా॥

మాన రక్షణకు ప్రాణమిచ్చు మన

మహిళామణులకు రైతా॥

మానభంగమా : చిత్రహింసలా

మన కట్టెదుటనే రైతా॥

నలుబది మందిని ఆకునూరు నా
 నడిబజారులో రైతా||
 ఖలు లీ నె జాం పోలీస్ మృగములు
 కటి చెరచిరో రైతా||
 ఏకవత్తలని గర్భణి త్రీలని
 ఎంచరై రిగా రైతా ||
 లోకములో ఈ హాంసలు రాక్షసి
 మూకలు చేసెన రైతా ||
 కైదునిబెట్టి వలువల విప్పి
 కారము గొట్టిరి రైతా||
 లేదంతకు మించిన యమలోకము
 లేదు లేదురా రైతా ||
 ఎందుకురా నికృష్టజీవితం
 ఎందుకురా రైతా ||
 అందరు కలిసి ఎదిరించాలిదె
 ముందుకు రారా రైతా ||

(పాట వింటూ ఉన్నంత సేపూ అందరి కండ్లవెంట నీళ్ళు తిరుగుతాయి) \

దాదా : (విచారంగా వీరారెడ్డితో) ఏం బాబూ, ఇదంతా నిజమేనా :

రామి : నిజమేనా ఏమిటి : ఇదంతా నా కండ్లారా చూస్తేను. ఏం వీరారెడ్డి బావా, ఏదో ఉత్తరం ఇచ్చి రమ్మని ఆయాళ నీవు నన్ను ఆకునూరు బంపలా? అప్పుడామె ఎవరోవచ్చి....ఆఁ ఏమిటి ఆమె పేరు....

కమల : ఎవరు, పద్మజానాయుడా ?

రామి : ఆఁ ఆఁ ఆమెగారే ఒక్కొక్కళ్ళు ఆమె గారి దగర కొచ్చి తమ చెరలు చెప్పుకుంటుంటే నా కడుపు తరుక్కుపోయిందనుకో.

మా భూ మి

దాదా : (వీరారెడ్డితో) ఎవరు బాబూ ఆ మా తల్లి.

సుభాష్ : సరోజినీదేవి కూతురు.

సీత : ఆమెదేవూరు ?

వీరా : మన హైదరాబాద్ సరోజినీ దేవి అంటే సామాన్యురాలు గాదు.
కాంగ్రెసులో గొప్ప నాయకురాలు.

యల్ల : కాంగిరేసేంది బాబూ !

వీరా : ఇక్కడ మన ఆంధ్ర మహాసభలాగే దేశంలో అదొక పెద్దసంఘం
ఎప్పుడన్నా గాంధీగారి పేరు విన్నావా !

యల్ల : గాంధీగారా ! గాంధీగారి పేరు యినకపోవడమేంది. ఆయనేగా.
(అంటూ గోడకు తగిలించి వున్న గాంధీ ఫోటోను చూపిస్తాడు.)

సుభాష్ : ఊఁ ఆయనే. ఆ సంఘానికి నాయకుడాయనగారే.

దాదా : ఇట్లాంటి పెద్దలుండగానే ఇంతంత ఘోరాలు చేస్తున్నారు.

వీరా : ఎందుకు జేయరు. పతేల్లాంటి వాళ్ళు కూడా ఈ రాజులతో,
నవాబులతో రాజీ పడుతూ ఉంటే ?

యల్ల : ఏంది పతేలా ? ఏ పతేల్ ?

కమల : సర్దార్ పతేల్.

యల్ల : ఓసోసీ ! అయితే ఆయన ఈ పతేళ్ళందరి తలదన్నినోడన్న
మాట !

సుభాష్ : అదిగాదు యల్ల మందా. ఆయన మన పతేళ్ళాంటి వాడుగాదు;
పెద్ద కాంగ్రెసు నాయకుడు.

యల్ల : ఎంత కాంగిరేసు అయితే మట్టుకి ఈ పతేళ్ళ నెట్టా నమ్ముతా
వయ్యా ? మీరు లచ్చ జెప్పండి నేను మట్టుకి పతేల్ నెవణ్ణి
నమ్మును.

వీరా : (నవ్వుతూ) సరే ఇప్పుడు నీకు తెలియదులే ఈ గొడవ. పోనీ
దీన్ని గురించి రేపు తీరికగా చెబుతానులే.

[సంగతి రాముడు ప్రవేశం]

వీరా : ఏమిటి రాముడా ఇలా వచ్చావ్.

రామి : ఏం దొర పంపించాడా మమ్మల్ని తీసుకురమ్మని.

రాముడు : లేదు బాబూ :

కమల : మీ కోసం గాదులే. మళ్ళీ యల్లమందను తీసుకురమ్మని పంపించి ఉంటాడు.

యల్ల : ఆ నా కోసమే. ఇంకా నేను గడీ కెల్లకేం : (రాముడితో) ఏమైనా సరే నేను రాను పో అశ. చెప్పుకో పొయ్యి.

(అందరూ నవ్వుతూ వుంటారు)

వీరా : అసలు విషయ మేమిటో చెప్పనియ్. ఎందుకప్పుడే తొందర పడడం ?

దాదా : (రాముణ్ణి జూసి) ఏమిటి పని ?

(చెప్పడానికి రాముడు సందేహిస్తూ ఉంటాడు)

వీరా : సందేహిస్తూ వెండుకు : చెప్పు.

రాముడు : ఏం లేదుబాబూ, నేనుకూడా (అందరి ముఖాలవైపు చూస్తూ ఉంటాడు)

వీరా : చెప్పు. ఫర్వాలేదులే చెప్పు.

రాముడు : నేను కూడా సంగం పడదామనుకున్నా దొరా !

దాదా : ఈ మాట చెప్పడానికి ఇంత భయపడతావేం ?

రాముడు : ఈ సంగతి మల్లా దొరకు తెలిస్తే నిలువునా పాణం దీస్తాడు.

రామి : నీవు మా సంఘంలో ఎట్లా జేర్తావ్ ?

వీరా : అదేమిటి రామిరెడ్డి ఎందుకు జేరగూడదు ? అతనుమాత్రం మనలాంటి బీదోడు గాదా ?

వీత : అయితేం, దేశముఖు మనిషిగా ?

మా భూ మి

వీరా : అలా అనుకుంటే మన మంతా ఎవరం ? దేశముఖ్ మనుషులం గాదా ? అతను దేశముఖ్ ఇంట్లో చాకిరిజేస్తున్నాడు. మనం బైట పొలంమీద పండించి వాడింట్లో బోస్తున్నాం. అంతే తేడా.

దాదా : బాగా పారజూసే అంతేలే ఏముంది తేడా ?

యల్ల : ఈ మంగలాయన జీరతానంటే మట్టుకు దొర ఊరుకోవడూ.

సుబ్బాన్ : ఏమయ్యా రాములూ, బాగా ఆలోచించుకున్నావా ? ముందు చాలా చిక్కులొస్తాయి.

సీత : ఇంకా ఆలోచించుకునేదేముంది : ఈ సంగతి దొరకి తెలిస్తే నీ కా సినొకరీ ఊడిపోతుంది.

రాముడు : పోతేపోయిందిలే అమ్మా, నా పీడా వదులుద్ది. ఈ నొకరీ ఉండిమట్టుకు నా కొరిగించే దేముంది ? పొద్దస్తమానం ఆయ నింట్లో అరవళాకిరీ సేయడమేగా ?

కమల : ఏం ? మీ మంగళ్ళకేదో కొంత మాన్యముండాలిగా :

రాముడు : (విచారంగా) అదేవుంటే లేందేమిటమ్మా. ఎట్టో ఒకట్టా బతికేవాళ్ళం.

దాదా : ఆ మాన్యం కాస్తీ అప్పుడే లాక్కున్నాడుగా :

రాముడు : అయిదేళ్ళకింద ఎన్నడో నా పెళ్ళికి పాతిక రూపా లిచ్చిండు. వడ్డీతో వంద దాటిందనీ నిరుడు ఆ కాస్తీగడ్డా లాక్కున్నాడు.

వీరా : ఇందులో ఆశ్చర్యమేముంది ? ఇది మామూలుగా జరిగేదేగా ?

దాదా : ఈ ఊళ్ళో పనిపాటలోళ్ళ మాన్యాలెవళ్ళయ్ మిగిలాయి ?

యల్ల : మాన్నాలేనా ? బంచరాయికూడా నాదే అని లాక్కు న్నాడుగా.

వీరా : తాతలనాటినుంచి కాపురముండే కొంపలోనుంచి లేవగొడితే దిక్కులేదుగాని, ఇవి ఒక లెక్కా ? వాములుదినే స్వాములకి పచ్చగడ్డి ప్రసాదం ? ఇలాంటి వెన్ని లాక్కోందే వాడికి ఇరవై వేల ఎకరం అయింది ?

సీత : సరే. పాపం, ముందా రాముణ్ణి సంగంలో జేర్చుకోండి.

వీరా : ఏం దాదా, చేర్చుకుందామా ?

దాదా : నీ యిష్టం నాయనా! ఆ మంచి, చెడా అంతా నీకే తెలుసు.

రామి : ఏంరా రాముడూ, సంగంలో జేర్చుకుంటే ఇక దివాణంలోకి పోకుండా వుంటావా ?

వీరా : ఏం పోతే ?

రామి : ఏం పోతేనా ? రెండావుల దూడలాగా అక్కడా, ఇక్కడా ఎట్ట కుదురుది ? ఉంటే సంగంలోనన్నా వుండాలి, లేకపోతే దివాణంలోనన్నా వుండాలి.

రాముడు : ఇదంతా ఎందుకు బాబు; అసలు మీరు పొమ్మన్నా నే నాడకు బోను.

సుభాన్ : ఏం, ఎందుకని ?

రాముడు : ఏం జెప్పను బాబు నా గోడు; కొడుకు బుట్టి ఏడాది అయింది. ఇంతవరకు వాణ్ణి ఎత్తుకొని ఎరగను.

సీత : అదేంటి రాముడూ, అట్టంటావ్.

రాముడు : ఏముంది తల్లీ. కోడిగూసినప్పుడనగా లేసి నద్దిదాగి, గడికి బోతా. ఆ పోయిన పోవటం మళ్ళీ నడిజాముకిగాని కొంపకు జేరను. ఇంకా వాణ్ణి నే నెత్తుకునే దెప్పుడమ్మా ?

సీత : నిజమే పాపం, నీ వెళ్ళేటప్పటికి లేవడు, మళ్ళీ నీవు తిరిగి వచ్చేటప్పటికి నిద్రబోతావుంటాడు. అంతేనా ?

రాముడు : అంతేనమ్మా, అంతే.

కమల : నడిజాందాకా అక్కడేం జేస్తావ్ రాముడూ ?

రాముడు : ఒకపనా ? ఎలినకాడనుంచి బారెడు పొద్దెక్కేదాకా పక్కలు తీయడం, మంచా లె తడం, ఆ లంకంత కొంప ఊడ్చి ఎత్తి పోయడం సరిబోద్ది. పగలు పొద్దాకా ఆయన సేవ జేయాలిగా ? మళ్ళీ సందకనువూడవడం, కందిళ్ళు (లాంతర్లు) తుడవడం, మల్లీ పక్కలేసి ఆయన నిద్దరోయిందాగా కాళ్ళు బిసికి- అప్పుడు

మా భూమి

బయటపడాలి. ఇంతజేసినా, ఏరోజూ కారోజూ చీవాట్లా, చెప్పు దెబ్బలూ తప్పవ్.

యల్ల : ఓసోసి. ఆపేజూతే; నీకంటే నేనే కాత్తి మెరుగన్నమాట !
రాముడు : నీకేమయ్యా, మారాజువి. ఎల్లినాడు గొర్రెలకాడి కెల్లావ్, లేనినాడు ఆయిగా గొంగళి ముసుగెట్టి పండుతావ్.

యల్ల : టుర్, కీ....

రామి : అదేంటి నీ కొండ !

యల్ల : లేకపోతే ఏంది ? నేను మారాజునంట ! మారాజుని. ఒకనాడు జీవాలెమ్మ పెల్లమను తెలుస్తుంది, మంగలాయన సంగతి.
(అంతా నవ్వుతారు)

సుభాన్ : బీదోళ్ళకి కష్టాలకేంతక్కువలే. కాస్తీకూస్తీ తేడాకేంగానీ అందరి పనీ అలాగే వుంది.

వీరా : అవును. అందుకోసమే మన మందరం గలిసి సంఘం బెట్టుకుంది. మనసంఘం ఎంత త్వరగాబలపడితే అంత త్వరగా మన మీ కష్టాల నుంచి గట్టెక్కుతాం. సరే, రాముడూ! యిప్పుడు మేం మీటింగుకు పోతున్నాం గాని, రేపు ప్రొద్దున్నేరా ! సంఘంలో చేరుదువుగాని.

రాముడు : సి త్తం దొరా, మీ బానిచోణ్ణి.

వీరా : అలా అనగూడదు. మన సంఘంలో దొరలూ - బానిసలూ అంటూ ఉండరు. అందరం సమానమే! అంతా అన్నదమ్ముల్లాగా వుండాలి.

రాముడు : సి త్తం దొరా ! (నాలిక కొరుక్కుని) సి త్తం బాబూ ! వత్తానండి.
(దండంబెట్టి వెళ్ళబోతూ ఉంటాడు)

వీరా : ఇదిగో రాముడూ ! దివాణప్పనికి వెళుతూనే వుండు; ఎందుకయినా మంచిది.

రాముడు : అన్నేలే బాబూ ! (నాలుగడుగు లేసి, వెనక్కి తిరిగి, మళ్ళీ వీరారెడ్డి దగ్గర కొచ్చి ఈ సందబ్బో అసలుమాట మర్చి

పొయ్యా. ఇయ్యాల దొరగారూ, పట్వారీ కలిసి కచ్చడపు బండ్లు కట్టుకొని నల్లగొండ బోయినందీ : ఆడనుంచి దొర పట్నంకూడా పోతడంట : (అందరూ ఆలోచిస్తూ వుంటారు)

దాదా : ఎందు కెళ్ళినట్టబ్బా :

రాముడు : రాతిరి చానా పొద్దోయిందాకా ఇద్ద రేందో గుసగుస లాడిను :

సుభాన్ : ఏమన్నా దొంగకేసులు పెడతాడేమో, మనమీద.

వీరా : (ఆలోచిస్తూ) సరే రాముడూ, నీవు పద : మరేం ఫర్వాలేమి.
(రాముడు దండంబెట్టి వెళ్ళిపోతాడు)

రామి : (రాముడు పోయిందాకా అతనివైపు చూస్తూ) ఏమో, వీణ్ణిక్కడికి జేరనివ్వడం నా కనుమానంగానే వుంది.

వీరా : ఏమిటి అనుమానం ? అతన్ని సంఘంలో జేర్చుకోడం తప్పనా నీ ఉద్దేశం ? అలాంటి బీదోళ్ళని జేర్చుకోకపోతే, ఇంకెవరిని జేర్చుకుంటావ్. నీకంటే, నాకంటే అతనికేం తక్కువ కష్టాలేవు.

రామి : ఎన్ని జెప్పినా అతను దివాణప్పురుగు. ఇక్కడ సంగతులన్నీ మూటగట్టుకెళ్ళి అక్కడ జెప్పితే....

సుభాన్ : ఏం చెప్తే, మనకేం భయం ? మన మేమన్నా, దొంగేడ్లు ఏడుస్తున్నామా ? చేయదల్చుకున్న దేదో బండ పగలగొట్టినట్లు మనం బజార్లోనే చెప్పి చేస్తున్నాం.

దాదా : అట్లాంటి బీదోణ్ణికూడా అనుమానిస్తే మనసంఘం ఎట్లా బలపడతది రామిరెడ్డి. కాకపోతే నాలుగు రోజులు కాస్త కనిపెట్టి ఉందాం.

సీత : ఎంత దివాణంలో ఉన్నా, మొదటినుంచీ రాముడు కాస్త మెత్తముండాకొడుకే. అంత మోసం జేస్తాడనుకోను.

కమల : చేస్తే ఒకరోజు చేస్తాడు, రెండురోజులు చేస్తాడు, తర్వాత ఎక్కడికి పోతాడు?

మా భూ మి

యల్ల : ఏదకి బోతడు. అంతేలే బుల్లెమ్మా. మేక అయిందీ, మెకం అయిందీ నాలుగడుగు లేపేటప్పటికి అదే లేబుద్ది. పదండి పోదాం మీటింగుకి.

వీరా : సరే పదండి పోదాం. బోలో ఆంధ్రమహాసభకి జై :

లేవందోయ్ లేవందోయ్

కార్మిక కర్షక యోధుల్లారా

॥రా రందోయ్॥

దారుణ హింసాకాండను ఢీకొని

పోరాడా లిదె రణరంగానికి

॥రా రందోయ్॥

పేదల రక్తము పీల్చు దేశముఖు

పిశాచిపాలన నశింప జేయగ

॥రా రందోయ్॥

స్త్రీలను జెరచి శిశువుల జంపే

కాలకింకరుల కాల రాయగా

॥రా రందోయ్॥

ప్రజలకు హక్కులు లేని ప్రభుత్వం

ప్రభుత్వమా అది పశు ప్రభుత్వం

స్వాతంత్ర్యము మన జన్మహక్కుని

జయభేరిని మ్రోగించ పదందోయ్

॥రా రందోయ్॥

దివాణం (గడీ)

[దేశముఖు, అతని వెనుక పట్టాలో, ప్రవేశం]

జగ : చూడవయ్యా చూడు. పదిరోజుల్లో ఒక్కొక్కణ్ణి చీల్చి ఎండే స్టాన్ రేదో : పూటకూటికి గతిలేని ఈ వెధవలు నన్నా ఎదురించేది ?

వెంక : (నవ్వి) అంతేలేండి. గొర్రె కొవ్వి కొండమీద తిరగబడిందట : అలావుంది : వీళ్ళపని.

జగ : హూ... ఏమిటనుకున్నారో, దేశముఖు జగన్నాథరెడ్డి అంటే.

వెంక : మీ సంగతి ఆ కూపస్త మండూకాల కేం తెలుసు : ఆవులించితే మీరు పేవులు లెక్కబెట్టరూ : మీరు పట్నం బయలుదేరగానే అనుకున్నా “దొరవారికి కోపం వచ్చింది. ఇక ఈ దెబ్బతో ఈ గాడిదలంతా నల్లుల్లాగా మాడిపోవాలిందే” అని.

జగ : అనుకోవడ మేమిటయ్యా, ఇంకా మన కత్తి కెదురుకత్తి ఉందా :

వెంక : ఎలాగై నా.... మన ప్రభువు....

జగ : ప్రభువు : (వికటంగా నవ్వి) మనం లేకపోతే ప్రభువెక్కడుంటా డయ్యా, సాయిబై తే మాత్రం సర్ మీర్జా ఇస్మాయిల్ ని చెప్పు కోవాలిగాని.

వెంక : అబ్బో ఆయ నెక్కడ : యుగంధరుడు.

మా భూమి

జగ : కాకపోతే ఏమిటి మరి. ఎక్కడ వేయాలిసిన పాచిక అక్కడే వేస్తున్నాడు. చూడు. అటు వైస్రాయి దగ్గరకెళ్ళి నీ అంత మొన గాడు లేడనిపించుకున్నాడు. ఇటు కాంగ్రెసువాళ్ళ దగ్గరకెళ్ళి కాంగ్రెసో డనిపించుకుంటున్నాడు.

వెంక : అనిపించుకోవడమేమిటి ? డాక్టరు పట్టాబి శీతారామయ్య పంతులు గారి పత్రిక జన్మభూమి కూడా ఆయన్ని కాంగ్రెసువాడే అని వ్రాసింది.

జగ : ఓహో, అలాగా ! ఇంకా నా కా సంగతి తెలియదే, ఏమి ప్రజ్ఞయ్యా, అలా ఇంకెన్ని పత్రికల నోళ్ళు గట్టాడో !

వెంక : అసలు ఆయనకి వ్యతిరేకంగా నోరు తెరచిన పత్రిక ఒక్క టుందా ?

జగ : పత్రికలమాట సరేనా. ఇలాంటి వెధవలందరినీ కేసులుపెట్టి శిక్షించమని హైకోర్టు, కిందికోర్టులకు ఒక రహస్య సర్క్యులరు కూడా పంపింది. ప్రపంచంలో ఏ మంత్రి చేయించగలిగాడయ్యా ఇంత గొప్ప పనీ ?

వెంక : నిజమే మంచిపానే వేశాడు. కాని ఏం లాభం; అదేదో పత్రిక ఆ రహస్యం కాస్తా బైట బెట్టిందిగా !

జగ : ఏడ్చింది ! మంత్రాలకు చింతకాయలు రాలకేం ? జరిగే పనేదో జరుగుతూనే ఉంది. ప్రైనింగు తీసుకునేవాళ్ళు తీసుకుంటూనే ఉన్నారు. ఊళ్ళమీద దాడిజేసేవాళ్ళు చేస్తూనే ఉన్నారు. హైదరాబాద్ లో చివరికి నిజాం సాగర్ లో కూడా విమానాశ్రయం నిర్మిస్తున్నారు.

వెంక : (ఆశ్చర్యంగా) నిజాం సాగర్ లోనా ! చెరువులోనా విమానాశ్రయం !

జగ : ఆ చెరువులో విమానాశ్రయం. ఇంగ్లండులో లేచిన విమానాలు ఎకాఎకివచ్చి ఇక నిజాంసాగర్ లో వాలడమే. ఏమనుకున్నావ్ మరి మీర్జాఇస్మాయిల్ దెబ్బంటే !

వెంక : మొన్న అకిన్ లెక్కా కూడా మన హైదరాబాద్ వచ్చాడటగా :

జగ : వచ్చాడు. వేయాలిసిన ప్లానేడ్ వేళాడు. ఇక మనకేం లెక్క. కానివ్వవయ్యా మన తరపున లక్ష నైజాం సైన్యం ఉంది. ఇంకా కావలసివస్తే అంగ్రేజ్ సర్కారు విమానాలు, టాంకులు కూడా పంపిస్తుంది. ఇక వీళ్ళు, వీళ్ళ సంఘాలు ఈ దెబ్బతో మసిమసి.

వెంక : అసలు అంగ్రేజి (బ్రిటిష్) లో ఉన్న సంఘాలుకూడా పోతే గాని మనకి పీడ పూర్తిగా వదలదు.

జగ : ఇంకా సంఘాలేమిటి ? అసలు బ్రిటిష్ ఆంధ్రే మన నవాబు గారి చేతుల్లోకి వస్తూ ఉంటే.

(మస్తాన్ ప్రవేశించి సలాంజేసి ఒక ప్రక్కన ఒదిగి నుంచుంటాడు. అతని ముఖంలో విచారభావం వ్యక్తమవుతూ వుంటుంది.)

వెంక : ఏ, మస్తాన్ అలా వున్నావ్ ?

మస్తాన్ : ఏం చెప్పను, పొదుటినుంచి ఊరుచుట్టూ, గూడెం చుట్టూ తిరిగి తిరిగి నా దుంప తేగింది.

వెంక : ఏం ?

మస్తాన్ : ఏముంది, ఇయ్యాల ఒక్క జీతగాడూ రాలా.

జగ : (గ్రుడ్లురుముతూ) ఆ, అంతపొగరు దిగిందా ?

వెంక : ముందు సేత్ సింధీని (మోతాదు) బంపి వాళ్ళందరినీ పిల్చుక రమ్మను.

జగ : ఊ, వెళ్ళు ఇవ్వాల ఒక్కొక్కణ్ణి దొక్క జీల్చేస్తాను.

మస్తాన్ : ఇంకా సేత్ సింధీ ఎక్కడబాబూ, వాడందరికంటే ముందే ఎగగొట్టాడు.

వెంక : అయితే ఊరూ, గూడెం ఏకమయిందన్నమాట.

మా భూమి

మస్తాన్ : ఎక్కడ గొడ్డు అక్కడే వున్నాయి. చివరికి వాటిదగ్గర పేడ తీసే దిక్కుకూడా లేదు.

వెంక : (దేశముఖువెపు చూచి) ఎంతపని చేశారు గాడిదలు. మన ఇద్దరినీ ఊళ్ళో లేకుండా జూసి.

మస్తాన్ : మీ ఇద్దరూ ఊళ్ళో లేకపోవడంవల్లనే వాళ్ళకింత కొమ్ము లొచ్చాయి. రాములవారి గుడిదగ్గర పెద్ద మీటింగుకూడా జేశారు.

జగ : మీటింగే ! నా వూళ్ళో ! నా రామ మందిరం ముందు ? మరి నీ వెక్కడేచ్చావ్ !

మస్తాన్ : ఏ జేస్తాను ఊరూ నాడూ ఏకమైతే ? వాళ్ళ ముందిప్పుడు నాబోబోడు మాట్లాడేటట్టుందా ? ఆయ నెవరో, ఒకాయన వచ్చాడు. జిలా నాయకుడంట - జిలా నాయకుడు ? తెగ వది రాడు. అప్పటికీ కోపం పట్టలేక మన ముఠాచేత మీటింగుమీద రాళ్ళు వేయించా.

వెంక : భలేపని చేశావ్, కుక్కకాటుకు చెప్పుదెబ్బ. సరిపోయింది.

మస్తాన్ : సరిపోయేదే, కాని....

జగ : కాని—

మస్తాన్ : దొంగ గాడిదకొడుకులు, కాపలాగాసి మనాళ్ళందరినీ పట్టుకు కొట్టారు.

వెంక : కొట్టటమే :

మస్తాన్ : కొట్టడమేమిటి ? మరి మన ఓనమాల వెంకన్నని చావచితక బొడిచారనుకోండి. మీటింగులో లేచి నుంచోని అంతా ప్రమాణం కూడా జేశారు. దేశముఖు పెత్తనం నాశనం జేసిందాకా నిద్రబోరట !

జగ : ఏమిటి ! ప్రమాణాలవరకూ వచ్చింది. చూస్తాను. వాళ్ళ నాశనమో, నా నాశనమో తేలిపోవాలి.

[ఒక పోలీసు ప్రవేశించి సలాంచేసి నుంచుంటాడు.]

వెంక : అమీన్ సాబ్ గారు వచ్చేశారా ఏమిటి ?

పోలీస్ : ఆఁ వస్తన్నారు మారాజ్.

జగ : పోలీస్ ?

పోలీస్ : ఆఁ పోలీసుకూడా వస్తాఉంది మారాజ్.

వెంక : వస్తన్నారు ? అచ్చా.

జగ : ఎవడూరా అక్కడ ?

[రాముడు ప్రవేశించి దణ్ణంబెట్టి నుంచుంటాడు]

జగ : ఏంరా, బంగళాఅంతా ఊడ్చి బాగుజేశావా ?

రాముడు : ఆఁ చేసిన్నా దొరా.

జగ : (వెంకట్రావుతో) తయారు చేయవయ్యా జాబితా. అరే రాముడూ, ఆ జాబితా కోమటికిచ్చి కావలసిన వస్తువులన్నీ బంగళాకి పట్టుకెళ్ళు.

(పట్వారీ వెంకట్రావు జాబితా తయారుచేస్తూ ఉంటాడు)

జగ : ఏయ్ మస్తాన్, నీ వెళ్ళి గేటుదగరనుంచో, అమీన్ సాబ్ రాగానే నాకు కబురుచెయ్. (పోలీసుతో) రెండు ఏటలు సరిపోతయ్యా ?

పోలీస్ : పలావ్ కి మా అందరికి రెండెట్టా సరిపోతయ్ జనాబ్ : కనీసం నాలుగయినా ఉండాలి.

జగ : సరే, పంపిస్తాను.

వెంక : అరేయ్ రాముడూ, ఇదిగో జాబితా పట్టుకెళ్ళు.

(కాగితం మడిచి రాముడి కివ్వబోతాడు)

పోలీ : ఏమేం రాశారు పట్వారీసాబ్ ?

వెంక : మీకు కావలసినవి సమస్తం రాశాను: మషాళా దిన్నులు, మిర్చి, చింతపండు, అల్లం, బెల్లం, వుప్పు పప్పు, ఉల్లిగడ్డలు, వెల్లిగడ్డలు, బీడీలు, సిగరెట్లు-బియ్యం, నెయ్యి....

పోలీ : నెయ్యి ఎంతపేశారు ?

వెంక : అరడబ్బా.

మా భూమి

పోలీ : అరడబ్బా ఎట్లా జాలుంది. మారాజ్ : ఒక్క డబ్బా అయినా లేక పోతే ఎట్లా ?

జగ : (వెంకట్రావుతో) ఊఁ వెయ్యవయ్యా. డబ్బా వెయ్ : అరే రాముడూ : నీతోపాటు ఈ పోలీసుకూడా వస్తాడు గాని, ఆయనకి కావలసినవన్నీ ఇప్పించేసెయ్ :

రాముడు : సి తం దొరా : (జాబితా తీసుకొని దండంబెట్టి వెళ్ళిపోతాడు.)

పోలీ : ఆదాబ్ అర్ : (సలాంజేసి వెళ్ళిపోతాడు)

జగ : (అటూ ఇటూ పచార్లుగొడుతూ) నేటికి నా ఊళ్ళో పొరుగుూరి వాడు వచ్చి, మీటింగు బెట్టడమా : సమయానికి నేను లేకపోతిని.

వెంక : మనమే ఉంటే ఊళ్ళో కొలుబెట్టి మళ్ళీ వాడు బెటికి పోతాడా ? వంటింటోకొచ్చిన కుందేలు తప్పించుకపోయింది. ఇప్పు డేమను కుంటే ఏం లాభం ?

జగ : చూస్తాను. ఈసారి యెలా తప్పించుకబోతాడో :

వెంక : అస లీ జిల్లాకు చిచ్చుబెట్టిందే ఆ వెధవ. ఒకసారి గట్టిగా దరువు పడితే కాని....

జగ : దరువులేదు, గిరివులేదు. ఈసారి దొరికితే బిస్మిల్లా చేయడమే, ఎన్ని వేలయితేమాత్ర మేం ?

వెంక : ఆ ముండమోపికి వేలు గవాలా ? మన వెంకన్ననీ, సుబ్బన్ననీ ఇంకా రెండుపావు లెక్కువేసుకోమంటే సరి ! రేపీపాటికి....

[మస్తాన్, అమీనుల ప్రవేశం]

జగ : }
వెంక : } (లేచి నుంచొని) ఆదాబ్ అర్ హైఁ

అమీన్ : ఆదాబ్ అర్ హైఁ

[దేశముఖు అమీన్ కెదురుగా వెళ్ళి, కరస్పర్శచేసి తీసుకొచ్చి తన కుర్చీలో కూచోబెడతాడు. పక్కనున్న కుర్చీలో తాను కూచుంటాడు. పట్వారీ ఒక పక్కన, మస్తాన్ మరో పక్కన నుంచుంటారు.]

అమీన్ : (కుర్చీలో కూర్చుంటూ) హేమీ మహారాజ్ : నీ మీదా షికాయత్ వచ్చింది. మీదీ దివాణంలో చాలాచాలా గొడ్వాహుందట :

జగ : నామీదనా షికాయత్ ? ఎవరా చేసింది?

అమీన్ : హేవడూ హేమి! హిక్కి జనంహంతా ద్దస్తఖత్ చేసి తాలూకా దార్కి హింతాపొడూ మహజర్ హక్కి పంపార్. రైతుల్మీద చాలాచాలా జులుంచేస్తున్నావూ హంట.

వెంక : సర్కారీలెవీ ఇవ్వమని గట్టిగా అడగడంకూడా జులుమేనె. లెవీ ఇవ్వకుండా ఎగొట్టి పెనదేశముఖ్ గారిమీదనే రిపోర్టు చేశారన్నమాట! ఏముంది! మొగుణ్ణికొట్టి మొర్రో అన్నట్లుంది ఇదంతా.

అమీన్ : హరే లెవీ గివీ గొడ్వా మాక్కి హేమి? హాళ్ళా కొంపల్కి లూటీ చేయడం, హెద్దుల్కి తోల్కూ పోవడం, హాళ్ళాపొలాల్కి మీదీ ఖబ్తా (వశం) చేస్కోవడం, గడీకి పిల్చి కొట్టడం హిదంతా జులుం గొకపోతే హేమి అయ్యా.

వెంక : హుజూర్, ఇదంతా సంఘంవాళ్ళ మాయ. రంకు నేర్చిన అమ్మ బొంకకపోతే ఎటా?

(మస్తాన్ను సారా సీసా తీసుకురమ్మని దేశముఖ్ నెగజేస్తాడు)

జగ : (పట్వారీతో) అదేమిటయ్యా, వెంకట్రావుగారూ, సంఘంవాళ్ళ బద్మాషీ మన అమీన్ సాబ్ గారికి తెలియకుండా ఉందా?

వెంక : వారికి తెలియకపోవడమేమిటి? అసలు నవాబుగారే పోవాలని వాళ్ళు మీటింగులు పెడుతూఉంటే.

అమీన్ : మీటింగు, హెకా?

వెంక : ఎక్కడేమిటి! రాత్రి ఈ ఊళ్ళోనే మీటింగు బెట్టారు.

అమీన్ : అరే, మాది ఇజాజత్ (పర్మిషన్) లేకుండా హెట్టా బెట్టారూ?

జగ : వాళ్ళపని ఇప్పుడు మీరూ మేమూ కనబడేటట్లుందా?

వెంక : కనబడేటట్లుంటే అమీన్ సాబ్ గారంతటివాణ్ణి బట్టుకొని నిన్న మీటింగులో అలా ఎందుకు తిడతారు?

అమీన్ : హేమీ? నాకి తిటారా?

(మస్తాన్ సారా సీసా తీసుకొచ్చి టేబుల్ మీద ఉంచుతాడు)

జగ : (గొసులో సారా పోస్తూ) ఒక్క తిట్టడమేనా! మిమ్మల్ని, మమ్మల్ని నాశనం జేసిందాకా వాళ్ళు నిద్రబోరట!

(గొసు అమీన్ చేతికిస్తాడు)

అమీన్ : (గ్లాసు తీసుకుంటూ) అరే బద్మాష్. (ఒక్క గుక్క తాగి)

మీకీ పతేల్కీ ఉండీ ఎందుకూ జరగనిచ్చావ్ మీటింగ్?

మస్తాన్ : ఏం జేస్తాం హుజూర్, మీటింగ్ ఆసమని దొరవారు పంపితే వెళ్ళాం. చూడండి ఏం జరిగిందో. (వీపు చూపెడతాడు)

అమీన్ : అరే బావరే! (గ్లాసు కింద బెడుతూ) హెవడూ ఆ సువ్వర్ నీకీ కొట్టింది.

వెంక : ఇంకెవరు గొడతారు : సంఘంవాళ్ళే. ఎంత ఘోరం చూడండి. ఆ దెబ్బలు చూడండి.

అమీన్ : హికా హెంత జనం హుంది షంగంలో.

వెంక : మస్తాన్ బోటి బుద్దిమంతులు ఎవళ్లో పదిమంది దప్ప అంతా సంఘంలోనే చచ్చారనుకోండి.

అమీన్ : (సిగరెట్టు ముట్టిస్తూ) అరే: ఊర్కి ఊర్హంతా షంగంలో చేరిందీ ?

వెంక : రొడీముండాకొడుకులంతా జేరి చంపుతాం పొడుస్తాం అని బెదిరిసే ఈ పిచ్చి మూకంతా జేరింది.

అమీన్ : హంతా జులుం చేశారా.

వెంక : నేను చెప్పడమెందుకు, చూడండి. మీరే స్వయంగా చూడండి. (దత్తం విప్పుతూ) పాపం ఆ గొల ముండాకొడుకొచ్చి లబ్బున ఏడ్చాడు. (యల్లమంద కాగితం తీసి అమీన్ చేతికిస్తాడు.)

అమీన్ : (చదివి) అచ్చా బులావో, హెల్మందాకో, హిష్టే దర్యాపు చెయ్ వాలి.

జగ : మస్తాన్. ఊ వెళ్ళు. యల్లమందను బిల్చుకురా.

వెంక : మీబోటివారు పూనుకోవాలేగాని, ఈ కుక్కగొడుగు సంఘా లెంత సేపు (చిటికేస్తూ) ఇట్టంటే ఎగిరిపోవూ ?

అమీన్ : హంతా తేల్కాకాదూ పట్వారీసాబ్ ! హిష్టూ హెక్తా జూసినా హిదే గొడ్వా. రోజురోజూ సచ్చిపోతండాం తిర్కాలేక.

జగ : ఇలాంటి వెధవల్ని పైకెక్కనిస్తే మీకూ చిక్కే. మాకూ చిక్కే. ఈ దెబ్బతో ఒక్కొక్కడి తల దిమ్ము వదిలించండి.

వెంక : మన అమీన్ సాబ్ గారి కిదొక లెక్కా ! పెద్ద పెద్ద కొమ్ములు దిరిగిన హేమా హేమీల్నే చితగగొట్టారు.

అమీన్ : హదికాదయ్యా, హిదీ షంఘంతో మాకీ పెద్దపేచీ వచ్చింది. మాదీ పోలీస్ మీదాకూడా సదర్ నాజంకీ షికాయత్ (కంపెయింట్) చేస్తాండా. పేపర్ నిండా మాకీ బద్నామ్ చేసి వేస్తాండా. హీళ్ళి జోళ్ళిపోతే మాకీ కష్టం తెచ్చిపెడ్తాం.

మిగ : ఈ పీనుగులు మిమ్మల్ని చేయగలిగిందేమిటి ? గుడ్డి కన్ను మూస్తే ఎంత, తెరిపే ఎంత ? ఇదిగో మీ కట్నం మీరు తీసుకోండి. (జేబులోనుంచి నాలుగువేల రూపాయల నోట్లు తీసి ఇస్తూ) ఊఁ. కానియ్యండి. మీదెబ్బ కెదురేమిటి ?

అమీన్ : వద్దూ, మారాజ్ వద్దూ, హిదీ మాకీ ప్రాణంమీదీ వస్తాది.

జగ : మీ ప్రాణంమీదకా, ఏడ్చారు, అందాకా వస్తే ఇంకా షేం ఉండి ఎందుకు ? నాలుగువేలు కాకపోతే పదివేలయితే మాత్రం ఈ సంఘాన్ని నాశనం చేయకుండా వదలిపెడనా ?

వెంక : మా దొరవారు మాటంటే వెనక్కి తిరిగే మనిషా ? మన సర్కారే పోయాక, ఇంకా మనం ఉండి ఎందుకు ?

జగ : అమీన్ సాబ్, అందాకావస్తే మీ ప్రాణానికి నా ప్రాణం. సందేహిసారేమిటి ? ఊఁ తీసుకోండి (మరో నాలుగువేలు తీసిఇస్తాడు)

అమీన్ : అచ్చా. అసలు సర్కార్కి పోయేటట్టావుంటే మనీ హుండీ హెచ్చా. (పైకంతీసుకొని జేబులో వేసుకొంటూ) చూస్తాన్ హీళ్ళితడాఖ. ఈ హూళ్ళో హెంతామంది ముసల్యాన్ లుండా ?

వెంక : ఎందుకు లేరు. వాళ్ళు ఇరవై కుటుంబాల వాళ్ళున్నారు.

మస్తాన్ : హీళ్ళి మీకీ తరఫ్ హుండా ?

వెంక : లేరు సర్కార్. వాళ్ళుకూడా సంఘంలోనే చేరారు.

అమీన్ : అరే, హీళ్ళి బుద్దీలేదూ ! కాఫిర్ (మహమ్మదీయేతర) షంగంలో హెట్టా చేరారు, మాదీ నవాబ్కి వద్దీపెట్టి.

[మస్తాన్ ప్రవేశం]

మా భూమి

వెంక : వాళ్ళందరికీ పెద్ద ఈ మస్తాన్ తమ్ముడు సుభానేనండి.

అమీన్ : క్కారే. నీదీ తమ్ముడూ నీకీ వదీ మంగంలోకి పొయ్యాడ్ ?

మస్తాన్ : ఏంజేస్తాను సర్కార్, నెత్తిన నోరు బెట్టుకొని ఎన్నాళ్లు జెప్పినా వినందే.

అమీన్ : అరే నాలాయఖ్. సుభాన్ కో బులావో, నాకీ చెప్పి చూస్తా.

అచ్చా. హెల్మందా హేడీ ?

మస్తాన్ : ఎక్కడికో చచ్చాడు. ఇంటిదగర లేడండీ !

వెంక : సరే, నీవెళ్ళి ముందు సుభాన్ నీ, దాదాసాయబుని పిల్చిరా.

(మస్తాన్ అమీనుకు సలాంజేసి వెళ్ళిపోతాడు) సుభాన్ ని తిప్పడానికి మేమూ ఎంతో ప్రయత్నించామండీ ! కాని లాభం లేక పోయింది. అతను చాలా పెంకెమనిషి.

అమీన్ : మీకీ చేస్తే హెందూక్ హింటాడ్ చూడు. హిష్టా నాకీ పాంచ్ మినిట్ లో మార్చివేస్తాను.

[పోలీసు, మంగలి రాముడూ ప్రవేశం]

(అమీన్ ను చూచి శాలూట్ జేసి పోలీసు అలెన్స్ పోజులో నుంచుంటాడు.)

వెంక : (పోలీసుతో) ఏం మీకు కావాలసిన సామాగ్రి అంతా దొరికిందా ?

రాముడు : ముందు డబ్బియ్యందే కోమటాయన ఇయ్యనన్నడు దొరా !

జగ : (కోపంగా) ఆఁ ఏమిటి ?

అమీన్ : (పోలీసుతో) క్కారే బేవఖూప్ హాడ్కి జుట్టూపట్టి హిక్డా హీడ్చుక రాకా, హిట్టా సచ్చావ్ బే.

పోలీ : ఏంజేస్తాను హుజూర్ ? వాడికి కుమ్మక్కుగా బడితలు పుచ్చుకొని పదిమంది జనం వచ్చిపడ్డారు.

వెంక : చూశారా, చివరికి బఖాల్ కూడా మీ పోలీసు కెదురు తిరిగాడు. ఇలావుంది వీళ్ళపని.

అమీన్ : పోవయ్యా, మీరు హాడ్కి హల్సూ యిచ్చార్, లేకపోతే హాడ్కి హింత ఖలేజా.

పోలీసు : (దేశముఖ్తో) ఇయ్యకపోతే ఇయ్యకపోగా పైన ఎంతెంత మాట లన్నాడు.

జగ : అంటాడంటాడు. ఎందు కనడు ? ఇవ్వాల వాడికి చావుమూడింది. అరే రాముడూ, ముందు పోలీసులందరికీ దివాణంలోనే వంట చేయమని చెప్పి.

రాముడు. సీ త్తం దొరా, (వెళ్ళిపోతాడు).

వెంక : ఈ బకాల్ ఎక్కడికి పోతాడో చూద్దాం, ఇంతకింత వీడిదగ్గర పదింతలు కక్కిస్తాం.

అమీన్ : హసల్ హిక్లా షంగంపెదా హెవడూ ?

జగ : ఉన్నాడులెండి, ఒక పచ్చి రొడ్డి, వీరారెడ్డి.

అమీన్ : క్యా రెడ్డి ? మీదీ రెడ్డి మీకి హెదురుతిర్గాడ్ అరే ! తోబా తోబా !

జగ : వాణి రెడ్డి అనడంకూడా సిగుచేటు.

వెంక : ఈ మధ్య మాదిగకొంపలోకూడ కూడుతిన్నాడట దొర్నాగుడు !

అమీన్ : హెక్లా తింటే హేమ్మి, హదీ మనీక్ హెంద్కయ్యా, హాడ్కి పిల్సీ రెండూ మంచిమాటల్ సేసీ జేబ్ లో పెట్కో.

వెంక : అతను అంతమాత్రానికి లొంగే పిండం కాదులెండి.

అమీన్ : హేమ్మి సేతాగానీ మాటా సేపావయ్యా, హాంతీక్ కాకపోతే పదీ హెకరల్ హాడ్కిహిసేసరీ, హేమ్మిసేస్తాడయ్యా మీదీ మాటా హిన్కా ? హాప్పట్క్ హిన్కాపోతే నాకీ హుండాన్, హాడ్కి హుండాడ్.

వెంక : చిత్తం అలాగే తమరు సెలవిచ్చినట్టే చేస్తాం.

జగ : ఎవడూరా అక్కడ (రాముడు ప్రవేశం) అరేయ్, అమీన్ సాబ్ గారు రమ్మంటున్నారని వీరారెడ్డిని పిల్చిరా.

రాముడు : చిత్తం దొరా (వెళ్ళిపోతాడు).

[మరోవైపునుంచి మస్తాన్ ప్రవేశం]

జగ : ఏం వచ్చారా ?

మస్తాన్ : వచ్చారు మహరాజ్ :

మా భూమి

౧౦

వెంక : లోపలికి రమ్మను (మస్తాన్ బైటికి వెళతాడు) — (అమీన్ తో)
మేంకూడా ఉండడం మంచిది కాదనుకుంటాను.

జగ : వెళతాం. వాళ్ళతో మీరొక్కరే మాట్లాడండి.

అమీన్ : అచ్చా, అచ్చా :

(జగన్నాథరెడ్డి, వెంకట్రావులు వెళ్ళిపోతారు. అమీన్ సిగరెట్టు ముట్టించి పీలుస్తూ ఉంటాడు. మస్తాన్ తోబాటు దాదా, సుభానుల ప్రవేశం)

అమీన్ : (బెంచ్ చూపిస్తూ) ఆవ్ బాయి ఆవ్. బై లో.

దాదా : ఎందుకులెండి ఇక్కడే నుంచుంటాం.

అమీన్ : అరే మీకీ మాకీ తేడా హేమ్మీ : మందీ మతంలో హంతా హళాకే. బై లో.

దాదా : ఎట్టాగెనా మీరు మహరాజులు. మాదేముందిలెండి. బిక్కాపకిర్లం.

సుభాన్ : ఇంతవరకెప్పుడూ ఇక్కడ కూర్చోని ఎరగం. కొత్తగా ఇవా శెందుకులెండి. మమ్మల్ని పిలిపించారట ఎందుకు ?

అమీన్ : మీకీ కూడా షంగంలో చేరారాదూ ?

సుభాన్ : ఆఁ చేరాం.

అమీన్ : అరే : మీకీ కాఫిర్లా (హిందూ) షంగంలో సేరార్ : నాకీ హెక్టా చూడలా, హిది హేమ్మీ బాయి, క్యా దాదా. నీకీ కూడా షంగంలో చేరావ్ ?

మస్తాన్ : ఏదో తెలవక చేరారులెండి.

సుభాన్ : తెలిసే చేరాం. ఇది కాఫిర్ల సంఘం కాదు. బీదోళ్ళ సంఘం.

అమీన్ : బీదోళ్ళా షంగం : (వెకిలి నవ్వు నవ్వి) అరే దీవానా నీకీ హేమ్మీ తెల్సు, హిందువుల్ని చేసే కిలాడి.

దాదా : ఇక్కడ అదంతా ఏమీలేదులెండి : అంతా కలిసే ఉంటాం.

సుభాన్ : ఇందులో హిందువులు చేసే కిలాడి ఏముంది ?

అమీన్ : కిలాడి గాకపోతే హేమ్మీ. మన అసఫ్ జాహీ సర్కార్ కి బోల్తా కొట్టించే హిందూ హాళ్ళీ షంగం పెట్టార్. మీరు పోయి బరా బర్ హాళ్ళీ దోఖలో బడ్డార్.

సుభాన్ : పెనుంది అజంజాహీ సర్కార్, అంగ్రేజ్ సర్కార్, మా కంటికి కనపడేది మాత్రం ఈ దేశములు సర్కారే.

అమీన్ : అరే, ఈ దేశములుదీ హేమీ హుందాయ్ ? హీళ్ళా హందర్కీ పెనా మందీ నవాబ్ హుందాద్, హీళ్ళా హంతా హాయనా హెటా సెపె హటా సేయ్ వాలి.

దాదా : అయితే ఈ జరిగే జులుం అంతా ఆయన గారే చేయమన్నాడా ఏమిటండీ ?

సుభాన్ : అవును ఇదంతా ఆయనగారి చలవే.

అమీన్ : అరే హేమీ హటా అంటావ్. మందీ నవాబ్ లేకపోతే నీకీ హెకా హుందేవాడవ్.

సుభాన్ : ఎక్కడుంటాం ? ఇక్కడే ఉంటాం. ఈయన ఉండి మా కొరి గించిందేముంది ? ఈయన లేకపోతే మాకు పోయిందేముంది ? గోచీకి మించిన దర్దం ఏమిటి ?

అమీన్ : అరే : మందీ రాజ్యం. రాజ్యం చేసే జాతి. హేమీ బానిసా మాటా సేస్తావ్.

దాదా : ఏమి రాజ్యమో ? ఏమి రాజులమో ?

సుభాన్ : రాజులం : (చినిగిన నొక్క చూపిస్తూ) కనపడతానే ఉందిగా దాదా. మన రాజుల దరా !

అమీన్ : క్కారే ? నీకీ మతం మట్టి లేదూ హేమీ ?

మస్తాన్ : కాఫిర్ దోస్తీబట్టి తిరిగే వాడికి ఇంకా మతమేమిటి ? మట్టి మిటి ?

దాదా : గుడ్డిచ్చి పిల్ల నెక్కిరించినట్టు నీవు కూడా మాకు వంకబెట్ట బోతున్నావా ? నీ జీవితంలో అసలెప్పుడన్నా నీవు నమాజ్ చేసి ఎరుగుదువ్ ?

సుభాన్ : (నవ్వుతూ) ఆయన జేయకపోవడమేం దాదా ? నీవు రోజు కయిదారు సారు అల్లాకి సలాం చేస్తే, ఆయన రోజుకి యాభై సారు సలాం కొడతాడు.

దాదా : ఎవరికి ?

సుభాన్ : ఎవరికా ? దేశములు జగన్నాథరెడ్డిగారికి.

మా భూమి

అమీన్ : క్షారే గవార్ . నీకీ మర్కాదా, మంచి హేమీలేదు.

సుభాన్ : పేదముండాకొడుకులకి మాకీ మర్కాద లెందుకులెండి. కడుపు లోకి కా స మేతపడితేవారు.

అమీన్ : ఏయ్ సుభాన్ నీదీ మంచికోరి చెప్తన్నా హిన్కో. మీకీ షంగం కావాలంటే మందీ వేరే షంగం హుందీ. హందులో మీకీ చేరే మంచి హుంటాది.

దాదా : ఏమిటి బాబూ ఆ సంగం :

అమీన్ : మజలిసే ఇ తిహాదుల్ ముసల్మీన్.

దాదా : ఎక్కడుంది అది ? మే మెప్పుడూ దాని పేరన్నా వినలేదే ?

సుభాన్ : ఉందిలే దాదా ఒకటి, జాగీర్దార్ సంఘం.

అమీన్ : అరే జాగీర్దార్ హేమీ నొకర్ హేమీ మందీ ముసల్మాన్ లంతా హందులో కల్వావచ్చు.

సుభాన్ : దేనికి ? జాగీర్దార్ నొకరీ చేయడానికా ? ఇప్పటికీ దేశముఖుల తోనే చచ్చిపోతున్నాం. ఇంకా జాగీర్దార్ల కొలువెందుకులెండి ?

అమీన్ : మస్కీ ముసల్మానుస్కీ హిట్టా హుండాం కాబచ్చే, బీహార్ లో హింధువుల్ మస్కీ సఫాసఫా జేస్తుండార్.

సుభాన్ : బెంగాలో మనవాళ్ళూ చేసిందదేగా ? బీహార్ లో, బెంగాల్ లో, పంజాబ్ లో ఎక్కడ చచ్చినా చివరికి మాబోటి పెదోళ్ళేగా ?

అమీన్ : హైతే హింతీ మీరు ఆ కాఫిర్ల షంగంలో హుంటార్ ?

సుభాన్ : కాఫిర్ల మీద నిజంగా అంత కోపమే వుంటే, యీ దేశ్ ముఖు ఇంట్లో ఎందుకు మకాం బెట్టారండి : ఆయన మట్టుకు కాఫిర్ గాడా ? ముసల్మానా ?

అమీన్ : (కోపంతో బల గుది కండురుముతూ) అరే గదా (గాడిదా) నీకీ ఫకీర్కీ హుండావ్. ఆయస్కీ మహరాజ్ కీ పంకా బెట్టావ్.

సుభాన్ : చూస్తున్నావా దాదా. మత మేదయితే ఏం, చివరికి ఫకీర్లు ఫకీరే. దొరలు దొరలే.

దాదా : పద. ఇక్కడకొచ్చి పైగా మాటలు పడడం ఎందుకు :

(ఇద్దరూ వెళ్ళబోతారు)

అమీన్ : (లేచి) ఏయ్ బూడాడా, ముసల్మాన్ కీ పుట్కా పుట్టార్ గాబట్టి మీకీ వదీపె డ్డండా. హిప్పట్కీ హైనా బుద్దీగల్గీ బత్కండి. మళ్ళీ మళ్ళీ చెప్తండా.

(దాదా, సుఖానులు వెళ్ళిపోతారు. అమీన్ మళ్ళీ ఒక డోసువేస్తూ వుంటాడు.)

మస్తాన్ : అసలు చేసిందంతా ఈ ముసలాదే. పైకి ఎంత పిల్లిలాగా కనబడతాడో !

అమీన్ : హాక్కి దెబ్బకీ హంతా వదుల్తాది. హీడ్కి గోరీ కట్టిచ్చాపోతే చూడు నాదీ దెబ్బ !

(దేజ్ ముఖ్, పట్వారీల ప్రవేశం)

జగ : క్యా అమీన్ సాబ్ దారికొచ్చారా ?

అమీన్ : హాళ్ళీ షంగం పిచ్చి బాగా తల్కీ పట్టింది. ఖాలీ మాటల్కీ సేస్తే హింటార్ ?

జగ : ఇవ్వాలి మాటలతో వినకపోతే రేపు లాతీలతో వింటారు. సరే, మీరువచ్చి చాలా సేపయింది. కొంచెం విశ్రాంతి తీసుకోండి. (రాముడు వచ్చి నుంచుంటాడు) ఆ వచ్చేవాడి వ్యవహారం నేను చూస్తాను.

అమీన్ : అచ్చా అచ్చా నాకీ హెళ్ళి ఆరాం సేస్తా. మీదీ మాటా హిన్నా పోతే నాకీ ఖబర్ చెయ్.

(మస్తాన్ దారి జూపుతూ ఉంటాడు. అమీన్ వెళ్ళిపోతాడు)

వెంక : ఏం రా అతను వచ్చాడా ?

రాముడు : ఆఁ వచ్చిను అయ్యగారూ.

వెంక : సరే, తీసుకురా (దేజ్ ముఖ్ కుర్చీమీద, వెంకట్రావ్ బల్లమీద కూర్చుంటూ ఉంటారు)

(రాముడు వెళ్ళి మళ్ళీ వీరారెడ్డితో ప్రవేశిస్తాడు.)

మా భూ మి

జగ : అరే రాముడూ వెళ్ళు, నీవు నీ పని జూసుకో.

[దణ్ణంపెట్టి రాముడు వెళ్ళిపోతాడు]

జగ : (నవ్వుమొఖంతో లేచి వీరారెడ్డి దగరకెళ్ళి) ఏమిటోయ్ వీరారెడ్డి! ఈమధ్య నీ కేదో ఉద్యోగం దొరికిందని విన్నానే నిజమేనా?

వీరా : నాకో! ఉద్యోగం? అసలు నే నెప్పుడూ ప్రయత్నించలేదే.

జగ : అలాగా, (పట్వారీ వైపు జూచి) ఏమిటయ్యా అలా అన్నావ్ :

వెంక : ఈమధ్య ఏదో ఆఫీసులో ఉన్నాడని మావాడన్నాడులెండి.

వీరా : అవును, ఈమధ్య కొన్నాళ్ళు తాలూకా ఆంధ్రసంఘం ఆఫీసులో ఉన్నాను. కాని అదేమీ ఉద్యోగం కాదే !

వెంక : (నవ్వుతూ) ఇంకేం! దాన్నిబట్టే మావాడలా అనుకున్నాడేమో లెండి.

జగ : ఎక్కడో తాలూకాలో టోయి పడుండడం ఎందుకోయ్ వీరారెడ్డి, కావాలంటే నే నివ్వనూ నీ కిక్కడ ఉద్యోగం?

వీరా : నా కెందుకు? అసలు నేను ఉద్యోగం చేయదలుచుకోలేదు.

జగ : అది మంచిదేకాని, అసలు మన కులంలో చదువుకున్నవాళ్ళే తక్కువ, చదువుకున్న నీటోటోళ్ళు ఒకళ్ళూ, అలా యిలాగే అనుకుంటే, ఇంకా మనవాళ్ళు ఎలా పైకి వస్తారు?

వెంక : ఏమిటయ్యా, తెలిసినవాడివి నీవుకూడా అలా మాట్లాడతావ్? ఎన్నాళ్ళు తంటాలుపడతావ్ ఆ నాలుగెకరాలతో.

వీరా : ఏదో మా అవస్థ మేం పడతాలెండి!

జగ : (వీరారెడ్డి భుజంమీద చరుస్తూ) ఉద్యోగం లేకపోతే నీవేదో ఒక విధంగా బ్రతకలేవనికాదు నేను చెప్పేది. నేనా ఒక్కణ్ణి, వ్యవహారాలేమో రోజురోజుకీ పెరిగిపోతున్నాయి. ఎన్నని సర్దుకోను?

వీరా : అయితే నన్నేం చేయమంటారు?

జగ : మనలో చదువుకున్నవాడివి నీవుండగా నా కెందుకీ భారమంతా.

పోనీ, పతేల్ గిరీ తీసుకో.నీ ఇష్టం వచ్చినట్టే గ్రామాన్ని నడుపు
నే నేదో చేస్తున్నానని మీరంతా అనుకోవడ మెందుకు?

వెంక : ఏమిటయ్యా, పిచ్చోడా ఇంకా ఆలోచిస్తావు, కొండంత అండ
దొరికింది. అదృష్టవంతుడివి. ఎద్దుముడ్డి పొడుచుకునే రాత
నీ కేం పట్టింది.

వీరా : పతేలంటే ఏమిటో నాకు తెలుసులెండి. నా కేం అక్కర్లేదీ
ఉద్యోగం.

జగ : సరే, నాచేతనై న సహాయమేదో చేస్తానన్నాను. తర్వాత నీ యిష్టం.

వెంక : ఏమిటయ్యా వీరారెడ్డి నీమీద ఇంత అభిమానంగా ఉన్న దొర

వారికి వ్యతిరేకంగా నీవు పనిచేయడమంటే, నాకేం బాగుండలా.

వీరా : ఎందుకండి బాబు నా మీద మీ కంత అభిమానం?

వెంక : ఎలాగై నా దొరవారి కులస్తుడివి.

వీరా : కులం అంటే నే నొకణ్ణే కాదుగా ఊళ్ళో మూడువంతులు రెడ్లె.

వెంక : కాబట్టే చెప్పుతున్నాను. రెడ్లె మన రెడ్డిదొరవారికి వ్యతిరేకంగా
పనిచేయడం ఏం సబబు?

వీరా : పండ్లూడగొట్టుకోడానికి ఏ రాయయితే ఏ ముందండి వెంకట్రావు
గారూ ?

వెంక : శివశివా! చల్లని ప్రభువు నెంతమాటన్నావయ్యా, అదిగో చూడు!
ఆ ఎదురుగా ఉన్న రామమందిరం కట్టించింది దొరవారు కదూ!
అలాంటి పుణ్యాత్ముణ్ణి.....

వీరా : అవును. గొప్పపని చేశారు. అరక్కి పాతిక రూపాయల చొప్పున
వసూలుజేసి కట్టించారు. ఎడ్లతో బండలతో నానా అవస్థలుపడి
రాయారప్ప తోలింది మేము. చివరకు పేరుమాత్రం దొరగారిది.

[దేశముఖు వీరారెడ్డివైపు గుడ్లు మిటకరిస్తూ ఉంటాడు]

మా భూమి

వెంక : చాలే వయ్యా, బయల్దేరావ్ ఈనాటికి పెద్ద దేశభక్తుడివి. నీమాత్రం దేశభక్తి అందరికీ ఉంది. (కట్టుపంచ చూపుతూ) మీలుబట్ట మానేసి ఆరుమాసాలనుంచీ నేనూ ఖద్దరూ కడుతున్నాను, ఏమిటను కున్నావో ?

వీరా : అబ్బ : గొప్ప త్యాగమే చేశారు :

జగ : చేసినా మేమే చెయ్యాలి. నీ వేం చేస్తావోయ్, సన్యాసి సన్యాసి రాసుకుంటే బూడిదే రాలేది,

వెంక : అంతే : మొన్న కస్తూరిబా ఫండుకి డబ్బు గావలసి వస్తే దొరవారు నాలుగువేల రూపాయలిచ్చారు. నీ వేం ఇచ్చావ్ :

వీరా : అవును. మీలాగా ఆవుల్ని జంపి, చెప్పులు దానం చేసే ప్రభువులు చాలామంది వున్నారు, కాంగ్రెసుపేరు నాశనంచేయడానికి. ఇంకేం మీరుకూడా కాంగ్రెసులో కలవకపోయారా ?

వెంక : అవును. మేమూ కాంగ్రెసే. మొన్న నరసింగరావుగారు, రామ కృష్ణారావుగారు వచ్చినప్పుడు ఎక్కడమకాం జేశారు. మా దివాణం లోనా? మీ గుడిసెల్లోనా ?

వీరా : ఎందుకు మకాం జేయరు ? అందులో ఒకరు దేశముఖు, మరొకరు జాగీర్దారు.

వెంక : ఏ మయితే, నీవు వారికంటే గొప్ప దేశభక్తుడవా ?

వీరా : నే నేం దేశభక్తుణ్ణిలెండి. మీబోటి దేశముఖుల, పట్వారీల పంచ జేరిన ఆ పెద్దమనుషులే దేశభక్తులు. అలాంటి దేశభక్తుల చేతులతో కాంగ్రెసు తీర్థంపుచ్చుకున్న మీరు అంతకంటే గొప్ప దేశభక్తులు.

వెంక : నీకుతోడు వాళ్ళకు పంకబెట్టపోయావ్. అసలు గాంధీగారు చెప్పిందేమిటి : నీవు చేసేదేమిటి ?

వీరా : అదేమిటో తమరే సెలవివ్వండి.

వెంక : అసలు ఆ మహాత్ము డేమన్నాడు. రైతులకు దేశముఖులు, జమీందారు ధర్మకర్తలుగా వుండాలన్నాడు. నీ వెక్కడో నాలుగు గాలికూతలు నేర్చుకొని, అసలు దేశముఖులే పోవాలన్నావటగా నిన్న మీటింగులో.

వీరా : హూ, రైతులకు దేశముఖులు ధర్మకర్తలు : మేకలకు తోడేళ్ళు కాపలా అన్నమాట.

(అమీన్ ని పిలవమని దేశముఖు మస్తాన్ కి సైగ జేస్తాడు)

జగ : ఆ లుచ్చాతో యెందుకోయ్ కంఠశోష. చెప్పుతినే కుక్కకు నెయ్యి కూడు ఇముడుతుందా ?

వీరా : ఇది నెయ్యికూడు కాదు; విషపుకూడు ఇలాంటి ఆశలుబెట్టే ఇదివరకు కొంతమందిని బోలాకొట్టించారు. కాని, ఇంక ఆమంత్రం అందరిమీదా పారదు. మీ పనిమీదే జేసుకోండి. మా పని మేం జేసుకుంటాం. (వెళ్ళబోతాడు.)

(అమీన్ ప్రవేశం)

జగ : అమీన్ సాబ్ (వీరారెడ్డిని అరెస్టుజేయమని సైగజేస్తాడు)

అమీన్ : ఏయ్ రైల్.

(వీరారెడ్డి నుంచుంటాడు)

(వీరారెడ్డిదగ్గర కెళ్ళి) గిరఫ్తార్.

(పోలీసులు వీరారెడ్డి చెరొకచెయ్యి పట్టుకుంటారు.)

(తెరపడుతుంది)

5

వీ రా రె డ్డి ఇ ల్లు

[సీతమ్మ నాయకుల ఫౌటోలుతీసి తుడుస్తూ, సామాన్లు సర్దుతూ పాడుతూ ఉంటుంది.]

గీతము పాడగదే-భాటిగ

గీతము పాడగదే..

॥గీతము॥

(గాంధీజీ ఫౌటో చూచి)

దున్నేవారికె అన్ని హక్కులని

దొచేవాడికి దోహద మీనని

పలికిన పలుకులు నిలుపుకొనాలని

॥గీతము॥

(నెహ్రూ ఫౌటో చూచి)

తిండిని దోచే దుండగు లందరి

గుండెలచీల్చే కుత్తుక నులిమే

తరుణ మిదే గద త్వరపడవేమని

॥గీతము॥

(ఆంధ్రమహాసభ నాయకుని ఫౌటో చూచి)

రాక్షసి మూకల రక్తపిపాసుల

నురుమాడుటకై పరుగున రండని

పిలచిన పిలుపును విని కదిలామని

॥గీతము॥

[కమల ప్రక్కనుండి వింటూ పాట పూర్తి అవుతూ వుండగా ప్రవేశిస్తుంది. దాదా, సుభానులు కూడా బైటినుంచి ప్రవేశిస్తారు)
దాదా : (నవ్వుతూ) మమ్మాయి అప్పుడే సంఘం పాటలు కూడా నేర్చుకుందే !

సుభాన్ : కమలమ్మ ఇంట్లో ఉండగా ఇంకా పాటలకేం తక్కువ ?

కమల : (చిరునవ్వుతో) మా వదినకు నేను నేర్పేదేముంది ? అన్నయ్యే నేర్పాడు.

దాదా : అవునులే, మమ్మాయికి అన్నయ్య నేర్పాడు, రేపువచ్చే మా మనమడికి నీవు నేర్పు.

సీత : ఈమె ఆయనకేం నేర్పక్కరలేదులే! ఆ అబ్బాయి కూడా సంగం పెద్దేగా !

దాదా : ఇంకేం ? చిక్కులేదు. ఇద్దరూ చెరొక జెండా ఏసుకొని ఊళ్లెమ్మట తిరగొచ్చు. (కమల సిగ్గుతో తల వంచుకుంటుంది. సీతమ్మ నవ్వుతుంది.)

సుభాన్ : (సీతమ్మతో) ఏం వదినా అన్నయ్యేడి. ఎక్కడికెళ్ళాడు ?

సీత : మీకు కన్నడలా ? మీ వెనకమాలే వచ్చారుగా !

దాదా : ఎక్కడికీ ? గడికా ?

సుభాన్ : అక్కడ కొస్తే మాకు కన్నడాలిసిందేగా !

కమల : రాముడొచ్చి అమీన్ రమన్నాడని పిల్చాడు. మీరు కూడా గడికే వెళ్ళారని తెలిసి, అన్నయ్య కూడా అక్కడికే వచ్చాడు.

దాదా : అట్టాగా. అయితే ఆయనేదారినెళ్ళాడో మేం ఏదారినవచ్చామో,

సుభాన్ : రానియ్. ఆయన దగ్గరేం నాటకం ఆడుతున్నాడో అదీ తెలుసు కుందాం.

కమల : ఏమి టానాటకం ?

దాదా : ఏముంది, ఏదో ఒకవిధంగా మమ్మల్ని బుట్టలో వేసుకోవాలని చూశాడు.

మా భూమి

71

కమల : మిమ్ముల్నే బుట్టలో వేసుకోవాలని చూశాడుగా ? ఏమన్నా
డేంటి ?

సుభాన్ : ఏమంటాడు : మీరంతా హిందువులంట. మేం సాయిబుల
మంట. నవాబుకు వ్యతిరేకంగా సాయిబులు పనిచేయడం
తప్పంట : పాపమంట :

కమల : ఆయనకేం నవాబు : కొన్నికోట్ల రూపాయలున్నాయి. మరి
మీకెన్ని కోట్లున్నాయి ?

దాదా : లేకేం. నాకూ ఉన్నాయి చినిగిపోయిన రెండు పాతకోట్లు.

సుభాన్ : ఎక్కడివి. నీ పెండ్లికి కుట్టించినయ్యా ?

దాదా : (నవ్వుతూ) అబ్బో, నా పెండ్లికి తోడు రెండు కోట్లకూడానా ?
అందులో ఒకటి మా అయ్యది.

(అందరూ నవ్వుతూ ఉంటారు.)

[రామిరెడ్డి, యల్లమందల ప్రవేశం]

యల్ల : (వస్తూనే) నాయాళ్లు : యల్లమందంటే ఏందో అల్లాటప్ప
అనుకున్నారు :

దాదా : ఏం : మాజోరుగాఉంది ? వేశావాఏంటి రెండు ముంతలు ?

యల్ల : ఏంది కలా : కలు : సంగం పొత్తకంలో యేలద్దన్నాడే ముంత
పగలనూకినా. ఏందనుకున్నావో :

దాదా : అయితే ఇవ్వాల మస్తాన్ ఏమన్నా, నీ చేతికి చిక్కాడాఏంటి ?

యల్ల : మత్తా నయ్యే చిక్కినట్టయితే అబ్బా : టుర్, కీ....

(అందరూ నవ్వుతారు.)

రామి : తస్సదియ్య : ఇయ్యాల యల్లమంద వంకరకర తిరిగేసి
నాసామిరంగ దంచో దంచు :

సుభాన్ : ఎవర్ని ? ఏమిటి ?

సీత : ఏమిటి రామయ్యా ! అసలెవరిని కొట్టింది ?

యల్ల : ఎవరేనీంది ? తొడిసుని.

దాదా : ఎందుకు : ఏం జరిగింది ?

రామి : నాకనలు నిద్రబట్టిందా, నా గిత్త బోయినకాడనుంచి, దివా
జపు గొడ్లన్నీ చెరువు కెట్టాగూ రావాలిగా ! మనాళ్ళందరినీ
తీసికెళ్ళి ఇయ్యాల కాపలా గాళా. ఎక్కడికి పోతంది దొరక్క
దాని అబ్బగాడి బాకా ? నీళ్లు తాగుతూ ఉండగా పోయి గిత్తని
పట్టుకున్నా.

సీత : వాళ్ళు చూస్తూ ఉరుకున్నారా ?

రామి : ఆళ్ళెవళ్ళు అక్కయ్యా ! ఆడి పాలేళ్ళంతా మన సంగంలోనే
ఉంది !

యల్ల : పెద్ద మొగోళ్ళులాగ ఎవళ్ళో ఇద్దరు రొడీనాయాళ్ళు వచ్చారు
జుట్టెగరేసుకుంటా ?

సుభాన్ : (నవ్వుతూ) అదాసంగతి ! ఆళ్ళిద్దరిపనీ నీవు బట్టావన్న
మాట !

కమల : భలే పనిజేశావ్ యల్లమందా ! సరే, కూచో ! (యల్లమంద
లోపలి కెళతాడు.)

రామి : మనదేముంది సుభాన్. అసలు గూడెం వెళ్ళాలి కనపడాలి.
ఏం కిటుగా ఉంది. చెరువుదగిర కాస్త గల్లంతు జరిగేటప్పటికి
గుతపలు (లాతీలు) తీసుకోని గూడెం అంతా కదిలివచ్చిం
దనుకో మనతరపున.

సుభాన్ : అవును మరి. ఈ దేశముఖు గూడాన్ని బెట్టిన తిప్ప లిన్నా
అన్నా. నిలువునా వాళ్ళ ప్రాణాలు తోడాడనుకో. దేశముఖుని
ఇవ్వాల గూడెంలో అడుగుపెట్టమను, కనపడుతుంది వాడి బతుకు.

దాదా : నిజమే, వాళ్ళకూడా మనతోపాటు చావుకీ బతుకీకీ తయా
రయ్యారు. కాని. గింజలు దొరక్క పాపం వాళ్ళు చాలా
ఇబ్బంది పడతన్నారంట.

మా భూమి

కమల : పాపం. వాళ్ళు అలా ఇబ్బంది పడుతూవుంటే, మనం మాత్రం చూస్తూ ఎలా ఉరుకుంటాం. మన చేతనైన సహాయ మేదో చేయాలిగాని.

సీత : మనకున్న దాంతోనే కాసిని వాళ్ళకిచ్చి కానుక తాగ మందాం. గానుగలోదే గంటెడు ఏం జేస్తాం ?

దాదా : అంతేలే అమ్మా. తర్వాత తిప్పలేమన్నాగానీ
(యల్లమంద పలక తీసుకొచ్చి, రొండునవున్న చెకుముకి సంచి తీసి అందులోనుంచి బలపం తీస్తూ వుంటాడు)

రామి : అదేమిటోయ్ యల్లమందా, నీకు పలకెందుకు ?

యల్ల : అచ్చరాలు రాపిచ్చుకోవాలి అమ్మాయి సేత
(కమలచేతికి పలక, బలపం ఇస్తాడు)

దాదా : (ఆశ్చర్యంగా) ఓరి నీ దుంపదెగ ! ఇప్పుడేం చదువోయ్ నలభై యేళ్ళు వచ్చాక ?

యల్ల : ఓయ్, చదువుకోకపోతే యెట్టా ! మన సంగంవారు వేసే కాగితాలు చదువుకోవద్దూ మరి !
(అంతా నవ్వుతారు)

రామి : తన్నదియ్య ! అట్టావుండాలి పట్టుదలంటే !

సీత : చదువేంటి పాటలు కూడా నేర్చుకుంటున్నాడుగా అమ్మాయిదగ్గిర !

దాదా : ఓరి నీ యేటుగాల ! మా అందరికంటే నీవే మెరుగే ! ఏదీ ఒక పాటపాడు.

యల్ల : వాయ్, పాటలు నాకేం వత్తయ్.

రామి : ఈ వేషాలన్నీ కుదరవులేవోయ్. మా అక్కయ్య అబద్ధం ఆడకేం ! ఊఁ పాడవోయ్ పాడు (అంటూ చేయిబట్టి లాగుతూ వుంటాడు.)

సీత : నా మాట అబద్ధమైతే సంతులమ్మగా రెదతే వుందిగా అడగండి.
(కమల నవ్వుతుంది)

సుభాన్ : సంఘం పాటలు నేర్చుకుంది దాచుకోతానికా యేం ? పాడవోయ్, మనకు భయమేమిటి ?

యల్ల : పాట లెందుకయింది నాకు వచ్చింది. సుద్దులెతేను.

రామి : సుద్దులెతే మరీమంచిది. తప్పకుండా పాడాల్సిందే.

కమల : ఇక తప్పదులే పాడు యల్లమందా.

యల్ల : ఒక్కొక్కటి ఏటా బాడను ? 'ఆ' కొట్టేవాళ్ళుండొద్దూ.

రామి : నేనూ సుభాన్ 'ఆ' కొడతారే కానీయ్, రా సుభాన్. (సుభాన్, రామిరెడ్డి యల్లమందకు చెరొక ప్రక్కన నుంచుంటారు, చెవికి చేయి ఆనించి, యల్లమంద 'ఆ' అంటూ శ్రుతిగలుపుతాడు)

యల్ల : ఏందయ్యా. 'ఆ' కొట్టకుండా ఇకిలిత్తారేం ?

సుభాన్ } : సరే కానీయ్. (ఇద్దరూ 'ఆ' అంటూ అతని శ్రుతి గలుపు
రామి } : తాడు)

యల్ల : — సుద్దులు —

హరి హరి నారాయణ ఆదినారాయణ

కరుణించి మమ్మేలు కమలలోచనుడ॥

గొర్రెల గోత్రాలు గొల్లల కెరుక

గొల్లల గోత్రాలు గొర్రెల కెరుక

గొర్రె గొల్లల గోత్రాలు తోడేళ్ళ కెరుకో॥

పతేళ్ళ గోత్రాలు అమీన్ల కెరుక

అమీన్ల గోత్రాలు పతేళ్ళ కెరుక

అమీను పతేళ్ళ గోత్రాలు

గ్రామస్తుల కెరుకో॥

దేశముఖుల గోత్రాలు జాగీర్దార్ల కెరుక

జాగీర్దార్ల గోత్రాలు దేశముఖుల కెరుక

దేశముఖ్ జాగీర్దార్ల గోత్రాలు

అంధ్రమాసబ కెరుకో ॥

మా భూమి

నైజాం గోత్రాలు కుంపిన్లోళ్ళ కెరుక
కుంపిన్లోళ్ళ గోత్రాలు నైజాము కెరుక
నైజాం కుంపిన్లోళ్ళ గోత్రాలు
మా సంగంవారి కెరుకో

(సంతోషంగా అందరూ చప్పట్లు కొడతారు.)

దాదా : సెబాస్ : బలేగా పాడావ్ యల్లమందా.

కమల : మరేమిటనుకున్నారు యల్లమందంటే? చూడండి. పది
రోజుల్లో మన సంఘం పేపరే చదివెసాడు.
(యల్లమంద నవ్వుతూ గొంగలి కిందేసుకొని కూర్చొని అక్ష
రాలు దిద్దుకుంటూ ఉంటాడు.)

దాదా : మరచిపోయాను. అస లియ్యాల మన సంగం పేపరొచ్చిందా?

రామి : రాకపోవడమేమిటి? నేనేగా రాత్రి తెచ్చింది.

సీత : దీపబెట్టుకుని రాత్రినడిజాందాకా చదువుతానేఉందిఅమ్మాయి.

దాదా : ఇయ్యాల సంగతు లేందో చెప్పలేదే అమ్మాయి.

సీత : కుంపిణీనుంచి ఎవళ్ళో మన దేశం చూడానికొస్తే వారిమీద
కూడా తుపాకులు కాల్చారంట! వీళ్ళ చేతులిరగ!

దాదా : ఎవళ్ళు బందరునుంచి వచ్చిన ఆ పెద్ద మనుషులమీదానా,
ఆ సంగతి మన కిదివరకే తెలిసిందిగా.

రామి : కుంపిణీనుంచి వాళ్ళస లిక్కడి కెందుకొచ్చారు సుభాన్?

సుభాన్ : మన కష్టసుఖాలు తెలుసుకోడానికే.

యల్ల : మనకట్టసుకాలు తెలుసుకోలేని కుంపిణీలో వాళ్ళేం జేత్తారేంటి.

సుభాన్ : కుంపిణీలో వాళ్ళంటే ఎవళ్ళు. వాళ్ళు మన తెలుగోళ్ళేగా.
మనం కష్టపడుతూవుంటే, మనోళ్ళు చూస్తూ ఉరుకుంటారా
ఏమిటి? ఇక్కడ జరిగే సంగతులన్నీ కండ్లారా చూసి అక్కడి
కెళ్ళి మనాళ్ళందరికీ చెప్పుదాం అని వచ్చారు.

యల్ల : అదిగదీ సంగతీ! మల్లీ ఇంటి కెల్లినాక ఈడ జరిగే అన్నేయ
మంతా మనాళ్ళకు జెప్తారుగా. అందుకనే అసలు ఆళ్ళను జంపేతే
ఏ పీడా లేదనుకున్నారు, దొంగనాయాళ్ళు.

దాదా : ఇదంతా చేయించింది అ ప్రతాపరెడ్డిగో.

కమల : అవును, ఆదుర్మార్గుడే.

రామి : ఎవడు? ఆ లక్షాముప్పైవేల ఎకరమోడా?

సుభాన్ : వాడే ఊళ్ళకూళ్ళు లేవగొట్టి తోచేసుకున్నాడు.

యల్ల : తలి సిగదరగ! తోటంటే తోటా! ఒకసారి దారి పయాణం
బోతే, తోట కి దరిని సద్దిదాగి బయల్దేరితే మళ్ళీ ఆ దరి కెల్లే
టప్పటికి ఏనుగూకిందంటే నమ్ము.

కమల : నిజమే అలాంటి పెద్దతోట మొత్తం మన భారతదేశంలోనే.
లేదంట!

సుభాన్ : వాడి ముల్లేంబోయింది, యెంత తోటైనా వేయిస్తాడు
చుట్టుపక్కల ఊళ్ళ వాళ్ళందరిచేత వెట్టిజేయించి.

కమల : వేయించినన్నాళ్ళు వేయించాడు. ఇక ఆ పప్పు లేమీ ఉడకవ్.
ఆ ఊళ్ళన్నీ ఇప్పుడు సంఘంలో జేరాయి.

యల్ల : (హుషారుగా చంకలుగొడుతూ) చేరియ్! ఇక కూసోని
ఏడవమను

సీత : సంగంలో జేరినందుకు మన్ని వీడే ఇన్ని ఇబ్బందులు పెడ
తన్నాడు, ఇక వాడెన్ని చెరలు పెడతన్నాడో వాళ్ళని.

సుభాన్ : ఎందుకు బెట్టడు, పోలీసుల్ని తీసుకొచ్చాడు. పట్టపగలే
కొంపలు దోయిస్తున్నాడు. ఆదోళ్ళ పరువు దీయిస్తున్నాడు.
వాడు చేయగలిగిన దంతా చేస్తూనేవున్నాడు. చివరి కిప్పుడు
మిలటరీవాళ్ళని కూడా ఊళ్ళల్లో దింపాడు.

యల్ల : ఎవళ్ళని సిపాయీళ్ళనా? ఆళ్ళు మరీ కటికోళ్ళంటగా.

కమల : అయితేం? ఎలికబోను ఎలిక్కే ఉంటుంది. పులి బోను
పులికే ఉంటుంది. వాళ్ళేలికేస్తే మనాళ్ళు కాలికేస్తున్నారు.

మా భూమి

దాదా : ఏం వేసే ఏం లాభం ? వాళ్ళకి తుపాకులున్నాయ్. మనకిలేవు.
యల్ల : అదేనే సీన్నయ్యా, అసలొచ్చిన సిక్కు. నాకు మలే ఆణి కర్ర
బట్టుకొని బ్రరిమీదికి రమ్మను. కనబడద్ది - దెబ్బకి నాయాల
టుర్, కీ...

సుభాన్ : అందుకనే పీలున్నప్పుడు దెబ్బకి దెబ్బ తీస్తాం. వీలుతప్పితే
తప్పుకొని ఆత్మరక్షణ జేసుకుంటాం.

యల్ల : ఆత్మరచ్చన. అదేందయ్యా సుభానయ్యా ?

కమల : 'ఆత్మరక్షణ' అంటే ఏం లేదు యల్లమందా. మన్ని మనం
కాపాడుకోవడమే.

యల్ల : (పక పక నవ్వుతూ) ఏందీ ? మన్ని మనం కాపాడుకోటం ?
ఓయ్ : మరి మన్ని మనం గాపాడుకోపోతే, మత్తానయ్య గాపాడ
తడా ? ఇక రెండు చేతుల్లో బువ్వుదిన్నట్టే.

సుభాన్ : అందుకనే మనంకూడా నేర్చుకుంటున్నాంగా :

రామి : ఏమిటి నేర్చుకునేది కబుర్లు. ఒకేపు పోలీసు లొచ్చి ఊళ్ళో
గూచుంటేను.

సుభాన్ : గిత్తో గిత్తో అంటూ నిన్నటినుంచి ఎక్కడా అంతులేదు.
ఇప్పుడొచ్చి నన్ను డబాయిస్తున్నాడు, నేర్పలేదని.

దాదా : అయిపోయిన పెండ్లికి బాజా ఎందుకు? ఇప్పుడన్నా మొదలెట్టండి
తొందరగా.

(అంతా లేచి సుంచుంటారు. ఇంతలో రాముడు ప్రవేశం)

రాముడు : (వస్తూనే) సుబానయ్యా, సుబానయ్యా :

సీత : ఏమిటి రాముడూ ?

రాముడు : బాబయ్యగారిని పోలీస్సోళ్ళు పట్టుకొని దొరవారి కొట్లో
పెట్టిను.

కమల : ఎవరిని : మన్నయ్యనా ?

(ఔనని రాముడు తల ఊపుతాడు)

రామి : పదండశ : ఇంకా జూస్తారేమిటి ?

రాముడు : ఆడ కొడుకాబూ ఆడ చానామంది పోలీసులుండారు....

రామి : ఏం ఉంటే, తేలేదేమిటో ఇప్పుడే తేలుది.

యల్ల : అంతే ఇయ్యాల అటో ఇటో తేలాలిసిందే. లేకపోతే ఏంది?

దాదా : ఎప్పటికిమల్లే ఏదో మాటాడ్డానికి పిల్చాడనుకున్నాగాని, ఇంత కాడికి వ సందినుకోలేదు.

కమల : అన్నయ్యా అంతే అనుకున్నాడు. లేకపోతే అసలు వెళ్ళేవాడే కాదు.

సీత : నాకు మొదటినుంచీ భయంగానే ఉంది. తీరా వెళ్ళేటప్పుడన్నా కూడా. “రామయ్యనన్నా వెంట తీసుకెళ్ళరాదా” అని.

సుభాన్ : మేంకూడా అక్కడే ఉంటాం అనుకొని వచ్చిఉంటాడు. ఏం రాములూ ఆయన్ని అక్కడే ఉంచారా ? నాకా (స్టేషన్)కి తీసికెళ్తారా ?

రాములు : అప్పుడే ఏడ తీసికెళ్తారు బాబూ, “ఊరుమీద పడ్డానికి అంతా తయారవుతున్నా.

దాదా : ఊరుమీద పట్టానికా ?

రాములు : ఇంకా పడ్తానికా ఏంది : ఈ పావీకి ఆళ్ళు బయలుదేరి

వత్తానే ఉండాలి. (సీతమ్మతో) నే నెల్తానమ్మగారూ :

సీత : సరే వెళ్ళు రాములూ.

(రాముడు వెళ్ళిపోతాడు)

సుభాన్ : ఏం యల్లమంద! సమయం వచ్చింది. మన్ని మనం కాపాడు కోవాలి.

సీత : పదండయ్యా తొందరగా పదండి. ఆ పాపిష్టోళ్ళు ఎవళ్ళింటిమీద వచ్చిపడతారో !

యల్ల : ఎల్తాని కేంలే అమ్మా : మరి ఇక్కడో ?

దాదా : నే నుంటానులే యల్లయందా. పదండి మీరు.

మా భూ మి

సీత : నీ విక్కడుంటే ఎట్లా దాదా ! పిన్ని అసలే భయస్తురాలు.
మాకేం ఫర్వాలేదులే.

దాదా : నీకు తెలవదులే అమ్మా. పెద్దోణి నేనుండికూడా మిమ్మల్ని
ఒంటరిగా వదలిపెడే, రేపు అబ్బాయివచ్చి ఏం అనుకుంటాడు ?
మా ఇండ దగర సుభాన్ ఉంటే చాలే.

కమల : మాకేం భయంలేదులే దాదా. మమ్మల్ని మేం రక్షించుకో
గలం. మీబోటి ముఖ్యులే ఇక్కడ గూచుంటే ఎలా ? వెళ్ళి
ఇంటింటికి తిరిగి, ముందు గ్రామాన్నంతా కట్టుదిట్టం చేయండి,
పదండి.

రామి : సుభాన్, ముందు మనమిద్దరం గూడెం వెళ్ళివద్దాం పద.

సుభాన్ : దాదా నీవతెళ్ళి మన వెంకయ్యగారికి, సుబ్బయ్యగారికి చెప్పిరా;
యల్లమందా నీ వెళ్ళి మీ పడిందోళ్ళకి జెప్పు.

దాదా : సరే పదండి, చావో బతుకో ఇయ్యాల తేలిపోవాలి.

సీత : పదండి నాయనా, పదండి ఎన్నాళ్లు బతుకుతాం ఈ పాడు బతుకు,
ఎప్పుడైతే నా చావాలిసిందే.

సుభాన్ : మనం జేసిన ప్రమాణం మళ్ళీ ఒకసారి జ్ఞాపకం తెచ్చుకోండి.
బొందిలో ఊపిరి ఉండగా ఈ దేశముఖ్కి లొంగిపోగూడదు.
మన జన్మహక్కులకోసం మనం తెగించి పోరాడుదాం. ఈ పోరా
టంలో ఎప్పటికైతే నా విజయం మనదే.

బొలో ఆంధ్రమహాసభకి జై !

(కమల పాట అందుకుంటుంది. అందరూ కలిసి పాటపాడుతూ
బయల్దేరి వెళుతూ వుంటారు.

ఆంధ్రుడా లేవరా

ఆంధ్రుడా బిరాన లేవరా

॥ఆంధ్రుడా॥

ఆంధ్రమాత వీరమాత అనెడి పేరు నిల్పరా

కూలిరై తు విప్లవాన్ని జ్వాల రేపి నిలపరా

నేలమట్టమొను ధనిక పాలనంబు నేడెరా

॥ఆంధ్రుడా॥

నెత్తురోలికి పారినా నీదు శిరసు రాలినా

కత్తిదూసి శత్రువులను గదిమి గదిమి కూల్చరా

ఆంధ్ర ప్రజలు మూడుకోటు లై క్కమై ఎదిర్చినా
బంధములను త్రెంచి విశాలాంధ్ర నిల్పగలమురా ||ఆంధ్రుడా||

(కమల, సీత మినహా అందరూ వెళతారు)

కమల : వదినా, అన్నయ్యలేడని వాళ్ళు గబగబా మనింటికే వస్తారేమో,
గడపదాటి లోపల అడుగు పెట్టనివ్వ గూడదు.

సీత : నాయింట్లోనే అడుగు పెట్టనిస్తానుగా, సరేగాని నీవు మాత్రం
కాస్త జాగ్రతగా ఉండమ్మా వాళ్ళసలే కోతి ముండాకొడుకులు.

కమల : అయితే ఏం ? మనమే అంతజేతులు జచ్చి ఉన్నామా ?

సీత : అంతేలే. మన చేతనై నంత మట్టుకు మనం పోట్లాడుదాం. నీవు
మాత్రం తొందరపడక నేను జెప్పినమాటిను.

కమల : ఏమిటి వదినా, అలా అంటావ్ ?

సీత : ఏం లేదులే అమ్మా. నీ వసలే చిన్నపిల్లవి, నీ విక్కడే వుండు.
నే గడపలో నుంచుంటా.

కమల : అదేమిటి ? నేనుకూడా నీతోపాటే నుంచుంటాను.

సీత : కాదులే. నీకు తెలియదులే. నేనే వుండాలి గడపలో. వాళ్ళసలే
తాగుబోతు ముండాకొడుకులు. నా ప్రాణం వుండ గానీ వంటి
మీద చేయి బడనివ్వను.

కమల : లోపలికి (పరుగెత్తికెళ్ళి వడిశాల తీసికొస్తూ) మన చేతిలో
ఈ ఆయుధం ఉండగా ఇంకా మనజోలికి రావడమే. (అంటూ
బల్ల పెక్కి వడిశాల తిప్పుతూ ఉంటుంది) :

సీత : (నవ్వుతూ) ఏం, కిందుండి నేను రాళ్ళందించనా ?
(తెరలో పెద్ద కోలాహలం. సీతమ్మ గబగబా గడపదగిరకు
పరుగెత్తు కొస్తుంది. పోలీసులు తలుపు తోసుకుని లోనికి వస్తూ
ఉంటారు.)

సీత : ఎవళ్ళురా మీరు ఇంట్లోకి వస్తారు ?

పోలీసు : లే, అడ్డంలే, ముందు ఇల్లు సోదాచేయాలి.

సీత : ఎందుకు ?

పోలీసు : “లెవీ” ఎగ్నాడితే ఊరికే పోతుందనుకున్నావేం ?

అమీన్ : (ప్రవేశించి పోలీసుతో) అరే హేమ్మీ చూస్తావ్ గదా; జల్దీ జల్దీ

మా భూమి

సామాన్ బై ట్కి లాగేయ్ బే.

(పోలీసులు లోపలికి వెళ్ళబోతారు. సీతమ్మ అడ్డం వస్తుంది. కమల లోపలికి పరుగెత్తుతుంది. “ఏయ్ జావ్, హాబో” అంటూ అమీన్ సీతమ్మను బై ట్కి లాగుతాడు. సీతమ్మ పడిపోతుంది. పోలీసులు, రౌడీలు, అమీన్, మస్తాన్, దేశముఖు, పట్వారీలు లోపల ప్రవేశిస్తారు. గాంధీ, నెహ్రూ వగయిరా నాయకుల ఫొటోల దగ్గరనుంచి చేతికిందిన ప్రతి సామాను బై ట్కి గిరవాటువేసూ ఉంటారు. కమల కారపుముంత తీసుకొని లోపలినుంచి వస్తుంది. కమలనుచూచి దేశముఖు వికటంగా నవ్వుతూ, “చిక్కక ఎక్కడికి బోతావులే పిల్లా” అంటూ చేతులు జాచుకొని గ్రుడురుముతూ కమలమీది కెళుతూ ఉంటాడు. సీతమ్మ త్వరత్వరగా లేచి పక్కనున్న రోకలిబండ అందుకొని వెనగావచ్చి దేశముఖు తలమీదబెట్టి బాదుతుంది. దేశముఖు కెవ్వన ఒక పిచ్చికేకవేసి కిందబడతాడు. పోలీసులు, రౌడీలు, సీతమ్మమీద పడబోతారు. కమల కారపుముంతలోంచి రెండు గుప్పెళ్ళ కారందీసి అందరి కళ్ళలో కొడుతుంది. అందరు కళ్ళనులుపు కుంటూ వుంటారు. ఇంతలో వెనకనుంచి ప్రజల జయజయ ద్వానాలు వినబడుతూ వుంటాయి. అందరి కంటేముందు దాదా పరుగెత్తుకుంటూ వస్తాడు.)

దాదా : ఆదోళ్ళమీద కెళ్ళడానికి మనుషులు గాదటరా మీరు గాడ్డి కొడుకులారా. (అంటూ సింహంలాగ గర్జిస్తూ వచ్చి పారిపోవడానికి తారాడుతూవున్న పట్వారీని లాగి ఒక తన్ను తంతాడు. పట్వారీ ఆ దెబ్బకి గింగరాలు తిరిగి కిందబడతాడు. ఇంతలో అమీన్ తన చేతిలోవున్న రివల్వర్ ని దాదావైపు గురిపెట్టి కాలుస్తాడు. దాదా పొ తి కడుపులోనుంచి గుండు చూసుకుపోతుంది. ‘అలా! అలా!’ అంటూ దాదా నేలమీద పడి తన్నుకుంటూ ఉంటాడు. పట్వారీ - దేశముఖులు లేచి మెల్లగా తప్పించుకొని పారిపోతారు. సీతమ్మ ‘దాదా దాదా’ అంటూ పరుగెత్తుకొచ్చి దాదా తలనుపట్టుకొంటుంది. అమీన్ మళ్ళి రివల్వర్ కాలుస్తాడు. గుండు తగిలి సీతమ్మ పడిపోతుంది. సుభాన్, రామిరెడ్డి, యల్లమందలతో సహా ఇంకా

కొందరు ప్రజలు పరుగెత్తుకుంటూ వస్తారు. అమీన్ తో సహా పోలీసులుకూడా పిక్కబలం జూపి, పరుగు బుచ్చుకుంటారు. “వదినా, వదినా” అంటూ కమల సీతమ్మ దగరకు వస్తుంది. ఇంతలో మరో వైపునుంచి చెమటగాదుతూ, రొప్పికూ, వీరారెడ్డి మంగలి రాముడు ప్రవేశిస్తారు).

వీరా : (దాదాను జూచి) దాదా దాదా (అంటూ గుండెమీద చేయి వేసి ముక్కుదగ్గర వేలుబెట్టి చూస్తూ వుంటాడు. మంగలి రాముడు రోపలికి పరుగెత్తి నీళ్ళు తీసుకొస్తాడు. వీరారెడ్డివైపు జూచి కమల ‘అన్నయ్యా’ అంటూ కేకవేస్తుంది. వీరారెడ్డి సీతమ్మ దగరకు పరుగెత్తుకుంటూ వస్తాడు.)

సీతమ్మ : (సీతమ్మ వీరారెడ్డి వైపుజూచి క్షణస్వరంతో) దాదా, దాదా.

వీరా : ఇంకెక్కడి దాదా (మంగలిరాముడు దగ్గర నీళ్ళు తీసుకొని సీతమ్మచేత రెండు గుక్కలు తాగిస్తాడు.)

సీత : దాదా పోయ్యాడా. పోయ్యాడా; పాపం మనకోసం.... చచ్చి పోయ్యాడా. (కొంచెంసేపు ఆగి, కమలవైపు చూచి) ఏడవకమ్మా ఏడవకు; అబ్బాయేదీ?

(కన్నీరు తుడుచుకుంటూ కమల రోపలికెగుతుంది.)

(వీరారెడ్డితో) మీరెట్లా....వచ్చారు?

వీరా : (కన్నీరు తుడుచుకుంటూ) రాముడు తప్పించాడు.

సీతమ్మ : రాముడా? (రాముడువైపు జూస్తుంది)

రాముడు : (కండ్లనీళ్ళు తుడుచుకుంటూ) ఏం తప్పిస్తే ఏం లాభమమ్మా.

[అబ్బాయి నెత్తుకొని కమల, ప్రవేశిస్తుంది. సీతమ్మ చేతులు చాచు తుంది. అబ్బాయిని కమల సీతమ్మ చేతుల్లోకి ఇస్తుంది.]

సీత : (అబ్బాయిని ముద్దాడి మళ్ళీ కమల చేతికిస్తూ) బిడ్డని నీ చేతుల్లో బెడతన్నా. వీడికికనీవే....నమ్మా....తల్లివి.

(కమల అబ్బాయిని తీసుకుంటూ వుంటుంది.)

[తె ర]

6

స మా ధు లు

[సీతమ్మ, దాదా సోహెబుల సమాధులు. కమల, వీరారెడ్డి, సుభాన్, రాముడు చేతులు జోడించి పాడుతూ ఉంటారు. వీరారెడ్డి చేతిలో బేబీ వుంటుంది. సమాధులపై అగరువత్తులు వెలిగించి. కమల వీరారెడ్డిచేతిలో నుంచి బేబీని తీసుకుంటుంది.]

దేశ సేవకులార తెలుగు జోదులార

దేశానికె మీరు దేహ మర్పించార :

॥దేశ॥

మీ కీర్తి చంద్రికలు మీ ధైర్య శౌర్యములు

లోకాన వ్యాపించి చీకటుల పోదోలె

॥దేశ॥

హిందువులు ముస్లిములు ఏకమే ఈనాడు

మీ ర కవాహనులు పారి తడిసిన చోట

స్వాతంత్ర్య ధ్వజమెత్తి జయగీతి పాడెదము

॥దేశ॥

రాముడు : ఇద్దరూ ఇద్దరే దేవతలు, ఇట్లాంటోళ్ళమీద తుపాకులు కాల్చిను. రాచ్చసముండాకొడుకులు.

కమల : "నా బొందిలో ప్రాణం ఉండగా నీ వంటిమీద చేయపడనిస్తానా అమ్మాయీ" అంది. కంటి రెప్పలాగా ఎప్పుడూ నన్ను కనిపెట్టి ఉండేది.

రాముడు : కోపమెట్లాంటిదో ఎరుగదు మా తల్లి. మా బోటి పని బాగు లోళ్ళని కూడా తూలి ఎప్పుడూ ఒక మోటా అని ఎరగదు.

సుభాన్ : అదేమిటో ; వాళ్ళిద్దరూ తండ్రి బిడ్డలులాగా ఉండేవాళ్ళు నవ్వులాటకై నా సరే, దాదాని మనం ఏమన్నా అంటే ఆమె ఊరు కొనేది కాదు.

కమల : దాదా మాత్రం వేళాకోళానికయినా వదినమీద మాట పడనిచ్చే

వాడా : మమ్ముల్ని మరీ తన కన్న బిడ్డలాగ చూచుకునేవాడు.

వీరా : మిమ్మల్నేకాదు. అందరినీ అలాగే చూచుకునేవాడు, మనలో
ఎవరికి ఏ కా స కష్టం కలిగినా ఆయనెంతో బాధపడేవాడు.

సుభాన్ : మనలో ఈ యిద్దరే ప్రతి దానికి వెనక్కు లాగుతారని
అనుకునే వాణ్ని. తీరా సమయం వచ్చేటప్పటికి మనందరి కోసం
ముందు వాళ్ళే బలి అయ్యారు.

వీరా : మనతో బాటు ముందు ఆపేళంగా మాట్లాడక పోయినా ఏపనిలో
వాళ్లు మనకంటే వెనకబడ్డారు. సమయం వచ్చినపుడు ఎప్పుడూ
ముందే నుంచునేవాళ్ళు

రాముడు : ఇట్లాంటోళ్ళని పొట్టన బెట్టుకొని గాడిదకొడుకులు పారి
పోయినను. చిక్కినట్టయితేనా ? బతికుండగా గొయ్యి తీసి పాతి
పెట్టేవాళ్ళం.

సుభాన్ : పాతిపెట్టక అప్పుడే ఏమయింది? మనలో ఒక్కడు బతి
కున్నానరే, ఈ దేశముఖు అంటు కనుక్కోకుండా వదిలిపెడ
తామా ?

[పట్వారీ వెంకట్రావును రామిరెడ్డి వగైరా రైతులు మెడబట్టి
నెట్టుకుంటూ ప్రవేశిస్తారు. వెంకట్రావు అమాంతంగా వచ్చి వీరారెడ్డి
కాళ్ళమీద పడతాడు.]

వెంక : (ఏడ్చుకుంటూ) రక్షించాలి బాబో రక్షించాలి.

రామి : ఏమిటా? నిన్ను రక్షించాలా? పగలగొయ్యాలా?

[అంటూ వెంకట్రావుమీది కెళతాడు]

వెంక : బాబో శరణాగతుణ్ని. ఈ దీనుడికి ఇక మీరే దిక్కు, బుద్ధి
వచ్చింది.

కమల : (కోపంతో) మొన్న ఎక్కడబోయింది ఈ బుద్ధి. సిగులేదూ!
వేలుబెట్టి నన్ను జూపించావే మొన్న దేశముఖుకి. నాబోటి
పిల్లలు నీకు లేరూ, దుర్మార్గుడా.

రామి : ఏమిటి? వీడేనా నీమీదికి దేశముఖుని ఉసికొల్పింది ? ఏంరా
గాడిద. [లాగి ఒక తన్ను తంటాడు]

మా భూ మి

వెంక : (క్రిందపడి చేతులు జోడించి) అపరాధిని బాబో బుద్ధి గడ్డి తింది. పిల్లలు గలాణి.

పీరా : ఎవళ్ళకి లేరు పిల్లలు ?

సుభాన్ : (కమల చేతిలో నుంచి బేబీని తీసుకుంటూ) ఎంతమంది ఇలాంటి పిల్లల ఉసురుగటుకున్నావురా నీవు. ఈ బిడ్డ తల్లి రకం తాగింది నీవు కాదా ?

వెంక : ఈ పాపం నేనూ చేయలేదు బాబు దైవసాక్షిగా జెప్పు తున్నాను. ఈ కాయలతో నాకేమీ సంబంధం లేదు.

రాముడు : నోట్లో పురుగులు పడ్డయ్. ఆ మాతలిని చంపించిందిగాక, ఇప్పుడుకూడా అబద్ధాలెందుకు? గదిలో కూసోని అమీన్ తో గుసగుసలాడింది నీవు గాదా? (పీరారెడ్డిని చూపించి) ఈ బాబయ్యాని కొట్టోబెట్టి మేం వచ్చిందాకా జాగ్రత్తగా కాపలా గాయమని నాతో చెప్పాలా.

వెంక : దుర్మార్గుణ్ణి బాబో. ఇక మీ రేమన్నా జేయండి. మీ కాళ్ళ మీద బడుతున్నా. ఉద్యోగధర్మం కాబట్టి అలా ఏడవాలిసి వచ్చింది. గుమస్తా ముండాకొడుకుని నాదేముంది బాబూ. ఆ దేశములు చెప్పినట్టలా చేశాను.

రామి : మా దగ్గిరంటరా నీ దొంగ ఏడ్పులు. అమ్మ పుట్టిల్లు మేన మామకి తెలియదటరా ? అసలీ ఊరికి తిప్పలు దెచ్చిందీ, మా కొంపలన్నీ దీసిందీ నీవు గాదటరా గాడిద (మళ్ళీ తన్నబోతాడు.)

వెంక : చేశాను బాబో చేశాను. బుద్ధి వచ్చిందని లెంపలు వేసుకుంటున్నా క్షమించండి. ఇక ఈలాటి బుద్ధితక్కువ పను లెప్పుడూ జేయను.

కమల : చీ నీచుడా : నీకా బుద్ధి ? ఇక నిన్ను తగలేసిన్నాడే నీకు బుద్ధి వచ్చేది.

వెంక : (చెంపలేసుకుంటూ) చెంపలేసుకుంటున్నాను తలీ. ఇక మీరు చెప్పినట్టే నడుచుకుంటా. మీరు దూకమన్న గోతిలోకి దూక దానికి సిద్ధంగా ఉన్నా. (చేతులు జోడిస్తూ) హరేందాసుణ్ణి మీ రే జరిమానా విధించినా చెల్లించుకుంటా. మీ రే శిక్షవేసినా అనుభవిస్తా.

రామి : శిచ్చ. ఇంకా శిచ్చేమిటి ? ఈ గోరీలతోపాటు నీకూ ఒక గోరీ కట్టడమే.

కమల : ఈ దేవతల గోరీలపక్కనా, ఈ నీచుడికి గోరీ కట్టేది?

రాముడు : నిజమేనమ్మా మంచిమాట చెప్పావు.

వీరా : (పట్వారీతో) నిపు చేసిన దుర్మార్గానికి నిన్ను ఉరిదీసినా పాపం లేదు. నీ కలబొలి కబుర్లు నమ్మి నిన్నింకా ఊళ్ళో ఉండనివ్వడం, మళ్ళీ మా గొంతుకల కుచ్చు బిగించుకోడమే. చీ, నీ మొఖం చూసినా పాపం, పో అవతలకి.

రామి : జాగ్రత్త. మళ్ళీ యీ ఊళ్ళో అడుగుబెట్టావా అంటే బతికిబైట పడవు.

వెంక : (వీరారెడ్డితో) నా పెండ్లాం బిడ్డల్ని వదిలి ఎక్కడికిపోను బాబూ?

వీరా : ఎక్కడికన్నా బో ఏట్లోకి. నీతో పాటే తీసికెళ్లు, నీ పెండ్లాం బిడ్డల్ని.

వెంక : ఈ గడ్డ వదిలి పెండ్లాం బిడ్డలతో యెక్కడికిపోయి యేందిని బతకను? అన్యాయంగా జచ్చిపోతా బాబూ.

రామి : ఏం చచ్చిపోతే. అసలు నీవు చావాలిసిందే.

సుభాన్ : ఈ గడ్డంతా నీ తాతగారే ములై? నీవు కష్టపడి పంపాడించి చచ్చావా? ఇదంతా మా పొట్టగొట్టి కాజేసిందేగా?

వీరా : వేలకు వేలు మా దగ్గర లంచాలు కాజేసి మేడ గట్టించుకొని అండ్రిలో కులుకుతూ గూర్చుందామనుకున్నావా? పద. నడుపు ముందు బయటకి.

వెంక : నేను దీనుకున్న లంచాలన్నీ యిచ్చేస్తా బాబూ, నా పొలం మాత్రం నాకు వదిలిపెట్టండి.

వీరా : నీవు తీసుకున్న లంచాలన్నీ లెక్కకడితే నీ అస్త్రీ మిగలదు,

మా భూమి

నీవు మిగలవు. బతకదల్చుకుంటే నడుపు ముందు బైటకి.

(యల్లమంద మస్తాన్ ని లాక్కొస్తూ వుంటాడు.)

యల్ల : నడువ్ నడువ్ (మస్తానును తోసుకొస్తూ, పట్వారీని చూచి)
వోయ్, చిక్కిందే పిలకోడు (పట్వారీ మెడబట్టుకొని ఊపుతూ)
నాయాల కొట్టి ఏలుముద్దర ఏయితావ్.

(మస్తాన్ తలవంచుకొని నుంచుంటాడు)

సుభాన్ : ధూ, నీజన్మ తగలెయ్య, సిగ్గులేక ఇంకా బతికుండావ్.
ఎందులో అన్నా దూకి చావకపోయావా? దాదాని, సీతమ్మగారిని
పొట్టన బెట్టుకున్నావు చాల్లా?

యల్ల : తేరగా వచ్చిందవి దేవరపోతు మాంసం తెగదిని చూడు ఎట్ట
బలిసిందో.

సుభాన్ : చీ. ఈ దుర్మార్గు డిక్కడెందుకు? మెడబట్టిగెంటక. వాడితో
పాటు (మెడబెట్టి గెంటుతాడు)

రామి : (పట్వారీని చూచి) ఇంకా నీ విక్కడే చచ్చావెందుకు, పో,
వాడితోపాటు నీవుకూడా. (జుట్టుపట్టుకొని బైటకి లాగుతాడు.)

కమల : ఈ గాడిదలిద్దరూ చిక్కారుగాని, అసలోడు చిక్కలేదే :

యల్ల : వోడు? దేశ్ ముఖా? ఆడు అమీన్ తో గలిసి నల్లగొండ పారి
పోయిండు. ఎంటబడితే దొరకలా నాయాళ్ళు. గుర్రాలేసుకుని
ఉరికిన్ను.

(రామిరెడ్డి, సుభాన్లు మళ్ళీ ప్రవేశిస్తారు)

రాముడు : పీడ వదిలింది.

వీరా : పదండి పోదాం. మన పొలాలు మనం ఆక్రమించుకుందాం.

కమల : ఎన్నాళ్ళ నుంచో మన తల్లి భూదేవి ఈ పాపాత్ముడి చెరలో
వుంది; పదండి. మన భూమిని మనం వదిలించుకుందాం.

రామి : ఇక నా గి తలకి మేత కరువులేదు. మళ్ళీ నా బీడు నా కొచ్చింది.

రాముడు : (సంతోషంగా వీరారెడ్డితో) ఏం బాబూ, మళ్ళీ మా మంగలి

మాన్యం మాకొచ్చినట్లేగా :

సుభాన్ : ఇంకా వచ్చినట్లేనా ఏమిటి ? వెళ్ళి అరక కట్టక.

వీరా : ఈ నాటికి తిరిగి మళ్ళీ మన భూములు మనకొచ్చాయి. కాని ముందు మరో ప్రమాదం రాబోతూవుంది. మనమంతా తగిన జాగ్రత్తగా వుండాలి :

యల్ల : ఇంకేం బయ్యమంది బాబూ, ఆ ముదనట్టపోడు అడిదారిని అడు బోయిండుగా :

వీరా : అప్పుడే ఎక్కడబోయాడు ? వాడు జేయాలిసిని కుట్రంతా చేసూనే వుంటాడు. పట్నం కూడాపోయి ఈ సారి మిలటరీనే తీసుకొస్తాడు. అవసరమైతే ఇంకా తెల్లపై న్నాన్ని కూడా దింపుతాడు.

రామి : ఏం దింపితే ? మా బొందిలో ఊపిరి ఉండగా మళ్ళీ మా పొలాలు వదలిపెడతామా ?

సుభాన్ : సంఘబలంతోనే ఇప్పుడు దేశముఖుని ఎదిరించాం. రేపు నవాబు వచ్చినా తెల్లోళ్ళు వచ్చినా ఈ సంఘబలంతోనే ఎదిరించుదాం. మనగడ్డని మనం కాపాడుకుందాం.

కమల : అంతే మనమంతా ఇలాగే కట్టుగా ఉంటే, తెల్లోళ్ళుకాదు. వాళ్ళ తాతలొచ్చినా మన్ని ఏమీ చేయలేరు.

యల్ల : ఈ జాతోళ్ళు, కోతోళ్ళు ఏం జేతారే పదండళ. ఎవడి పొలంలో వాడు ఇల్లేసుకుందాం. ఏం రాములూ ?

రాముడు : అంతేనయ్యా, యల్ల మందయ్యా. నా ప్రాణంబోయినా సరే. ఇంకా నా మాన్నెం వదలిపెడతానా ?

వీరా : అలా వుండాలి. అవసరమైతే ఇంటికొకడు బలిఅయిపోవాలి.

మా భూమి

పొలంమీద హక్కుమనదే. ఈ హక్కు కోసమే సీత తన ప్రాణాన్ని ఇచ్చింది. దాదా బలిఅయిపోయాడు. మళ్ళీ మన పొలాన్ని మనం వదిలి పెట్టడమంటే దాదాకి, సీతకి ద్రోహం చేసిన వాళ్ళం అవుతాం..

సుభాన్ : నిజమే బందగీ సమాధి దగ్గర మొదట మనం సంఘం బెట్టుకుంటాం అని ప్రమాణం చేశాం. మళ్ళీ ఈ సమాధుల దగ్గర ప్రమాణం చేయండి.

“ప్రాణం బోయినా మా భూమి వదలం ”

అందరూ : ప్రాణం పోయినా మా భూమి వదలం.

వీరా : దున్నే వాడిదే భూమి హక్కు!

అందరూ : దున్నేవారిదే భూమి హక్కు!

కమల : బోలో ఆంధ్రమహాసభకీ జై !

అందరూ : బోలో ఆంధ్రమహాసభకీ జై !!

వీరులార రణధీరులారా నిరు

పేదలార ఇదె కదలందోయ్॥

పొరుషమేదో చూపి దేశమును

ప్రజారాజ్యమును నిలుపందోయ్॥

భూమిలేని రై తేమి రై తురా

భూమిని దున్నే బానిసరా॥

బానిస బ్రతుకునకంటె హేయమీ

ప్రపంచమున లేనే లేదోయ్॥

బానిసలంతా ఏకమైన ఈ

ప్రభువు లెంతరా ఒకక్షణమే॥

పగలురాత్రు కష్టించి భూములను
పగులదన్ని పండించెదమోయ్॥

దున్నేవారిదె హక్కుభూమిపై
ఇది మా భూమేనోయ్
ఇది మా భూమేనోయ్॥

(స మా ప్తం)

Blank page

MAA BHOOMI

By
VASIREDDY
&
SUNKARA

లక్షలాది ప్రజలముందు ప్రదర్శింప
బడి, నాటక ప్రదర్శన చరిత్రలోనే
అపూర్వమని సుప్రసిద్ధ రచయిత
అహమ్మద్ అబ్బాస్ ప్రశంసల నందు
కొని, అనేక మంది రచయితల, విమర్శ
కుల, పండితుల అభిమానాన్ని చూర
గొన్నది "మా భూమి" నాటకం.
ఆ నాటకాన్ని రచించిన రచయితలు
ఆంధ్ర ప్రజాసీకానికి సుపరిచితులు.

వాసిరెడ్డి

జననం :

2 సెప్టెంబరు, 1914

వీరులపాడు

మరణం :

1 నవంబరు, 1967

సుంకర

జననం :

28 మార్చి, 1909

ఈడ్చుగల్లు